

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

JEAN-JACQUES ROUSSEAU'NUN EMİLE: EĞİTİM ÜZERİNE KİTABININ ÖĞRETME-
ÖĞRENME SÜREÇLERİ AÇISINDAN ANALİZİ

Ahmet KUZU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiyeye...

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

JEAN-JACQUES ROUSSEAU'NUN EMİLE: EĞİTİM ÜZERİNE KİTABININ ÖĞRETME-
ÖĞRENME SÜREÇLERİ AÇISINDAN ANALİZİ

ANALYSIS OF JEAN-JACQUES ROUSSEAU'S BOOK EMILE: ON EDUCATION IN TERMS
OF TEACHING-LEARNING PROCESSES

Ahmet KUZU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Ahmet KUZU'nun hazırladığı "Jean-Jacques Rousseau'nun Emile: Eğitim Üzerine Kitabının Öğretme-Öğrenme Süreçleri Açısından Analizi" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı	Unvan Ad SOYADI	İmza
J¼ri Üyesi (Danışman)	Unvan Ad SOYADI	İmza
J¼ri Üyesi	Unvan Ad SOYADI	İmza
J¼ri Üyesi	Unvan Ad SOYADI	İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından ..... / ..... / ..... tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstitü Yönetim Kurulunca ..... / ..... / ..... tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Ünlü düşünür Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile: Eğitim Üzerine" kitabının doküman analizi yoluyla incelendiği bu yüksek lisans tez çalışmasında, eğitim programlarının temel öğelerinden olan karakterler ve karakter gelişimi, eğitim felsefesi ve ilkeleri, kazandırılması istenilen değerler, maddi ve manevi kültür öğeleri, öğretme-öğrenme süreçleri ve Türkiye'deki öğretim programları ile Rousseau'nun "Emile" kitabındaki öğretiler arasındaki ilişki ve benzerlikler incelenmiştir. Araştırmanın verileri doküman analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın veri kaynağı, Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile: Eğitim Üzerine" kitabı, Türkiye'deki öğretim programları ve "kitap hakkında yazılmış makaleler ve diğer akademik dokümanlardır. Bu çalışmanın bulguları, eğitim süreçleri, karakter gelişimi, eğitim felsefesi, öğretim programları ve öğretme-öğrenme süreçleri gibi konulara derinlemesine bir bakış sunmuş ve incelenen durumları açıklamıştır. Araştırma sonuçları, Jean-Jacques Rousseau'nun eğitimdeki önemini vurgulamış ve özellikle öğretme-öğrenme süreçleri açısından eğitim programlarının geliştirilmesinde dikkate alınması gereken bazı ilke ve fikirlerin bulunduğunu göstermiştir. Bu çalışma, eğitimde karakter gelişimini incelemiş ve karakterlerin demografik özellikleri ortaya çıkarmıştır. Daha sonra, kitabın eğitim felsefesi ve İlkeleri irdelenmiş karakterlerin gelişim özellikleri ve yazarın eğitim ilkeleri ortaya konulmuştur. Daha sonra, kitaptaki kazandırılması istenen değerler, değerlerin kazandırılmasına yönelik süreçler ve maddi ve manevi kültürel öğeler irdelenmiştir. Son olarak, öğretme öğrenme süreçleri birey, aile, toplum ve öğretmenler açısından ne tür öğretiler sunulduğu incelenmiş ve Türkiye'deki öğretim programları açısından değerlendirilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma, Emile kitabından elde edilen bulgular ile eğitim ve öğretim süreçleri hakkında yeni içgörüler sunmuştur.

Anahtar sözcükler: Eğitim programları, öğretim programının öğeleri, öğretme-öğrenme süreçleri, doküman analizi

Abstract

In this master's thesis study in which the famous thinker Jean-Jacques Rousseau's "Emile: On Education" by the famous philosopher Jean-Jacques Rousseau, the relationship and similarities between characters and character development, philosophy and principles of education, values desired to be acquired, material and immaterial cultural elements, teaching-learning processes and teaching programmes in Turkey and the teachings in Rousseau's book "Emile" were examined. The data of the research were obtained by using document analysis method. The data source of the research was Jean-Jacques Rousseau's "Emile: On Education" by Jean-Jacques Rousseau, curricula in Turkey and articles and other academic documents written about the book. The findings of this study provided an in-depth overview of topics such as educational processes, character development, educational philosophy, curricula and teaching-learning processes and explained the situations examined. The results of the research emphasised the importance of Jean-Jacques Rousseau in education and showed that there are some principles and ideas that should be considered in the development of educational programmes, especially in terms of teaching-learning processes. This study analyzed character development in education and revealed the demographic characteristics of characters. Then, the educational philosophy and principles of the book were analyzed, and the developmental characteristics of the characters and the author's educational principles were revealed. Then, the values to be gained in the book, the processes for the acquisition of values, and the material and immaterial cultural elements were analyzed. Finally, the teaching-learning processes, what kind of teachings are presented in terms of the individual, family, society, and teachers are examined and evaluated in terms of the curricula in Turkey. As a result, this study has provided new insights into education and teaching processes with the findings obtained from the book Emile.

Keywords: Curriculum, elements of curriculum, Instruction, teaching-learning processes, document analysis

Teşekkür

Üzerimde emeği olan herkese saygılarımla...

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	iii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablolar Dizini.....	viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	ix
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
Araştırma Problemi.....	4
Sayıtlılar.....	4
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar.....	5
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	6
Eğitim Programı.....	6
Programın Temelleri.....	8
Öğrenme ve Öğretme.....	14
Öğretme-Öğrenme Süreçleri.....	15
Öğrenme Kuramları.....	16
Emile Ya Da eğitim Üzerine.....	21
İlgili Araştırmalar.....	23
Bölüm 3 Yöntem.....	32
Araştırmanın Veri Seti.....	32
Veri Toplama Süreci.....	33
Verilerin Analizi.....	35

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	38
Bölüm 4 Bulgular, Yorumlar ve Tartışma.....	41
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler.....	73
Kaynaklar	86
EK-A: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/Etik Komisyonu Onay Bildirimi	X
EK-B: Etik Beyanı	XI
EK-C: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	XII
EK-Ç: Thesis/Dissertation Originality Report.....	XIII
EK-D: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	XIV

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Temalar, Alt Temalar ve Kodlar</i>	35
Tablo 2 <i>Analiz Sürecine Örnek</i>	37

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

MEB: Mili Eğitim Bakanlığı

TTKB: talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

SEL: Social and Emotional Learning

SDÖ: Sosyal ve Duyusal Öğrenme

TYÇ: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayılılar, sınırlılıklar, tanımlar ve araştırmanın kuramsal temeline yer verilmiştir.

Problem Durumu

Eğitim günümüzde, Latince kökü olan “-ex- ducere, -educere” “ortaya çıkarmak” (Etymologyonline, 2023) anlamında birebir olarak kullanılmasa da eğitimin işlevlerine bakıldığında genel anlamda belli durumu, hedefi, beceriyi ve davranışı ortaya çıkarma işlevi görmektedir. Bunun nasıl olacağı, bu süreçte nasıl bir yol izleneceğinin cevabı ise program ile belirlenmektedir. Eski Roma’da atlı araçların üzerinde yarıştıkları cirruculum / patikanın bugün eğitimde sık kullanılan bir kavram olagelmesi güzel bir miras olsa da günümüz eğitiminde tanımlanması ve anlaşılması zordur (Olivia ve Gordon, 2018). Kapsamlı ve çok boyutlu bir yapıya sahip olan program hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirmeyi içine alan planlı izlenice olarak adlandırılabilir.

Programın tanımı fark etmeksizin program hazırlanmaya başlandığında, 1) Bireyler niçin öğrenecek? 2)Neler öğrenilecek/öğretilecek? 3) Nasıl öğrenilecek/öğretilecek? 4) Ne derece öğrenilip öğrenilmediği sınıanacak? gibi sorulara cevap aradığımızda programın dört ana ögesi 1) Hedef/Kazanım 2) İçerik 3) Eğitim durumları 4) Sınama durumları olarak tanımlanmış olur. Hedef kazanılması istenen özellikler; içerik ne öğretileceği ile ilgili seçilen bilgiler; eğitim durumları öğretme-öğrenme süreci olarak ifade edilirken sınama durumları ise hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının değerlendirildiği aşamadır. (Şeker, 2019)

Eğitim durumları genel olarak öğretme-öğrenme süreci olarak özetlense de tarih boyunca eğitimin ne olduğu ve nasıl yapılması gerektiği ile ilgili tartışmalar hep süregelmiştir. Dönemin özelliklerinden etkilenerek kimi zamanda dönemi etkileyerek eğitim tarihsel süreç içerisinde pek çok biçimde görülmüştür. Örneğin, antik dönemde Grek ve Roma eğitimi Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi düşünürlerden etkilenerek matematik, mantık, erdem ve müzik gibi alanlara

yönelmişken orta çağda eğitim genel anlamıyla dinin etkisi altında yürütülmekteydi daha sonrasında özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda gelişmeye başlayan pozitivist bilimlerin etkisiyle eğitim günümüzdeki anlayışın temelini oluşturan bir yapıya kavuşmuştur (Oral ve Yazar, 2020). Antik Yunanda akademilerde verilmeye başlayan bu süreç orta çağda kilise ve medreselerde daha sonra ise okullarda verilmeye başlanmıştır; filozofların eğitici olduğu bir zamandan din adamlarına ve sonra ise bu işi profesyonel anlamda yapmaya başlayan öğretmenlere değin gelinmiştir.

Çağın özellikleri kadar istendik bir durumun nasıl aktarılacağı konusu felsefeden de etkilenmektedir. Eğitim durumları temel alınacak felsefeye göre şekillenir. İdealist bir felsefede akıl ve ruh ön plandayken idealizmde akıl, toplum ve doğa; pragmatizmde problem çözme ve yaşamın kendisi, varoluşçu bir felsefede ise bireyin özgünlüğü ön plandadır. Realist bir eğitim anlayışını Bacon, Hume ve Locke gibi düşünürler etkilemiştir (Şeker, 2019).

Köklerini yine realizmden alan aydınlanma çağının en önemli isimlerinden biri de Jean Jacques Rousseau'dur. Rousseau akli ve bireyi öne plana alan düşünceleriyle eğitim anlayışını etkilemiştir. Bilgiye ulaşmada duyuların ve doğadan yararlanacağını öne süren Rousseau eğitimi pozitivist bir çizgide ele almıştır (Bakır, 2007). Özellikle Emile kitabı Rousseau'nun eğitim ile ilgili görüşlerini anlamamıza sağlamada önemli bir kaynaktır. Bu çalışmada ise söz konusu kitabın program öğelerinden eğitimin nasılına odaklanan öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik olgularının incelenmesi ve öğretme-öğrenme süreci açısından öğretilerin aranması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Nitel araştırma desenlerinden doküman analizi deseninin kullanıldığı bu araştırmanın amacı Jean-Jacques Rousseau'nun Emile kitabındaki eğitim ile ilgili düşüncelerini irdelemek ve eğitim durumları açısından bir incelemesini yapmaktır. Tez çalışmasının yürütüldüğü 2021 – 2023 yıllarında alan yazın incelendiğinde Jean-Jacques Rousseau'nun Emile: Eğitim Üzerine kitabının öğretme-öğrenme süreçleri açısından analizinin yapılmadığı görülmüştür.

Eğitim programlarını bir eylem planı olarak gören Demeuse ve Strauven (2016) programın toplumun gerçekleştirmek istediği hedeflere sitemli bir bakış açısı sunduğunu ifade eder. Bu bakış ağını anlamak programın hedef, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları ögelerini anlamakla mümkün olacaktır. Özellikle ğretme-öğrenme sürecinin nasıl olması gerektiğini anlamak için eğitim durumlarını kavramak gerekmektedir.

Öğretme-ğrenme sürecinin nasıl olması gerektiği ve nasıl bir birey yetiştirilmesi gerektiği Rousseau'nun Emile kitabının ana odağıdır. Rousseau bu kitapta ortaya koyduğu prensiplerle nasıl bir birey ve vatandaş yetiştirilmesi gerektiğini ortaya koyar. Emile Rousseau'nun eğitim anlayışını temel ilkelerini ortaya koyar. (Badamchi, 2017)

Bu çalışmada, öğretme-öğrenme süreci açısından Emile kitabının ne tür örnekler taşıdığının ortaya konmuş, kitapta belirtilen eğitim anlayışının ilkeleri saptanmış ve kendisinden sonra gelen birçok önemli düşünürü etkilediği bilinen Rousseau'nun düşüncelerinin etkisinin izleri takip edilmiştir. Ayrıca Emile kitabında Türkiye'de ilkokulda verilen temel dersler bağlamında (Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Fen bilimleri, Görsel Sanatlar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Beden Eğitimi) ğretim programlarının öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik açıklamalarda yer alan öğretilere yer verilip verilmediği incelenmiştir.

Bu alışma aynı zamanda, Batı kültüründe çocukluk ve yetişkinlik arasındaki ilişkinin yorumlanma sürecinin izini sürmüştür. Emile 'den bu yana çocukluk ve yetişkinlik figürlerinin örnekleri günümüze kadar farklı çalışmalar kapsamında incelenmiştir Jean-Jacques Rousseau'nun 1762'de yayınladığı Emile: ya da eğitim üzerine adlı eseri, batı uygarlığının çocuklukla ilişkisinin düzenlendiği modern bir çocukluk taslağı olarak analiz edilmiştir. Son olarak, bu çalışma yöntemi, deseni ve aracı açısından sonraki eğitim programları ve ğretim alan yazınına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Araştırma Problemi

Bu araştırmanın problemi “Jean-Jacques Rousseau’nun “Emile Ya Da Eğitim Üzerine” kitabının öğretme-öğrenme süreçleri açısından yansımaları nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Alt Problemler

Araştırma problemine ilişkin aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

Jean Jacques Rousseau’nun “Emile Ya Da Eğitim Üzerine” kitabında;

1. Ana karakter ve karakterlerin gelişim özellikleri nelerdir?
2. Çocuk eğitime yönelik söylemde ortaya konulan eğitim felsefesi ve ilkeleri nelerdir?
3. Kazandırılması istenilen değerler nelerdir? Bunların kazandırılmasına yönelik öneriler nelerdir?
4. Emile: eğitim üzerine kitabında öğrenme öğretme süreçleri açısından;
  - Bireyler için
  - Aileler için,
  - Öğretmenler için
  - Toplum için ne gibi öğretiler ve örnekler yer almaktadır?
5. Türkiye’de ilkokulda verilen temel dersler bağlamında (Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Fen bilimleri, Görsel Sanatlar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Beden Eğitimi) öğretim programlarının öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik açıklamalarda Jean-Jacques Rousseau’nun “Emile Ya Da Eğitim Üzerine” kitabında yer alan hangi öğretilere yer verilmiştir?

Sayıtlar

Bu araştırmada sayıtlara yer verilmemiştir.

Sınırlılıklar

1. Doküman analizi çalışması Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından 2020 yılında 14. basımı yapılan Emile: Eğitim Üzerine kitabı üzerinden yürütülmüştür.
2. Veri kaynakları İngilizce ve Türkçe yazılan çalışmalar ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Bu araştırma kapsamında kullanılacak temel kavramlar ve bunlara ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Öğretme- Öğrenme süreci: Öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan neyin, niçin ve nasıl yapılması gerektiğini açıklayan, öğrenmeyi etkileyebilme gücüne sahip tüm dış değişken ve şartların olduğu süreci tanımlar.

Gelişim: İnsanın/organizmanın fiziksel, bilişsel, dil, duygusal ve sosyal özellikleri bakımından büyümesi ve değişerek son aşamaya gelmesidir.

Kültür: Bir topluma ait olan ve o toplumdaki insanlar tarafından ortaya konan, tarihi bir perspektife sahip olup tarihi yapısından dolayı sürekli ve değişken olan, toplum içindeki insanların oluşturduğu her türlü eşya, araç, gereç, ahlak ve hukuk kuralları, gelenek ve görenekler, alışkanlıklar, kısacası o topluma ait maddi ve manevi değerler bütünüdür (Güvenç, 1991; Özkalp, 2005).

Kültürün Maddi Öğeleri: Toplumun ya da grubun herhangi bir gelişim aşamasındaki teknolojik ilerlemesini, üretim, teknik, hüner ve becerileridir (Özkalp, 2005).

Kültürün Manevi Öğeleri: Toplumun yaşamını düzenleyen, toplum içinde insanların davranışlarını belirleyen ve onlara neyin iyi, doğru; neyin kötü ve yanlış olduğunu gösterir değer, inanç, sembol, dil, yasa, gelenek, görenek ve ahlak kurallarıdır (Özkalp, 2005).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, araştırmanın dayandığı kuramsal temellere ve araştırma konusuna ilişkin alan yazında yer alan araştırmalara yer verilmiştir. Bu araştırma doğrultusunda Emile kitabının genel tahlili, dönemin tarihsel arka planı ve felsefesi ele alınarak incelenmiş sonrasında öğretme-öğrenme süreçleri açısından ele alınmıştır. Son olarak, kitaptan elde edilen öğretiler Türkiye’de ilkokulda verilen temel derslerin öğretme-öğrenme süreçleri eğitim programlarının açıklamalarında aranmıştır.

Eğitim Programı

Eğitim programı kullanım amacına ve yerine göre çeşitli tanımlara sahip olabilmektedir. İlk tanım, öğrenim hedeflerine ulaşmak için programı bir plan olarak görür ve birkaç adımı içeren bir sıralama gerektirdiğini belirtir. Bu tarz bir tanım, davranışsal, yönetsel ve sistem uzmanları arasında yaygındır. İkinci tanım, programı okul içi ve dışında planlanan tüm öğrenci deneyimleri olarak geniş kapsamlı bir şekilde tanımlar. Bu görüş, deneyim ve eğitimi tanımlayan Dewey ve Hollis Caswell ve Doak Campbell’ın öğretmenlerin rehberliğinde çocukların sahip oldukları tüm deneyimler olarak tanımlama görüşüne dayanır ve hümanistik/insancıl öğretim uzmanları ve ilkokul öğretim uzmanları tarafından benimsenir. Üçüncü tanım, eğitim programını kendi temelleri, bilgi alanları, araştırmaları, teorileri, ilkeleri ve uzmanları olan bir çalışma alanı olarak tanımlar. Bu tanıma benimseyenler genellikle teorik değil, pratik terimlerde eğitim programını tartışırlar. Örneğin, William Reid, Schubert ve Tanners bu görüşe sahiptir. Son olarak, öğretim programı, matematik, bilim, İngilizce, tarih vb. gibi konu veya içerik açısından tanımlanabilir. Ayrıca, sınıf düzeyleri açısından da ele alınabilir. Bu tanıma benimseyenler belli konu alanlarının gerçekleri ve kavramlarına önem verirler. ABD’deki çoğu okul bölgesi, dil sanatları ve matematik yeterliliği konusundaki ulusal odaklanma göz önüne alındığında bu görüşe sahiptir. Ancak, ilkokul ve ortaokul öğretim programı üniversite dersleri, matematik veya biyoloji programları gibi konu özgü değildir; çoğu,

eğer tüm konuları içermiyorlarsa bile, çoğu konuları kapsayan genel öğretim programı ilke odaklıdır (Ornstein ve Hunkins, 2018).

Görgeç (2019) eğitim programı kavramının Türkiye'de alan yazında çok farklı anlamlarda ve kapsamlarda açıklanmaya çalışıldığını ifade etmiştir:

Ertürk (1982, s. 14) program yerine "yetişek" terimini önermekte ve yetişeği, "belli öğrencileri belli bir zaman süresi içinde yetiştirmeye yönelik düzenli eğitim durumlarının tümü" olarak açıklamaktadır. Demirel (2009, s.4) yapılan pek çok tanımı sentezleyerek eğitim programını, "öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği" olarak tanımlamıştır. Erden (2007, s.19)'e göre eğitim programı, "bireyde istenen yönde davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla yapılan tüm etkinlikleri gösteren planlardır." Varış (1978, s.235) eğitim programı kavramını geniş kapsamda ele almaktadır. Varış'a göre eğitim programı ne amaçlar, dersler ve konular listesidir ne de öğretmenin eline verilen ve uyulması istenen basılı bir kitaptır. Varış, bu açıklaması ile eğitim programı kavramını sadece programın bir ögesine indirgeyerek dar ve sınırlı bir kapsamda ele alınmasının yerinde olmadığını vurgulamaktadır. Varış'a göre eğitim programı, "bir taksonomi içinde düzenlenen amaçları, bu amaçların dile getirdiği davranışların gerçekleşmesi için gerekli içeriği, uygulamada kullanılan metotları, değerlendirmeyi, amaçları destekleyen kol faaliyetlerini ve ders dışı faaliyetleri kapsar (Varış, 1978, s.235-236). Bilen (2006, s.46)'e göre eğitim bilimciler, programın, "eğitim hedeflerini gerçekleştirmek için öğrencilerin karşı karşıya geldikleri düzenli öğrenme yaşantılarının tümü" olduğunda birleşmektedirler. Fidan (1986, s.20)'a göre "hedefleri gerçekleştirmek üzere planlanan tüm faaliyetler eğitim program tasarısını ve bunların uygulamadaki görünümü de eğitim programını oluşturur." (Görgeç, 2019, s.11)

Programın Temelleri

Bir eğitim programının oluşturulması, geliştirilmesi ve uygulanmasına yön veren temel ilkeler, inançlar, kuramlar ve görüşler eğitim programının temeli olarak adlandırılır; bu temeller tarafından sağlanan felsefi, psikolojik, sosyal ve tarihi çerçeveler müfredat kararları için temel teşkil eder, program tasarımcılarını ve öğretmenleri ne öğretilceği, nasıl öğretilceği ve bunun neden önemli olduğu konusunda bilinçli kararlar vermeleri için destekler ve bir anlamda, programın düşünsel temelleri tüm eğitim süreci için bir çerçeve görevi görür ve program oluşturma sürecinde birçok karar alınır ve bu seçimlerin gerekçeleri ortaya konularak teorik temel oluşturulur (Tuncel, 2019). Programın felsefi, tarihi, sosyal ve ekonomik temelleri aşağıda açıklanmış psikolojik temelleri ise öğrenme kuramları alt başlığında ele alınmıştır

Programın Felsefi Temelleri

Programın felsefi temelleri, eğitim programının tasarımı, geliştirilmesi ve uygulanmasının altında yatan temel inanç ve ilkeleri kapsar. Bu temeller, bir programın genel amaçlarını, içeriğini, yöntemlerini ve değerlendirme stratejilerini şekillendirerek, eğitim kararlarının ve uygulamalarının dayandığı kavramsal ana kaya görevi görür. Felsefi perspektiflerin program geliştirmeye entegrasyonu, programın tutarlılığını, uygunluğunu ve daha geniş eğitim hedefleriyle uyumunu artırır. Önde gelen birkaç felsefi temel, program geliştirmeyi çevreleyen söyleme katkıda bulunur:

İdealizm: Kökleri metafizik idealizme dayanan bu temel, entelektüel ve ahlaki erdemlerin peşinden gidilmesini vurgular. İdealizm tarafından yönlendirilen program, bireylerin entelektüel kapasitelerini, karakter gelişimlerini ve kalıcı gerçekler ve evrensel ilkelerle ilişkilerini geliştirmeyi amaçlar. İdealizm, eleştirel düşünceyi, etiği ve zamansız fikirlerin keşfini besleyen konuları savunur.

Gerçekçilik: Dışsal, nesnel bir gerçekliğin varlığını öne süren ontolojik bir duruşa dayanan realizm, dünyayı olduğu gibi yansıtan konuların dahil edilmesini savunarak programı

şekillendirir. Realizm tarafından desteklenen program, öğrencilere kapsamlı bir gerçeklik anlayışı sağlamayı amaçlar ve ampirik bilgi ve pratik becerilere odaklanmayı teşvik eder.

Faydacılık: Faydacılık, (Pragmatizm) bilginin pratik uygulamasını ve deneysel öğrenmenin önemini vurgular. Pragmatizme dayanan program aktif öğrenmeye, problem çözmeye ve gerçek dünya koşullarında hemen kullanılacak becerilerin edinilmesine öncelik verir. Pragmatist felsefe, program tasarımında uyarlanabilir, öğrenci merkezli yaklaşımları teşvik eder.

Varoluşçuluk: Varoluşçuluk bireysel öznel, seçim ve özgünlük üzerine odaklanır. Program tasarımında varoluşçuluk kişisel anlamın, değerlerin ve kendini keşfetmenin keşfedilmesini vurgular. Bu temel, öğrencilerin kendilerini eleştirel bir şekilde yansıtmalarına, farklı bakış açılarını keşfetmelerine ve varoluşsal sorularla boğuşmalarına olanak tanıyan programları teşvik eder.

İlerlemecilik: İlerlemecilik, toplumun değişen ihtiyaçlarına uygun eğitimi savunur ve toplumsal ilerlemeyi teşvik etmeyi amaçlar. İlerlemeci program tasarımı aktif, sorgulamaya dayalı öğrenmeyi, disiplinler arası yaklaşımları ve öğrencilerin ilgi ve deneyimlerinin programa entegrasyonunu vurgular. Bu yaklaşım demokratik idealleri, sosyal sorumluluğu ve uyum yeteneğini teşvik eder.

Daimicilik: Daimicilik, insan uygarlığını şekillendiren kalıcı ve zamansız fikirleri vurgular. Daimiciliğe dayanan program, klasik edebiyat, felsefe ve zamanın testinden geçmiş entelektüel geleneklere odaklanır. Bu temel, kültürel mirasın aktarılmasının ve entelektüel derinliğin geliştirilmesinin önemini vurgular.

Eleştirel Teori: Kökleri eleştirel sosyal teoriye dayanan bu temel, toplumsal güç dinamiklerini ve baskı yapılarını analiz etmeyi ve bunlara meydan okumayı amaçlamaktadır. Eleştirel teori odaklı program, öğrencileri sosyal, ekonomik ve siyasi sistemleri eleştirel bir şekilde incelemeleri için güçlendirmeyi, sosyal bilinç, aktivizm ve sosyal adalet arayışını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Yapılandırıcılık: Yapılandırıcılık, öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımları yoluyla kendi bilgilerini inşa etmelerindeki rolünü vurgular. Yapılandırıcılık tarafından bilgilendirilen program, öğrenme çıktılarını şekillendirmede önceki bilgilerin ve bireysel perspektiflerin önemini kabul ederek uygulamalı, iş birliğine dayalı öğrenme deneyimlerini teşvik eder.

Yeniden Yapılandırıcılık: Sosyal Yeniden Yapılandırıcılık olarak da bilinen Yeniden Yapılandırıcılık, eğitimi sosyal değişim ve dönüşümü sağlamak için bir araç olarak kullanma fikrine odaklanan felsefi bir program temelidir. Toplumun dinamik ve gelişen doğasını kabul eder ve öğrencileri, toplumlarını ve daha büyük dünyayı yeniden şekillendirmek ve iyileştirmek için aktif olarak meşgul olmak için gerekli eleştirel düşünme becerileri ve sosyal bilinçle donatmayı amaçlar. Yeniden yapılandırıcı program tasarımı, öğrencileri acil sosyal sorunları eleştirel bir şekilde analiz etmeye ve ele almaya teşvik ederek toplumsal zorlukları, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ele almaya çalışır.

Felsefe davranışlarımıza rehberlik eder, tutarlı bir felsefesi olmayan bir öğretmen dış faktörlerden orantısız bir şekilde etkilenir ve program büyük ölçüde felsefeyi yansıtır; Dewey felsefeye o kadar güçlü bir şekilde inanıyordu ki, onu eğitimin temel bileşeni ve "doğaya ve diğer insanlara karşı entelektüel ve duygusal temel eğilimler oluşturmak" için gerekli olarak görüyordu (Ornstein ve Hunkins, 2018). Bu felsefi temellerin program geliştirme sürecindeki etkileşimi, eğitimcilerin ve program tasarımcılarının kendi pedagojik değerlerini ve eğitim amaçlarını yansıtan eğitim deneyimleri oluşturmalarına olanak tanır. Paydaşlar bu temelleri bilinçli bir şekilde göz önünde bulundurarak daha geniş eğitim hedefleriyle uyumlu, anlamlı öğrenme deneyimlerini kolaylaştıran ve öğrencilerin bütünsel gelişimine katkıda bulunan programlar tasarlayabilirler.

Programın Tarihi Temelleri

Programın tarihsel temelleri, daha geniş sosyopolitik, ekonomik ve kültürel faktörler tarafından şekillendirilen program kavramlarının, uygulamalarının ve yapılarının zaman içindeki evrimini ifade eder. Bu temellerin anlaşılması eğitimcilerin, politika yapımcıların ve program tasarımcılarının modern eğitim uygulamalarını etkileyen tarihsel bağlamları daha iyi

değerlendirmelerini sağlar. Aşağıda, akademik bir çerçevede sunulan programın tarihsel temelleri incelenmektedir:

Eski Uygarlıklar: Örgün eğitimin kökenleri Mısırlılar, Yunanlılar ve Çinliler gibi eski uygarlıklara kadar uzanmaktadır. Örneğin, Antik Yunan'da program müzik, jimnastik, retorik, felsefe ve temel bilimleri içermektedir. Bu toplumların her biri, kendi zamanlarının eğitimi içeriğini ve yöntemlerini şekillendiren farklı eğitim değerlerine ve hedeflerine sahipti.

Orta Çağ Dönemi: Avrupa'da Hıristiyanlığın yükselişiyle birlikte eğitim büyük ölçüde kiliseye bağlı hale geldi. Manastır okulları ve daha sonra üniversiteler ağırlıklı olarak teolojik çalışmalara odaklanmış, ancak trivium (dilbilgisi, retorik, mantık) ve quadrivium (aritmetik, müzik, geometri, astronomi) liberal sanatlar programının temelini oluşturmuştur.

Rönesans Dönemi: Rönesans dönemi, klasik Yunan ve Roma edebiyatına ve bilgisine olan ilginin yeniden canlanmasına tanıklık etmiştir. Hümanizm, sanat ve bilime yeniden vurgu yapılmıştır. Program, insan potansiyelinin ve bireyselliğinin değerini vurgulayarak bu daha geniş perspektifleri içerecek şekilde gelişmeye başladı.

Sanayi Devrimi: 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyıl, sanayileşmenin başlamasıyla birlikte toplumsal yapılarda dramatik değişimlere sahne oldu. Eğitimli işgücüne duyulan ihtiyaç, kitlesel kamu eğitim sistemlerinin geliştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu dönemdeki program, sanayileşmiş topluma uygun disiplinli, dakik ve verimli vatandaşlar üretmeye yönelik toplumsal ihtiyacı yansıtıyordu.

İlerici Eğitim Hareketi: 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, John Dewey gibi isimler Amerika Birleşik Devletleri'nde ilerici eğitim hareketini savunmuş, deneyimsel öğrenme, eleştirel düşünme ve bireysel ihtiyaçlara göre uyarlanmış eğitimi vurgulamışlardır. Program, daha öğrenci merkezli ve toplumsal değişimlere duyarlı olacak şekilde gelişmeye başladı.

İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem: İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, özellikle Batı dünyasında standardizasyon ve hesap verebilirliğe yönelik önemli bir baskı vardı. Uzun yarışının damgasını vurduğu Soğuk Savaş dönemi, gelişmiş fen ve matematik eğitimine

duyulan ihtiyacın altını çizmiştir. Sonuç olarak, bu alanları güçlendirmek için program reformları yapılmıştır.

20. Yüzyılın Sonları: Yirminci yüzyılın ikinci yarısında küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler artmıştır. Bu dönemdeki program reformları, öğrencilerin küreselleşmiş bir dünyaya hazırlanması ihtiyacını yansıtarak çok kültürlü eğitim, teknolojik okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerini vurgulamıştır.

21. Yüzyıl: Toplular teknolojik gelişmelerden ve küreselleşmeden etkilenmeye devam ettikçe, dijital okuryazarlık, yaratıcılık, iş birliği ve problem çözme gibi becerilere yapılan vurgu da artmaktadır. Mevcut program eğilimleri disiplinler arası yaklaşımlar, kişiselleştirilmiş öğrenme ve yaşam boyu öğrenmeye vurgu ile karakterize edilmektedir.

Özetle, programın tarihsel serüvenine bakıldığında program, sömürge döneminden Birinci Dünya Savaşı'na kadar değişen bir konu içeriği sorunuydu ve 20. yüzyılın başlarında Avrupa etkisi ve gelişen ilerici reform hareketi nedeniyle, bazı reform fikirleri 1800'lerin ortası ve sonundaki eğitim kavramlarına odaklandı; ancak bu fikirler yalnızca birkaç izole, avangard okulda ve teorik tartışmalarda uygulandı. 1900'den sonra program kavramları ve süreçleri şekillenmeye başlamış, ilerlemeci felsefe ve bilimsel ilkeler giderek daha fazla ağırlık kazanmıştır. 1920'lerden bu yana, bir çalışma disiplini olarak program -kendi metodolojileri, teorileri ve problem çözme yaklaşımlarıyla- önemli adımlar atmıştır ve Tyler'ın eğitim üzerine temel eserini yazmasından bu yana, ilerlemelerin çoğu gerçekleşmiştir (Ornstein ve Hunkinsin, 2018). Dolayısıyla, programın tarihsel temelleri, eğitim uygulamalarının zaman içinde toplumsal ihtiyaçlara, değerlere ve zorluklara yanıt olarak nasıl geliştiğine dair içgörü sağlar. Bu tarihsel kökleri tanımak, eğitimcilerin ve politika yapıcıların program geliştirme konusunda bilinçli kararlar almalarına olanak tanıyarak, çağdaş bağlamda uygunluğunu ve etkinliğini sağlar.

Programın Sosyal ve Ekonomik Temelleri

Eğitim programlarının sosyal ve ekonomik temelleri, toplumun ihtiyaçlarını, değerlerini, ekonomik yapılarını ve sosyal dinamiklerini nasıl etkilediğini gösteren önemli bileşenlerdir. Bu bileşenler, eğitim programlarının içeriğini ve biçimini etkileyen önemli faktörlerdir. Bu temeller, eğitim sistemlerini yönlendirmek ve geliştirmek için önemli bir rol oynar. Bu temelleri daha ayrıntılı olarak inceleyen bazı fikirler şunlardır:

Ekonomik Koşullar: Ekonomik yapı eğitim programlarının gereksinimlerini yansıtır. Örneğin, teknolojik gelişmeler ve iş gücü talepleri nedeniyle, eğitim programları teknolojik becerileri ve yetenekleri vurgulayabilir. Kaynak tahsisi ve eğitim harcamaları, ekonomik büyüme veya durgunluk dönemlerinde değişebilir.

Meslek ve İstihdam Gereksinimleri: Ekonomik büyüme, belirli becerilere ve uzmanlığa olan talebi artırabilir. Eğitim programları, öğrencilere gelecekteki iş ve meslek ihtiyaçlarını karşılamak için kendilerini eğitme fırsatı verir.

Sosyal Adalet ve Eşitlik: Toplumsal eşitsizlikler, eğitim programlarının içeriğini etkiler. Eğitim programlarının çeşitlilik, kapsayıcılık ve fırsat eşitliği ilkelerine dayanması, sosyal adaleti sağlamak ve eşitliği teşvik etmek için kullanılabilir.

Demokrasi ve Vatandaşlık: Eğitim programları, bir toplumun demokratik değerleri ve vatandaşlık sorumluluklarına nasıl yaklaştığını gösterebilir. Bu temel, vatandaşlık bilinci, katılımcılık ve toplumsal sorumluluk eğitimini inşa eder. Teknolojik Gelişmeler: Yeni teknoloji, eğitim programlarını değiştirebilir. Bu temelde, ğretim materyallerinin çeşitlenmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ve öğrenme stratejileri gibi konular etkili olabilir.

Kültürel eşitlilik ve Kimlik: Bireylerin kültürel çeşitliliği ve kimlikleri, eğitim programlarının yansıtması gerekir. Çeşitli kültürel arka planlardan gelen öğrencilere saygı göstermek ve öğrenme deneyimlerinin kapsayıcı olması çok önemlidir.

Sosyal Dönüşümler ve Hızlı Değişim: Toplumsal değişiklikler nedeniyle eğitim programları hızla değişebilir. Örneğin, dijitalleşme ve yapay zeka gibi teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak, programlar öğrencilerin gelecekteki iş ve yaşam becerilerini edinmelerine izin verebilir.

Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilirlik ve çevre bilinci, eğitim programları yoluyla ele alınabilir. Bu temelin amacı, gelecek nesillerin çevre sorunlarına daha duyarlı bir şekilde yaklaşmalarını sağlamaktır.

Eğitim programlarının sosyal ve ekonomik temelleri, geleceğe hazırlanan bir eğitim sistemi oluşturmanın önemli bir parçasıdır. Eğitim programlarının sosyal ve ekonomik temelleri, toplumun ihtiyaçlarına yanıt verme, toplumsal dönüşümlere uyum sağlama, sosyal adaleti destekleme, ekonomik kalkınmayı teşvik etme, vatandaşlık bilinci güçlendirme, bireysel ve toplumsal kalkınmayı teşvik etme, uluslararası rekabet gücünü artırma ve sürdürülebilirlik konularında kritik bir rol oynar. Bu temeller, eğitim programlarını toplumsal bağlamda anlamlandırarak eğitimin etkili ve toplumsal ihtiyaçlara uygun olmasını sağlar.

Öğrenme ve Öğretme

Biyo-psiko-sosyal-kültürel bir canlı olan insan diğer canlıların içgüdü temelli yaşamlarının aksine kendi yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için öğrenmek zorunda olduğu bir hayata sahiptir; örneğin ilkel yaşamlarına devam edebilirlerken hayvanlar, gelişen bir beyne sahip olan insanlık sınırsız bir öğrenme potansiyeline sahiptir (Oral, 2020). Öğrenme ise genel anlamda yaşantı yoluyla gelişen kalıcı olumlu ya da olumsuz davranış değişikliklerine neden olabilen istendik ve istenmedik yaşantılarla şekillenir (Aydın, 2016). Her ne kadar klasik tanımlarda davranış değişikliği olarak belirtilse de temel alınacak kurama göre bu değişimler sosyo-kültürel ya da bilişsel anlamda da meydana gelebilmektedir.

Öğretim ise hedeflenen davranışın etkili ve verimli şekilde kazandırılması için öğrenmenin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir; bu bağlamda ise öğrenme hedeflerinin saptanması, program içeriklerinin belirlenmesi, öğretim ilke ve yöntemlerinin seçimi ve öğretim durumlarının tasarlanması ve sınanması öğretimin temel

boyutlarını oluşturur (Aydın, 2016). Kavramsal olarak geniş bir tanıma sahip olan öğretme-öğrenme zaman, eğitim ve teknoloji geliştikçe kavramların da anlamları genişleyebilir ya da öğrenme-öğretmenin nasıl yapılması gerektiği de eklektik bir biçimde gelişip değişebilir. Öğrenme ve öğretme sürecini geliştirmek amacıyla geliştirilen yaklaşımlar aşağıda özetlenmektedir.

Öğretme-Öğrenme Süreçleri

Öğretme-öğrenme süreçlerinin nasıl gerçekleştiğine veya gerçekleşmesi gerektiğine dair bir dizi sistematik açıklamalar getiren ve ortaya birtakım ilkeler koyan düşüncelere öğretme-öğrenme yaklaşımları denilebilir. Farklı çalışma alanlarından araştırmacıların bakış açıları farklı yaklaşımlara yol açmıştır; örneğin davranışçı psikologlara göre öğrenme hem çevresel hem de davranışsal olarak gözlemlenebilir; bilişsel psikologlara göre öğrenmenin öğrenen bireydeki düşünsel süreçler tarafından gerçekleşir; sosyal psikologlar öğrenmenin öğrenenin çevresiyle olan sosyo-kültürel etkileşimin sonucu olduğunu ifade eder son olarak ise yapısalcılar bilginin öğrenenden bağımsız var olduğunu ve bunu öğrenenlerin deneyimleri yoluyla anlamlandırırken inşa ettiğini belirtir (Driscoll, 2014). Psikoloji ve eğitim alanında yapılan çalışmalar artıkça kuramlar oluşturulmuş öğretme ve öğrenmenin doğasını anlamada yeni yaklaşımlar ve kuramlar ortaya çıkmıştır. Örneğin klasik koşullanma, edimsel koşullanma, bitişiklik vb. davranışçılık; Gestalt, bilgiyi işleme ve alan kuramı ise bilişsel kuramları beslemiş ve güçlendirmiştir. Zaman içinde öğretmen-öğrenci rolleri, öğretme yöntemleri ve ortamları da beraberinde değişmiştir. Ağırlıklı öğretmen merkezli öğrenme süreçlerinden öğrenci merkezli öğrenme süreçlerine; bilginin doğrudan anlatım yoluyla anlatılmasından öğrenenin bilgiyi deneyimleyip keşfettiği yöntemlere; sadece sınıflarda yapılan öğretim faaliyetlerinden sosyal çevre ve çevrimiçi ortamlara uzanan bir öğretme-öğrenme süreçlerinin bir gelişimi söz konusudur.

Öğrenme Kuramları

Öğrenme kavramına bakıldığında yaşantı sonucu davranışta meydana gelen nispeten sürekli bir değişiktir diye ifade edilmektedir (Morgan, 1981). Tanıma bakıldığında, öğrenme sonucunda davranışta olumlu ya da olumsuz bir değişiklik yarattığı, tekrar ve yaşantı sonucu meydana geldiği ve öğrenme olarak adlandırılabilmesi için nispeten kalıcı olması gerektiği vurgulanmaktadır; aynı zamanda öğrenmenin çevreye uyum sağlama, olgunlaşmanın etkilerinden ve geçici fizyolojik değişimlerden ayrı ve dinamik bir süreç olduğu, doğuştan getirilen içgüdüsel ve refleksif davranışlardan farklı olduğu gibi nitelikler taşıdığı ifade edilmektedir (Kılıç, 2021).

Öğrenmenin ne olduğu ve hangi koşullar altında nasıl gerçekleştiği kuramlar yoluyla ifade edilmektedir. Psikoloji biliminin öncü çalışmalarına bakıldığında davranışçı kuramlar ağır basarken 1960'lar ve 1970'lerde bilişsel kuramlara bir geçiş söz konusudur (Kılıç, 2021) günümüzde ise nörofizyolojik ve yapısal kuramlardan da söz edilmektedir. Bu çalışma kapsamında öğrenme kuramları alan yazından esinlenerek üç ana başlık altında toplanmıştır 1) Davranışçı Kuramlar 2) Bilişsel Kuramlar 3) Yapısalcı Kuramlar (Senemoğlu, 2021; Fer, 2011; Yeşilyaprak, 2021; Pritchard, 2009)

I. Davranışçı Kuramlar

Davranışçı kuramın psikolojinin konusunun nesnel yöntemlerle gözlemlenebilen ve değerlendirilebilen davranışlar olduğu belirten Eranlı (2021) kuramın kuruculuğunu ve savunuculuğunu J. B. Watson'ın, felsefesi alt yapısını John Locke'un, fizyolojik alt yapısını Pavlov'un ve psikolojik alt yapısının ise Thorndike, Skinner, Hull ve Bernard'ın oluşturduğunu ifade eder. Davranışçı kuramlarda karşımıza Klasik Koşullanma (Pavlov), Edimsel Koşullanma (Skinner), Bitişiklik (Watson ve Guthiere), Bağlaşımcılık (Thorndike), gibi kuramlar çıkmaktadır.

Pavlov'un köpekler üzerine yaptığı çalışmasında zil (nötr uyarıcı) et (koşulsuz uyarıcı) ve salya (koşulsuz tepki) üçlüsünü kullanarak ilk başta nötr uyarıcı olan zilin çalınip ardından hemen etin verilmesi ve bir süre sonra koşulsuz uyarıcı olan etin ortadan kaldırılmasıyla zilin

koşullu uyarıcı haline gelmesi sürecini anlatır. Böylece klasik koşullanması öğrenmenin uyarıcı-tepki bağıyla meydana geldiğini ifade eder (Pritchard, 2009). Koşullanmanın meydana gelmesi için, koşullu ve koşulsuz uyarıcıların ardı ardına verilmesi (bitişiklik), koşullu uyarıcının kendisi sonrasında gelen koşulsuz uyarıcı için haber verici nitelikte olması (habercilik/bilgilendiricilik), tepki yoğunluğunu azalması ve ortadan kaybolması (sönme), benzer uyarıcılara benzer tepkilerin verilmesi (genelleme), uyarıcıların farkına varılması (ayırt etme), birden fazla uyarıcıya koşullanması (üst düzey koşullanma, iki koşullu uyarıcının beraber verildiği durumlarda tepkinin dikkat çekici olana yönelmesi (gölgeleme), organizmanın çaba harcamasına rağmen başaramayacağına inanarak pasif kalması (öğrenilmiş çaresizlik) gibi genel ilkelere sahiptir (Senemoğlu, 2021; Altun ve Çolak, 2011). Bağlaşımıcılık kuramında ise Thorndike uyarıcı tepki arasındaki bağı güçlendirilmesinde ya da zayıflatılmasında deneyimin rolünün de etkili olduğunu olumlu tepkiler verilen davranışların güçlendiğini olumsuz tepkiler sonucunda da davranışların zayıflayabileceğini vurgulamıştır (Pritchard, 2009). Ayrıca öğrenmede, öğrenenin kişisel özellikleri ve hazırlıbulunuşluk düzeyinin dikkate alınması gerektiğini, öğrenmenin birdenbire değil adım adım gerçekleştiğini, dışsal uyarıcıların öğretme- öğrenme ortamında önemli olduğunu ve öğretmenden çok öğrencinin öğrenmede etkin olması gerektiğini belirtmiştir (Senemoğlu, 2021). “Davranışçılık” terimini ortaya koyan Watson, uyarıcı-tepki birbiriyle bağlantılı olarak ne kadar sık tekrar edilirse o kadar güçlü olacağını ifade edip öğrenme psikolojisinde yapılacak çalışmaların bilimsel nesnellik ve deney içermesi gerektiğini vurgulamıştır (Pritchard, 2009). Öğrenmenin tek yasası olarak uyarıcı-tepki bitişikliğinden söz eden Guthiere öğrenmenin tek bir denemede meydana geldiğini fakat davranışı oluşturan birçok uyarıcı-tepki bağıının oluşması için pek çok denemeye ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiş dolayısıyla farklı uyarıcı ortamlarında alıştırma yapmak ve yaparak yaşayarak öğrenme önem taşımaktadır, ayrıca farklı çağrışımlar yaratarak alışkanlıkları kırılabileceği vurgulanmıştır bunlar; istenen tepkinin ortaya çıkması için tepkinin azar azar verilmesi(eşik yöntemi), uyarıcının istenmeyen tepki ortadan kalkıncaya kadar verilmesi (bıktırma yöntemi) ve istenmeyen davranışı meydana getiren tepki ile istenen davranışı gerçekleştirebilme ihtimali olan bir uyarıcının beraber verilmesi (zıt tepki yöntemi)'dir

(Senemoğlu, 2021; Lefrançois, 2000). Son olarak, Skinner'ın Edimsel Koşullanmasında ise tepki önem taşımaktadır verilen tepkinin doğruluğu koşulunda organizmaya pekiştirici uyarılar verilir; bu pekiştireçler ortama konulduğunda istenen davranışta artış olması durumunda olumlu pekiştireç, istenmeyen uyarıcının davranışın ortadan kaldırılması amacıyla ortandan kaldırılması ise olumsuz pekiştireç adını alır. Bunlarla amaç istenen davranışın sıklığını artırma ve istenmeyen davranışın sönümlenmesine yol açmaktır; aynı zamanda organizmaya istemediği bir şeyin verilmesi ya da istediği bir şeyin verilmesine de ceza denir (Altun ve Çolak, 2011; Senemoğlu, 2021)

II. Bilişsel Kuramlar

Öğrenmeyi bireyin etkin katılımının gerektiği ve zihinsel bir süreç olarak gören bilişsel kuramlar, davranışçı kuramların aksine davranışın sadece gözlemlenebilir olmasının ötesinde gözlemlenemeyen zihinsel süreçleri kapsadığını da ifade eder (Altun ve Çolak, 2011). Bu çalışma kapsamında, Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı, Gestalt Kuramı ve Bilgiyi İşleme Kuramı ele alınmıştır.

Albert Bandura'nın davranışçılık kuramına getirdiği bir dizi eleştirilerle; birey kendi davranışını kendisi yönetir, pek çok davranışın meydana gelmesinde pekiştireçler rol almaz ve dolaylı öğrenme göz ardı edilmiştir, Sosyal Öğrenme Kuramını ortaya atmış ve bu eksiklikleri kendi kuramında gidermeye çalışmıştır (Senemoğlu, 2021). Bandura, bireyin öğrenmesinde diğer insanların gözlemlenmesi ve dolayısıyla sosyal çevrenin önemli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal Öğrenme Kuramının temel kavramlarına ve ilkelerine bakıldığında; 1) Dolaylı Pekiştirme: Gözlemlenen modelin davranışlarının sonuçları gözleyen bireylerin davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir. 2) Dolaylı Ceza: Modelin olumsuz davranışları sonucunda aldığı ceza gözleyenlerin bu tür davranışları yapmasını önlemektedir. 3) Dolaylı Duygu: Bireyde olmayan herhangi bir şeye karşı sevme ve korku gibi duygu durumlarının modelden alınmasıdır. 4) Dolaylı Güdülenme: Gözlemlenen modelin davranışları sonucunda bireyin de bu davranışları yapma isteğinin artmasıdır. 5) Modelin Özellikleri: Modelin sadece

davranışlarının değil aynı zamanda kişisel özellikleri de bireyin model almasını etkilemektedir, bu beş temel kavram karşımıza çıkmaktadır. Temel ilkelerine bakıldığında ise; bireysel faktörler, bireyin davranışları ve çevre birbirini etkiler(karşılıklı belirleyicilik), bireyin dış dünyayı algılayıp zihinsel süreçte test edip davranışa dönüştürmesi (sembolleştirme kapasitesi), sembolik kapasitenin kullanılıp gelecek hakkında planlar ve tahminler yapması (öngörü kapasitesi) bireylerin başkalarının deneyimlerinden öğrenmesi (dolaylı öğrenme kapasitesi) ve bireylerin kendi davranışları üzerinde düşünmesi ve sonucunda yargıda bulunması (öz yargılama kapasitesi)'dir. Son olarak, birey gözlem yoluyla öğrenmede dikkat etme, bellekte tutma, üretme ve güdülenme süreçlerinden geçerek öğrenmeyi gerçekleştirir (Senemoğlu, 2021; Korkmaz, 2021; Altun ve Çolak, 2011).

Bir diğer bilişsel kuram ise Kofka, Wertheimer ve Köhler gibi psikologların öncüsü oldukları Gestalt Kuramıdır. Gestalt psikologları tarafından davranışın analizini vurgulayan prosedürlere karşı ileri sürülen ilk ve en temel argüman, ne Alman psikolojisinin yapma eğiliminde olduğu gibi davranışın parçaları açısından ne de Amerikan davranışçılığının yaptığı gibi yalıtılmış uyarıcı-tepki ile anlaşılamayacağıdır ancak bu, bütünün parçalardan oluştuğunu ya da parçaların analiz yoluyla keşfedilebileceği reddedilmemiştir (Lefrançois, 2000). Öncelikle algılama ve problem çözme ile ilgilenip bir dizi algı yasaları önermişlerdir (1) şekil-zemin ilişkisi, 2) yakınlık yasası 3) benzerlik yasası 4) tamamlama yasası ve 5) basitlik yasası) bunların öğrenmeyi açıklamada yardımcı olduklarını belirtmişlerdir (Senemoğlu, 2021). Öğrenme alanına ayrıca iç görüsel öğrenme üretici düşünme, iz teorisi ve unutma gibi kavramları kazandırmışlardır (Altun ve Çolak, 2011).

Bir diğer bilişsel kuram ise bilginin dışardan nasıl alındığını, işlendiğini, depolandığını ve hatırlandığını bilişsel süreçlerle açıklayan Bilgiyi İşleme Kuramıdır. İnsan zihnini odağına alıp inceleme konusu yapar. Bilgiyi İşleme Modelinde bilgi, çevreden gelen dışsal uyarıların duyuşal belleğe gelir, burada duyuşal kayıt yoluyla kaydedilip dikkat ve seçici algı süreçlerinden geçtikten sonra kısa süreli hafızaya aktarılır ve burada bilginin tekrardan geri

getirilebilmesi için kodlama ve tekrar yapılarak uzun süreli hafızaya aktarılır (Senemoğlu, 2021; Altun ve Çolak, 2011).

Bir diğer bilişsel kuram, öğrenmeyi biyokimyasal olarak ele alan aynı zamanda beyin temelli öğrenme kuramı olarak da bilinen nörofizyolojik öğrenme kuramıdır. Sinir sisteminin merkezini oluşturan beyin sinir hücreleriyle öğrenme, düşünme ve hatırlamada önemli rol oynar. 100 milyardan fazla farklı hücre veya nöron beyni oluşturur ve burada "Zekâ" ile düşük seviyedeki nöron arasındaki temel fark, bir bireyin kaç tane nörona sahip olabileceğiyle değil, aralarında yapılmış olan bağlantıların sayısıyla ilgilidir sonuç olarak her öğrenme sürecinde iki veya daha fazla nöron arasında yeni bağlantılar oluşur ve beynin yeni bağlantılar oluşturma ve mevcut olanları yeniden kurma kapasitesine "Plastisite" (sinir yollarının ve sinapslarının değişme kapasitesi) terimi denir (Pritchard, 2009). Belirli bir öğretim yönteminden çok öğretim tasarımına karar verirken göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir (Erdem ve Akman, 2002., akt. Altun ve Çolak, 2011). Bu kapsamda bir dizi ilke öne sürülmüştür; 1) Beyin karmaşık bir uyarlanabilir sistemdir. 2) Beyin sosyal bir beyindir. 3) Anlam arayışı doğuştandır. 4) Anlam arayışı, örüntü oluşturma yoluyla gerçekleşir. 5) Duygular modelleme için çok önemlidir. 6 Her beyin parçaları ve bütünleri aynı anda algılar ve yaratır. 7) Öğrenme hem odaklanmış dikkati hem de çevresel dikkati içerir.8) Öğrenme her zaman bilinçli ve bilinçsiz süreçleri içerir. 9) Hafızayı düzenlemenin en az iki yolu (uzun ve kısa süreli bellek, uzamsal bellek) vardır. 10) Öğrenme gelişimseldir. 11) Karmaşık öğrenme, meydan okuma ile geliştirilir ve tehdit ile engellenir 12) Her beyin benzersiz bir şekilde organize edilmiştir Caine ve Caine, 1997., akt. Pritchard, 2009).

III. Yapılandırmacı Kuramlar

Yapılandırmacı öğrenme kuramları, öğrenmeyi bireysel deneyimlerden, öğrencinin önceden edindiği bilgiden ve öğrencinin aktif olarak bilgiyi işlemesinden ve yapılandırmasından kaynaklanan bir süreç olarak ele alır (Duffy ve Jonassen, 1992; Jonassen, 1991). Bu kısımda, yapılandırmacı öğrenme kuramlarını ve bu kuramların öğrenme sürecine nasıl bir katkı

sağladığı incelenmiştir. Jean Piaget, bilişsel gelişim alanında önemli bir isimdir ve yapılandırmacı öğrenme kuramlarının temellerini atmıştır. Piaget, çocukların bilişsel gelişimlerinin aşamalı ve evrimsel bir süreç olduğunu savunmuştur. Ona göre, öğrenme süreci, öğrencinin kendi bilgi yapılarını oluşturması ve bunları yeni bilgilerle birleştirmesiyle gerçekleşir (Piaget, 1973). Piaget, öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif bir rol oynaması gerektiğini vurgulamıştır.

Bir diğer kuram ise Lev Vygotsky'nin sosyal öğrenme kuramıdır. Lev Vygotsky, sosyal öğrenme kuramı ile yapılandırmacı öğrenme kuramlarına önemli bir katkı sağlamıştır. Vygotsky'ye göre, öğrencilerin öğrenme süreci, öğretmenleri ve diğer öğrencileriyle etkileşim içinde oldukları bir sosyal ortamda gerçekleşir. Bu sosyal etkileşim, öğrencilerin dil ve semboller aracılığıyla yeni bilgileri anlamalarını ve yapılandırmalarını sağlar (Vygotsky, 1978). Son olarak ise Jerome Bruner, öğrenme süreci kuramı ile yapılandırmacı öğrenme kuramları arasında önemli bir bağlantı kurmuştur. Bruner'a göre, öğrencilerin öğrenme süreci, öğretmenin sunumuna dayalı bir öğretimden ziyade, öğrencinin kendi deneyimleri ve öğrenme stillerine dayalı bir öğrenme süreciyle gerçekleşir. Bruner, öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif bir rol oynamasının önemini vurgulamıştır (Bruner, 1966). Sonuç olarak, yapılandırmacı öğrenme kuramları, öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif bir rol oynamalarını ve öğrenme deneyimlerini önceden edinilmiş bilgileriyle birleştirmelerini gerektiren bir yaklaşım sunar (Mayer,2002). Bu yaklaşım, öğrencilerin öğrenme sürecinde daha fazla bağımsızlık ve özgüven kazanmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, yapılandırmacı öğrenme kuramları, öğrencilerin öğrenme sürecine sosyal etkileşimlerin dahil edilmesi gerektiğini vurgulayarak, öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle etkileşimlerini arttırabilir. Bu nedenle, yapılandırmacı öğrenme kuramları, günümüzde eğitim alanında yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımdır.

Emile Ya Da Eğitim Üzerine

Emile Ya Da Eğitim Üzerine orijinal adıyla “*Émile ou De l'éducation*” Jean-Jacques Rousseau'nun 1762 yılında yayınladığı, eğitim üzerine düşüncelerini belirttiği ve günümüze

değin eğitim felsefesinde etkisini sürdürmüş kitaptır. Kitap, kendi deyimiyle “*insan eğitme sanatı*” hakkındadır. “Rousseau ilk yazılarında insan kurumları olan kültür, devlet ve toplumun nasıl soysuzlaştığını dile getirmişken sonrasında insan imgesinin ne olduğunu ve doğru bir eğiticinin yetiştirici etkileriyle nasıl olması gerektiğini ele alır” (Ewald, 2010, s.170). Dört ayrı kısım/kitaptan oluşan kitap, kurgusal Emile karakterinin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini her yaş grubunun özelliklerine göre kronolojik olarak anlatmaktadır. Birinci kitap Emile’in bebekliği dönemidir, burada Rousseau eğitimin neden gerekli olduğu ile başlar, sonrasında zamanın kurumsal eğitim anlayışını eleştirerek doğru öğretimin ne olduğunu anlatır ve son olarak bebeğin fiziksel gelişimi ile bitirir. İkinci kitap “*enfance*” diye nitelendirdiği bebeklik döneminin bittiği 2-12 yaş aralığındaki bir çocuğun dış dünya ile duyuları aracılığıyla anladığı ve bağ kurduğu dönemi anlatır. Üçüncü kitap çocuğun 12-15 yaş aralığına odaklandığı fiziksel gücünün en üst düzeyde olduğu bu dönemin nasıl daha iyi değerlendirmesi gerektiğinden söz eder. Dördüncü kitap “*Sıradan eğitimlerin son bulduğu bu dönem tam olarak bizim eğitimimizin başlaması gereken dönemdir*” diye söz ettiği ve 15-20 yaş arasındaki çocuğun sevgi, dostluk ve ahlaki değerler gibi konulara odaklandığı dönemdir. Son kitapta ise Emile’in sosyal hayata evlilik ve aile yoluyla geçiş yaptığı ve yeni kurgusal karakteri Sophie’yi tanıttığı bölümdür, böylelikle artık Rousseau Emile için uygun eş olarak gördüğü Sophie üzerinden kadın eğitiminden söz etmeye başlayacaktır.

Aydınlanma düşüncesinin hâkim olmaya başladığı 18.yy. Fransa’sında Jean-Jacques Rousseau Toplumsal Sözleşme ve Emile Eğitim Üzerine vb. kitapları ile gerek politik anlamda gerekse eğitim alanında döneme damgasını vurmuş ve kendisinden sonra gelenleri de fikirleri ile etkilemiştir. “Nasıl bir toplum?”, “Nasıl bir vatandaş?” ve “Özgür insana nasıl bir eğitim verilmeli?” soruları yeni bir döneme girilen Fransa’da özellikle önem arz ediyordu. Emile karakteri üzerinden bu sorulara cevap arayan Rousseau kitap boyunca öğretme-öğrenme süreçlerinin nasıl olması gerektiğini tartışıp örneklendirmektedir.

Burkaz’ın da (2014) belirttiği gibi

Birçok konuda yeni fikirler ortaya atmış olan Rousseau eğitimde de daha önceden düşünülmemiş birtakım değerler ortaya koymuştur. Emile eğitim programlarının şekillenmesine ve mevcut programların değerlendirilmesine kaynak teşkil edecek ve çağdaş eğitim araştırmalarına katkıda bulunabilecek fikirler içermektedir. Eğitim olgusuna, yazıldığı döneme kadar dile getirilmemiş birçok yenilikler katmıştır. Bu açıdan 17. Yüzyılda yazılmış en nitelikli eserdir. 'Emile', insan eğitilir mi? Eğitilirse bu eğitim nasıl olmalı ve ne zaman başlamalı? sorularına yanıt verir. Eserde, Emile 'in doğuştan gelen iyi benliğinin, doğallığını yitirmeden ve kendine yabancılaşmadan nasıl yetiştirilmesi gerektiğini anlatır. Rousseau eğitimi insan doğasını açığa çıkarmak ve onu geliştirmek olarak görür. İnsanların 'birey' olunca mutluluğa erişeceğini söyler. Bu bireyleşmenin ancak eğitimle mümkün olacağını iddia eder. İnsana müdahale eden değil, rehberlik yapan bir eğitimi savunur. (s.105)

İlgili Araştırmalar

Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" kitabının öğretme-öğrenme süreçleri açısından yansımalarının araştırılmasının hedeflendiği bu çalışma ile ilgili alan yazın tarandığında çalışmaların araştırma konusunda kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu kitap ile ilgili çalışmaların daha çok eğitim felsefesi, sosyoloji, insan doğası, siyaset felsefesi, cinsiyet/ feminizm ve dil konularında yapıldığı gözlenmiştir. Genel olarak, Rousseau'nun Emile'i üzerine yapılan araştırmalar, kitapta ele alınan geniş konu ve tema yelpazesini yansıtabilecek şekilde çeşitli ve çok yönlüdür. Bununla birlikte, hepsi Rousseau'nun eğitim, siyaset felsefesi ve insan doğası ve toplum hakkındaki daha geniş tartışmalar için yaptığı çalışmaların devam eden önemini göstermektedir. Türkiye'de ve diğer ülkelerde gerçekleştirilen çalışmalar araştırmanın amacı ile ilgili olabileceği düşünülen eğitim felsefesi ve öğretme-öğrenme süreçleri açısından çalışmalar incelenmiştir. Rousseau'nun eğitim anlayışı, politik ve insan doğası ile ilgili görüşleri ve eğitimin nasıl olması gerektiği ilgili süreçler, bunların yansımaları ve çeşitli alanlar ile ilişkilendirilmiş araştırmalar Emile üzerine yapılan çalışmalar kapsamında ele alınmıştır.

Emile üzerine yapılan çalışmalar

Oscar Ewald (2010) Herman Hetnerrin *"18. yüzyıl Fransız Edebiyatı"* yazısından yaptığı alıntıyla *"Bu edebiyat, yalnızca edebiyatçılar için bir yazı masasından ötekine, bir bilgiden ötekine, bir bilenden ötekine yazılmış bir edebiyat değil, daha yüce ödevleri olduğunun bilinci ve gayretiyle doğrudan halkı eğiterek kendi koyduğu kavramlara göre geleneği ve toplumu değiştiren bir edebiyattır"* öncelikle Fransa'da daha sonrasında tüm Avrupa'da değişimlere sebep olan bir eğitim anlayışından söz etmektedir (Ewald, 2010, s.21). Fransız aydınlanmasına ışık tuttuğu kitapta Rousseau'nun "Doğal Eğitim'ini ve 18. Yüzyıl Natüralizmini şöyle ifade eder: *"Doğru bir şey ortaya çıkacaksa o zaman çevrenin zararlı etkisi mümkün olduğunca dışarıda bırakılmalı... Les faits! Les faits!"* (Gerçekler, gerçekler!) diye haykırır (Ewald, 2010, s.171). Rousseau ve bununla yönteminin can alıcı noktasını belirler. Eğitimin mutlak kişisel dışı özelliğiyle şahsiyet, bozulmamış özelliğiyle gelişmelidir. Burada dile gelen, yine. Rousseau'nun ve bütün çağının natüralizmidir. Ona göre, insan varlığının apaçık doğruluğunu keşfetmek için insan tarafından suni olarak oluşturulan engelleri kaldırmak yeterliydi.

Osterwalder (2012), Emile'de zamanın eğitim anlayışına karşı bir seçenek olarak öğrencinin bir bütün olarak ele alındığı ve doğada kendini gösteren *"mutlak ahlaki düzen gibi bir düzen içinde"* eğitilmesi gerektiğini öne süren bir eğitim anlayışının varsayıldığını ve hipotezlendiğini belirtir.

Mintz (2012), Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" adlı eserini incelemekte ve Rousseau'nun eğitim sürecinde acı çekmenin ve mücadele etmenin önemine yaptığı vurgunun çağdaş eğitim kuramında büyük ölçüde gözden kaçtığını iddia etmektedir. Mintz, Rousseau'nun eğitimde acı çekmenin ve mücadele etmenin değeri hakkındaki fikirlerini yeniden gözden geçirerek, eğitimcilerin öğrencilerin dayanıklılık geliştirmelerine ve zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olmak için daha donanımlı olabileceğini öne sürüyor. Mintz ayrıca, Rousseau'nun eğitimde bireysellik ve yaratıcılığın geliştirilmesine ilişkin fikirlerinin, öğretmenin rolü ve eğitimin amacı hakkındaki çağdaş tartışmalarla ilgisini de araştırıyor. Genel olarak,

Mintz'in çalışması, Rousseau'nun eğitim hakkındaki fikirlerini yeniden gözden geçirmenin ve bunların çağdaş eğitim teori ve pratiğiyle ilgisini göz önünde bulundurmanın potansiyel değerini vurgulamaktadır.

Shuffelton (2012), Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" adlı eserinde hayal gücünün rolünü incelemekte ve Rousseau'nun eğitimde hayal gücüne yaklaşımının karmaşık olduğunu ve çoğu zaman yanlış anlaşıldığını savunmaktadır. Shuffelton, Rousseau'nun çocukluk gelişiminde oyun ve hayal gücünün önemine yaptığı vurgunun, hayal gücünün çocukları yoldan çıkarma potansiyeline dair bir şüpheden kaynaklandığını öne sürüyor. Shuffelton, Rousseau'nun eğitimde hayal gücünün geliştirilmesine ilişkin fikirlerinin çağdaş eğitimciler için nasıl değerli bir bakış açısı sağlayabileceğini de araştırıyor. Rousseau'nun eğitimde hayal gücünün rolüne ilişkin görüşlerini dikkate alarak, eğitimcilerin öğrencilerin yaratıcılıklarını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için daha donanımlı olabileceğini öne sürüyor. Genel olarak, Shuffelton'ın çalışması, Rousseau'nun eğitimde hayal gücü hakkındaki fikirlerinin karmaşıklığını ve bunların çağdaş eğitim teorisi ve pratiğiyle potansiyel ilgisini vurgulamaktadır.

White (2008), çalışmasında Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" adlı eserini incelemekte ve Rousseau'nun eğitim vizyonunun temel unsurlarından birinin şefkat olduğunu savunmaktadır. White, Rousseau'ya göre eğitimin bireylerde adil ve barışçıl bir toplum yaratmak için gerekli olan şefkat ve empati duygusunu geliştirmeyi amaçlaması gerektiğini öne sürer. White, Rousseau'nun şefkat eğitimi hakkındaki fikirlerinin çağdaş eğitim teorisi ve pratiği için nasıl değerli bir bakış açısı sağlayabileceğini araştırıyor. Rousseau'nun şefkat vurgusunu eğitim programlarına dahil ederek, eğitimcilerin öğrencilerin sosyal sorumluluk duygusu geliştirmelerine ve topluluklarının daha ilgili üyeleri olmalarına yardımcı olmak için daha donanımlı olabileceğini öne sürüyor. Genel olarak, White'ın çalışması, Rousseau'nun eğitim vizyonundaki şefkatin önemini ve bunun eğitimin amacı ve değeri hakkındaki çağdaş tartışmalarla potansiyel ilgisini vurgulamaktadır.

English ve Stengel (2010) çalışmalarında Jean-Jacques Rousseau, John Dewey ve Paulo Freire'nin korku ve öğrenme arasındaki ilişkiye ilişkin görüşlerini inceliyorlar. Korkunun öğrenmeye hem engel hem de motive edici olabileceğini ve eğitim sürecinde korkunun ele alınma şeklinin çok önemli olduğunu savunuyorlar. Yazarlar Rousseau, Dewey ve Freire'nin eğitimde korku konusuna nasıl yaklaştıklarını araştırıyor ve fikirlerinin çağdaş eğitimciler için değerli içgörüler sunduğunu öne sürüyorlar. Eğitimcilerin, öğrencilerin korkularını anlayarak ve ele alarak, öğrenci başarısına daha elverişli öğrenme ortamları yaratabileceğini öne sürüyorlar. Genel olarak, English ve Stengel'in çalışması, eğitim sürecinde korkunun rolünü dikkate almanın önemini ve Rousseau, Dewey ve Freire'den gelen içgörülerini eğitim teori ve pratiğine dahil etmenin potansiyel faydalarını vurgulamaktadır.

Laverty (2011) çalışmasında Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" adlı eserini incelemekte ve dinlemenin Rousseau'nun eğitim modelinin önemli bir bileşeni olduğunu öne sürmektedir. Laverty, Rousseau için dinlemenin pasif bir bilgi alma eyleminden daha fazlası olduğunu öne sürer; başkalarının ihtiyaçlarına ve bakış açlarına uyum sağlamayı içeren aktif ve ilgili bir süreçtir. Laverty, Rousseau'nun dinleme hakkındaki fikirlerinin çağdaş eğitim teorisi ve pratiği için nasıl değerli bir bakış açısı sağlayabileceğini araştırıyor. Rousseau'nun eğitim programına dinleme vurgusunu dahil ederek, eğitimcilerin öğrencilerin iletişim ve kişilerarası becerilerinin yanı sıra daha büyük bir empati ve anlayış duygusu geliştirmelerine yardımcı olmak için daha donanımlı olabileceğini öne sürüyor. Genel olarak, Laverty'nin çalışması, Rousseau'nun eğitim vizyonunda dinlemenin önemini ve eğitimin amacı ve değeri hakkındaki çağdaş tartışmalarla potansiyel ilgisini vurgulamaktadır.

McEwan (2013), çalışmasında Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" adlı eserini incelemekte ve Rousseau'nun ideal öğretmenin hem arkadaş hem de sanatçı olduğunu savunmaktadır. McEwan, Rousseau'nun eğitim vizyonunun sadece bilgi aktarımıyla ilgili olmadığını, aynı zamanda kişisel ilişkilerin geliştirilmesi ve yaratıcılığın ve hayal gücünün geliştirilmesiyle ilgili olduğunu öne sürüyor. McEwan, Rousseau'nun bir arkadaş ve sanatçı olarak öğretmen hakkındaki fikirlerinin çağdaş eğitim teori ve pratiği için

nasıl değerli bir bakış açısı sağlayabileceğini araştırıyor. Rousseau'nun kişisel ilişkilere ve yaratıcılığa yaptığı vurguyu eğitim programlarına dahil ederek, eğitimcilerin öğrencilerin bir amaç duygusu ve öğrenme tutkusu geliştirmelerine yardımcı olmak için daha donanımlı olabileceğini öne sürüyor. Genel olarak, McEwan'ın çalışması, Rousseau'nun eğitim vizyonunda öğretmeni hem bir arkadaş hem de sanatçı olarak görmenin önemini ve bunun eğitimin rolü ve amacı hakkındaki çağdaş tartışmalarla potansiyel ilgisini vurgulamaktadır.

Korsgaard (2013), çalışmasında 18. yüzyılda Jean-Jacques Rousseau'nun Polonya'ya verdiği tavsiyeleri incelemekte ve 21. yüzyılda Jürgen Habermas'ın Avrupa Birliği'ne verdiği tavsiyelerle karşılaştırmaktadır. Korsgaard, hem Rousseau'nun hem de Habermas'ın, bir topluluk ve sosyal uyum duygusu yaratmak için bir ulusal kimlik duygusunun çok önemli olduğunu öne sürdüğünü savunuyor. Korsgaard, Rousseau ve Habermas'ın fikirlerinin çağdaş siyaset teorisi ve pratiği için nasıl değerli bir perspektif sağlayabileceğini araştırıyor. Ulusal kimliğe yapılan vurguyu siyasi söyleme dahil ederek, politika yapımcıların sosyal uyumu ve topluluğu teşvik eden politikalar oluşturmak için daha donanımlı olabileceğini öne sürüyor. Genel olarak, Korsgaard'ın çalışması, ulusal kimliğin siyaset teorisi ve pratiğindeki rolünü ve Rousseau ile Habermas'ın fikirlerinin topluluk ve toplumun doğası hakkındaki çağdaş tartışmalarla potansiyel ilgisini dikkate almanın önemini vurgulamaktadır.

Peers (2004), çalışmasında toplumsal cinsiyet farklılığının eğitim felsefesini nasıl etkileyebileceğini inceliyor. Peers, geleneksel eğitim felsefelerinin genellikle sınırlayıcı ve dışlayıcı olabilen ikili cinsiyet ve cinsellik anlayışına dayandığını savunuyor. Peers, Jacques Lacan ve Luce Irigaray gibi filozofların fikirlerinden yararlanarak, cinsel farklılığın eğitim felsefesi üzerindeki etkilerini araştırıyor. Cinsel farklılıkları tanıyarak ve kucaklayarak, eğitimcilerin tüm öğrenciler için daha kapsayıcı ve güçlendirici eğitim ortamları yaratmak için daha donanımlı olabileceğini öne sürüyor. Genel olarak, Peers'in çalışması, eğitim felsefesinde cinsel farklılıkları göz önünde bulundurmanın önemini ve feminist ve queer teoriden gelen içgörülerini eğitim teorisi ve pratiğine dahil etmenin potansiyel faydalarını vurgulamaktadır.

Savruk ve Kenan'ın (2021) eğitimde deneyim yoluyla ahlaki gelişim bağlamında Rousseau'nun Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev (1749) ve Emile (1762) eserlerini incelemiştir. Rousseau'nun eğitim anlayışını, doğaya dönüş şeklinde ifade edebileceğimizi bu dönüşün, bireyin bir taraftan kendisine; kendi doğasına, diğer taraftan da kent yaşamından uzaktaki doğaya; kırsala dönmesi gerektiğini belirtip bu içe dönüşün Batı düşünce tarihinde; kişinin iç dünyasına dönmesi, düşünce ve eylemleri üzerinde dikkatle durması ve onlar üzerinde muhakeme yaparak, doğru ve uygun olanı hatırlamasına yardımcı olan, yansıtıcı bir faaliyet olarak karşımıza çıktığını vurgulamışlardır. Araştırma sonucunda, Rousseau'nun natüralist eğitim anlayışının ortaya çıkan doğa kavramının günümüz eğitiminde tekrardan değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Alsuwailan (2019) Ibn Tufail'in "Hayy Bin Yaqzan" (1185) ve Jean Jacques Rousseau'nun Emile (1762) kitaplarını ,Batı ve doğu medeniyetinden iki natüralist düşünürü, doğayı temel alarak nasıl bir eğitim anlayışını çizmeye çalıştıklarını irdelemiş ve her iki kitabın doğayı bilginin kaynağı olarak doğayı ele aldıklarını vurgulamışlardır. Birbirlerinden neredeyse altı yüzyıl uzak tarihlere yaşamış iki düşünürün, toplumdaki soyutlanmış kurgusal karakterleri üzerinden doğayı temel alan bir eğitim anlayışı sunduklarına dikkat çekmektedir. Araştırma sonunda, her iki düşünürün insan zihnini ve öz-yeterliliği ile ilgili sorulara cevap arayıp kendi doğal eğitim yaklaşımlarında çocukların kendi başlarına öğrenebilecekleri yeni bir eğitim metodu sunduklarını ifade etmiştir.

Tüfenkçi ve Çetin (2017) Rousseau'nun özgün insan doğası anlayışı, çıkış noktası, temel iddiaları ve ana kavramlarını, Rousseau'nun eğitim anlayışının değerler eğitimi açısından önemini ve Rousseaucu negatif eğitim anlayışının değerler eğitimine yansımalarını irdeledikleri çalışmalarında Rousseau'nun eğitim anlayışının değerler açısından önemini tartışmışlardır. Araştırma kapsamında, insanın doğası gereği iyi olduğu tezinin ahlak ve değerler eğitimi bağlamında temel bir ilke olarak ele alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Emile kitabında, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında yer alan değerlerden dayanışma ve estetik dışındaki tüm değerlere yer verildiğini ortaya koyan Tural

(2018) en çok yapılan vurgunun özgürlük, aile birliğine önem verme ve sevgi olduğunu en az ise tasarruf ve dayanışma olduğunu belirterek kitabın değerler eğitimi konusunda başvurulabilecek bir kaynak olduğunu belirtmiştir.

Topçubaşı ve Tay (2021) çalışmalarında Emile kitabında dil gelişimi ile ilgili olarak anlatıcı dil, alıcı dil, dil öğretimi (konuşma, yazma, okuma, dinleme), dil gelişiminde sosyal çevre etkisi, dil gelişimi ve olgunlaşma, dil gelişimi ve konuşmanın doğası ve düşünce ve dil gibi konularda öğretilere ulaşmış ve Rousseau'nun düşüncelerinden hareketle; çocuğun dil gelişiminde aile etkisinin önemli bir boyut olduğu tespit etmişlerdir.

Yapılan bu çalışmalarda genel olarak Rousseau'nun nasıl bir eğitim anlayışına sahip olduğu ve eğitim felsefesine olan etkileri tartışılmıştır. Bunun yanında eğitimde ailenin rolü, kadın eğitimi, değerler eğitimi ve dil gelişimi gibi konularda da çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilki Koç-Arkan (2020) tarafından yapılan ve Türkiye özelinde Z kuşağının özelliklerinden ortaya koyup ailelerin çocuklarının eğitiminde nasıl bir rol oynadığına Emile kitabından yararlanarak ortaya koyan çalışmasıdır. Rousseau'nun eğitim anlayışı özgür bireyin eğitilmesini, onun merak duygusunun geliştirilmesini hedeflediğini belirten Genç (2015) kitapta Sophie karakteri üzerinden kadınların eğitiminin cinsiyet rolü teorisine göre şekillendiğini bunun da kadına güzel, iyi bir eş ve anne rollerini biçtiğini ifade eder.

Bir diğer çalışmada Cebeci (2019), Jean Jacques Rousseau'nun "Emile" adlı eserindeki hayat bilgisi dersi ve eğitime yönelik düşüncelerini incelemeyi amaçlamıştır. Doküman analizi yöntemiyle yürütülen araştırma, Emile'in 1. ve 2. kitaplarını temel alarak Rousseau'nun bu konudaki fikirlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bulgular, hayat bilgisi dersinin amaçları, içeriği, eğitim biliminin özellikleri, öğretim ilkeleri ve eğitime bakış açısını ayrıntılı bir şekilde analiz ederek sunmaktadır. Araştırma sonucunda, Rousseau'nun Emile eserinin eğitim felsefesine ve hayat bilgisi dersine dair önemli katkılar içerdiği ve bu eserin eğitim anlayışının anlaşılmasına ışık tuttuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak, Türkiye'de konu bağlamında yapılan tez çalışmalarına bakıldığında, Günaydın (2014) çalışmasında yapılandırmacı eğitim felsefesi ve natüralist eğitim anlayışının

etkileşimini incelemeyi amaçlamıştır. Yapılandırmacı eğitim, eklektik bir yaklaşıma sahipken, bu çalışma natüralist eğitim anlayışını, özellikle Jean Jacques Rousseau'nun "Emile" adlı eseri üzerinden ele alır. Bu iki yaklaşım arasındaki benzerlikler, farklılıklar ve iç içe geçmiş yönler, eğitim kavramlarına bakış, epistemolojik ve ontolojik temelleri, tarihsel gelişimleri ve kavramsal yapıları açısından karşılaştırılır ve değerlendirilir. Bu araştırma, natüralist eğitim anlayışının yapılandırmacı eğitim felsefesiyle nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamamıza katkı sağlar.

Bir diğer tez çalışmasında, Tuğal (2019) çalışmasında Jean Jacques Rousseau'nun insanın doğasını anlama ve bu anlayışa dayalı olarak eğitim aracılığıyla hayatına şekil verme konusundaki görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Rousseau'nun "Emile" adlı eseri bu çalışmanın merkezine yerleştirilmiştir. Tez, ilk olarak "Doğal Durum ve Doğal İyilik Hali" bölümü ile başlamakta ve insanın doğal varoluşuna odaklanmaktadır, çünkü insanı anlamının ilk adımının bu doğal durumu anlamak olduğunu savunmaktadır. Rousseau'ya göre, insan doğal bir varlık olarak başlar ancak yaşamı boyunca bu doğal durumu kaybeder ve yapay bir duruma geçer. "Toplumsal Durum ve Yabancılaşma Sorunu" bölümü, bu dönüşümü ve insanın kendisine yabancılaşmasını ele alır. Tez, insanın eğitim yoluyla doğal yaşamına uygun bir şekilde yönlendirilebileceği sonucuna vararak "Doğal Eğitim: İnsan Doğasına Uygun Eğitim" bölümüne geçer. "Çocuğun Eğitimi" bölümü, tezin temelini oluşturur ve insanın doğduğu andan itibaren nasıl eğitilmesi gerektiğini inceler. Eğitim, yaşamı düzenleyen bir işlev olarak kabul edilir ve insan, çevresi ve toplum dahil olmak üzere tüm evreni eğitimin konusu yapar. "Eğitimin Amaçları" bölümünde, eğitim yoluyla bilgisini artıran bir bireyin hedeflediği nitelikler tartışılır ve böyle bir bireyin güçlü, uyumlu ve yeteneklerini geliştirebilen özgür bir birey olduğu sonucuna varılır. Tez, Rousseau'nun kadınlarla ilgili görüşlerini de ele alır ve "Kadın Eğitimi" bölümünde kadınların eğitimi üzerinde durur. Rousseau, kadın eğitimi konusunda annelik görevini temel alır ve insanların eğitilebilmesi için kadın eğitiminin büyük önem taşıdığını savunur.

Bir başka tez çalışmasında, Yılmaz (2019) çalışmasında Aydınlanma dönemi filozoflarından Jean Jacques Rousseau'nun çocuk imgesine, çocuk eğitimine ve idealleştirdiği vatandaş tipine bakışını incelemeyi amaçlamıştır. Rousseau'nun görüşlerini anlamak için

"Emile ya da Eğitim Üzerine" adlı eseri temel alınmıştır. Araştırma neticesinde, Rousseau'ya göre çocukların özgürlüğünün korunması, doğal düzenin takip edilmesi, öğretmenin yönlendirici rolü, yaparak yaşayarak öğrenme, problem çözme ve buluş yoluyla öğrenme önemli bulunmuştur. Rousseau'nun ideal vatandaş profilinde ise özgürlükçü, eşitlikçi, özgüven sahibi, problem çözebilen ve ahlaki erdemlere sahip vatandaş özellikleri öne çıkmıştır. Bu çalışma, son olarak, Rousseau'nun eğitim yaklaşımının günümüz eğitimiyle uyumlu olduğunu ileri sürmüştür.

Bir diğer tez çalışmasında Hacıoğlu (2022), çalışmasında Rousseau'nun doğal eğitim teorisini, Emile'deki insan tasavvuru ve çocuğun gelişim evrelerini temel alarak çocuk eğitimiyle ilgili görüşleri üzerinde odaklanmıştır. Araştırma yöntemi olarak doküman analizi tekniği kullandığı çalışmasında Emile 'in Rousseau'nun hayal ettiği bir erkek öğrenciyi merkeze alarak eğitim anlayışını şekillendirdiği bir eserini ve natüralist eğitim yaklaşımını irdelemiştir.

Söz konusu çalışmalar, Emile kitabının Fransız Aydınlanmasının önemli figürleri ve dönemi üzerindeki etkisini, Rousseau'nun eğitim felsefesi ve eğitimde yapılan çeşitli araştırmaları kapsamış ve eğitim sistemlerinin çeşitli yönlerini ele almıştır. Ancak, mevcut literatürde belirgin bir eksiklik olarak görülen ve özellikle Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" eserinin günümüz öğretme öğrenme süreçleri açısından derinlemesine bir inceleme eksikliği bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma, Rousseau'nun eğitim felsefesinin günümüz eğitim görüşleri üzerindeki potansiyel etkilerini anlamaya ve öğretme öğrenme süreçleri açısından analizi amacını taşımaktadır. Literatürdeki bu açığı kapatma amacıyla yürütülen bu araştırma, öğrenme teorilerinden eğitim ilkelerine, bireysel öğrenmeden deneyimsel öğrenmeye kadar geniş bir perspektifi içermekte ve eğitimde ileri düzeyde bir anlayışın oluşturulmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Jean Jacques Rousseau'nun Emile: Eğitim Üzerine kitabının öğretme-öğrenme süreçleri açısından analizinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırmalardan doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin uygulandığı, algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak ifade edilmektedir ve "Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2021). "Doküman analizi, gözden geçirme (yüzeysel inceleme), okuma (kapsamlı inceleme) ve yorumlamayı içerir" (Bowen, 2009). Bu yinelemeli süreç, içerik analizi ve tematik analiz unsurlarını birleştirir. Bu nedenle araştırmada, Jean Jacques Rousseau'nun Emile: Eğitim Üzerine kitabı analiz konusu edilmiş araştırma problemi ve alt problemlerinin araştırılması ve analizi kitap üzerine yapılan çalışmalar, kitaplar ve eğitim programları gibi yazılı materyallerin analizine imkân tanıyan doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır.

Araştırmanın Veri Seti

Bu çalışmanın birincil veri seti Jean Jacques Rousseau'nun "Emile: Eğitim Üzerine" kitabı ve ilköğretimde okutulan temel derslerin öğretim programlarıdır. İkincil veri seti ve bu kitap üzerine yazılmış değerlendirme yazılarıdır.

Emile ya da Eğitim Üzerine (Fransızcası: Émile, ou De l'éducation) Jean-Jacques Rousseau'nun 1762 yılında yayınlanan, insanın doğası ve eğitimi üzerine yazdığı ve döneminin eğitim anlayışına önemli katkılar sunmuş kitabıdır. Beş bölümden oluşan kitapta Rousseau çocukluktan yetişkinliğe eğitimin nasıl verilmesi gerektiğini Emile üzerinden tartışmaktadır.

Bu çalışmada doküman olarak Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisinde ilk olarak 2009'da yayınlanan, Fransızca aslından Yaşar Avunç'un

çevirdiği on dördüncü basımı kullanılacaktır. Öğretim programları ise Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (MEB-TTKB)'nin kamuya açık web sayfasından alınmıştır. İkincil veri kaynakları ise yine kamu erişimine ya da üniversite kütüphanelerinin erişimine açık kitaplar, kitap üzerine yazılmış çevrimiçi ya da basılı gazete yazıları, bilimsel makaleler ve dokümanlar olmuştur.

Veri Toplama Süreci

Olay ve olguların bulunduğu yazılı metinlerin/dokümanların incelenmesini Forster (1995) beş aşamada ortaya koymuştur: (1) dokümanlara ulaşma; (2) özgünlüğün kontrol edilmesi; (3) dokümanları anlama; (4) veriyi analiz etme ve (5) veriyi kullanma olarak (akt; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Aşağıda doküman incelemesinin aşamaları ve yapılan işlemler özet olarak belirtilmiştir.

- I. Dokümanlara Ulaşma: Hangi dokümanlara nasıl ulaşılması gerektiği araştırma problemlerine dayalı olarak tez danışmanı ile araştırmacı belirlemiş ve karar vermiştir. Bu aşamada öncelikle araştırmanın birincil veri kaynağı olan Emile kitabının en güncel çevirisi edinmiştir. Araştırmada kullanılacak bilimsel makale ve öğretim programları gibi ikincil veri kaynakları ulusal ve uluslararası yayın yapan kurum/kuruluşların kamuya açık erişimli web sayfalarından elde edilmiştir. Bu yazılı dokümanların kullanılması için herhangi bir gizlilik taşıma özelliği olmadığından kişi ya da kurumlardan alınabilecek özel bir izne gerek duyulmamıştır.
- II. Özgünlüğü Kontrol Etme: İncelenmesi gereken dokümanlar belirlendikten sonra bu dokümanların nereden ve nasıl elde edilebileceği belirlenmiştir. Elde edilen verilerin orijinal ve güvenilir olması açısından dokümanların resmi kurum ve üniversite web sayfalarında yayımlanan, kütüphanelerde bulunan resmi ve uzmanlar tarafından

yazılmış/incelenmiş olmasına ve akademik raporlardan elde edilmesine dikkat edilmiştir.

- III. Dokümanları Anlama: Araştırma kapsamında incelenen dokümanlar elde edildikten sonra, elde edilen dokümanların anlaşılması ve özümsemesi için bu dokümanların belirli bir sistem içinde ve birbirleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmesi sağlanmıştır. Bu aşamada incelenen bir dokümanda ifade edilenlerin başka dokümanlarda ifade edilenler yoluyla teyit edilip edilmediği ve dokümanlar arasında belirli olay ve olgulara ilişkin olarak, farklı ifade ve içerikler olup olmadığı incelenmiştir.
- IV. Veriyi Analiz Etme: Veri analizi ile ilgili detaylı açıklamalara veri analizi bölümünde ayrıca yer verilmiştir.
- V. Veriyi Kullanma: Araştırmanın veri seti resmi kurum ve kuruluşların web sitesinde yayınlanan ve herkesin erişimine açık dokümanlar olup; elde edilen bulgular kurum ve/veya kişilerden bağımsız olarak bilimsel etik kuralları çerçevesinde raporlaştırılmıştır. Bu çalışmada elde edilen verilerin kullanılmasında ve raporlaştırılmasında etik ve gizlilik boyutlarıyla ilgili oluşabilecek sorunlar gözden geçirilmiş olup çalışmanın raporlaştırılmama aşamasında bir kez daha araştırma problemlerine dayalı olarak seçilen ve tez raporunda kullanılan dokümanların asıllarına ulaşıp ulaşılmadığı, kullanım amaçları ve ne derece doğru yorumlanıp yorumlandıkları tekrar gözden geçirilmiştir. Sonuç olarak, elde edilen bulgular kurum ve/veya kişilerden bağımsız olarak bilimsel etik kuralları çerçevesinde raporlaştırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan dokümanlar, araştırmada kullanılacak tek veri setini oluşturduğundan doküman setinin nasıl kullanacağı veya dokümanlarda kapsanan verinin nasıl analiz edileceği önceden belirlenen problem ve alt problemler yoluyla belirlenmiştir. Dokümanlardan elde edilen nitel veriler betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Dokümanların incelenmesi sonucunda elde edilen verilerin betimsel analizi aşamasında daha önceden verilen temalara göre yorumlanması, özetlenmesi ve aktarılması (1) betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma; (2) tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi; (3) bulguların tanımlanması ve (4) bulguların yorumlanması olmak üzere toplam dört aşamada gerçekleştirilen betimsel analiz süreci ile tamamlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Veri analiz süreci ve yapılan işlemler aşağıda belirtilmiştir.

- I. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Betimsel analiz için oluşturulan çerçeve kapsamında, araştırma soruları doğrultusunda “eğitim felsefesi ve ilkeleri”, “öğretme-öğrenme süreçleri”, “eğitim programları” ve “kültürün maddi ve manevi öğeleri” olmak üzere dört tema belirlenmiştir.
- II. Temalara göre verilerin işlenmesi: Belirlenen temalara uygun olarak elde edilen dokümanlar detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Emile kitabından elde edilecek veriler için tema ve alt temalar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda belirlenen tema, alt temaları gösteren Tablo 1’de açıklamalarıyla gösterilmiştir.

Tablo 1

Tema, Alt Temalar ve Kodlar

Tema	Alt tema	Kodlar
	Karakter	Emile Sophie
Karakterler ve Karakter Gelişimi	Karakter Özellikleri	Yaş Cinsiyet Aile geçmişi Çocukluk algısı

	Gelişim Özellikleri	Gelişim dönemleri Fiziksel gelişim Zihinsel gelişim Dil gelişimi Sosyal gelişim Ahlaki gelişim
Eğitim Felsefesi ve İlkeleri	Rousseau'nun eğitim felsefesi	Doğanın rolü Özgünlük
	Rousseau'nun eğitim ilkeleri	Doğal eğitim Özgürlük ve özerklik Deneyimsel öğrenme Doğal ahlaki eğitim Bireysel yaklaşım
Kazandırılması İstenilen Değerler	Temel Değerler	Doğallık Özerklik Dürüstlük Adalet Cömertlik Bilgelik Yardımseverlik
	Değerlerin Kazandırılması	Doğal eğitim Özgürlük
Maddi ve Manevi Kültür Öğeleri	Maddi kültür öğeleri	Okuma Yazma Giyim Beslenme Zanaatlar Tarım Ticaret
	Manevi kültür öğeleri	Ahlak Din Siyaset
Öğretme-öğrenme Süreçleri	Bireyler için öğretiler ve örnekler	Bireysel öğrenme stratejileri İlgili alanlarına yönelik eğitim
	Aileler için öğretiler ve örnekler	Ebeveynlik ve çocuk yetiştirme Aile içi eğitim ve iş birliği
	Öğretmenler için öğretiler ve örnekler	Eğitim yöntemleri ve pedagoji Öğrenciye rehberlik
	Toplum için öğretiler ve örnekler	Toplumsal sorumluluk ve katılım İnsan hakları ve adalet
Türkiye'deki Öğretim Programları ve Rousseau'nun Emile Kitabındaki Öğretiler	Türkiye'deki öğretim programları ve Emile ya da eğitim üzerine	Hedefler Perspektifler Benzerlikler Farklılıklar

- III. Bulguların tanımlanması: Betimsel analizi yöntemiyle Emile kitabı araştırma problemi ve alt problemler detaylı bir şekilde irdelenmiş ve doğru aktarım sağlayabilmek için bulgular bölümünde dokümanlardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Tablo 2

Analiz Sürecine Yönelik Örnek

Alt Tema	Kod	Örnek alıntılar
Gelişim Özellikleri	Gelişim dönemleri	<i>“Yaşamın ikinci dönemi ve çocukluğun (enfance) tam anlamıyla sona erdiği dönemdir” (Rousseau, 2020, s.65).</i>
	Fiziksel gelişim	<i>“Öyleyse onları, bir gün maruz kalacakları darbelere karşı yetiştirin. Mevsime, iklime, hava değişikliklerine, açlığa, susuzluğa, yorgunluğa karşı vücutlarını dayanıklı kılın” (Rousseau, 2020, s.21)</i>
	Zihinsel gelişim	<i>“Çocuklar sesleri, şekilleri, ender olarak da düşünceleri, daha ender olarak da bunların bağlantılarını unutmazlar” (Rousseau, 2020, s.116)</i>
	Dil gelişim	<i>“Onların önünde her zaman doğru, kurallara uygun biçimde konuşun. Herkesten çok sizden hoşlanmalarını sağlayın ve dillerinin siz hiçbir zaman düzeltmeksizin sizin dilinize göre yavaş yavaş arılaşacağından emin olun” (Rousseau, 2020, s.58)</i>
	Sosyal gelişim	<i>“Emile’in kendisine ilişkin her konuda erdem sahibidir. Toplumsal erdemlere sahip olması için yalnızca bu erdemlerin gerektirdiği ilişkileri tanınması eksik kalmıştır” (Rousseau, 2020, s.279)</i>
Ahlaki gelişim	<i>“ahlaksal görevler değişir, bunların istisnaları, kuralları vardır. İnsanın zayıflığı yüzünden bir seçenek kaçınılmaz olunca, iki kötüden en az kötü olanı yeğleyelim” (Rousseau, 2020, s.477)</i>	

- IV. Bulguların yorumlanması: Bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve yorumlanması analizden ve konu üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen verilerin ele alınıp yorumlanmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Bu araştırmanın iç geçerliğini sağlamak için gerek veri toplama sürecinde gerekse verilerin analizi, yorumlanması ve raporlaştırılması sürecinde tutarlılığın sağlanmasına dikkat edilmiştir. Sosyal bilimlerde araştırma konularının içinde bulunan ortama göre değiştiği varsayımından yola çıkarak hiçbir araştırmanın sonuçlarının başka bir duruma doğrudan genellenemeyeceği gerçeği birlikte bu araştırmada kullanılan desen, veri analizi yöntemi ve bulguların bundan sonraki karşılaştırma çalışmaları için belli sınırlılıklar içerisinde benzetilerek genellenebileceği ve katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Nicel araştırmaların bilimsel incelemesinde temel önem taşıyan kavramlar olan geçerlik ve güvenilirlik, nitel araştırmalarda farklı bir perspektifle ele alınmaktadır. Nitel araştırmalarda güvenilirlik kavramı, Lincoln ve Guba (1985) tarafından "güvenilirlik ve tutarlılık" şeklinde tanımlanmış ve araştırma süreci boyunca elde edilen verilerin ve sonuçların tutarlılığının incelenmesini amaçlamıştır. Öte yandan, geçerlik olarak adlandırılan kavram ise Kirk ve Miller (1986) tarafından araştırmacının incelediği olguyu nesnel bir bakış açısıyla ele alması olarak değerlendirilmiş (Yıldırım ve Şimşek, 2021), Firestone (1987) ise nitel araştırma sonuçlarının okuyuculara mantıklı ve ikna edici bir şekilde sunulması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, nitel ve nicel araştırmalarda kabul edilen geçerlik ve güvenilirlik kavramları Tablo 2'de gösterilmiştir ve araştırmaların özgünlüğüne göre bu kavramların nasıl sağlandığına dair açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 3

Geçerlik ve Güvenirlik Konusunda Nicel ve Nitel Araştırmalarda Kabul Gören Kavramların Karşılaştırılması

Kavramlar	Kavramlara İlişkin Açıklama	Nicel Araştırma	Nitel Araştırma
İnandırıcılık	araştırma sonuçlarına dayalı olarak gerçeğin doğru temsili	iç geçerlilik	uzun süreli etkileşim derin odaklı veri toplamı çeşitleme

---

			uzman incelemesi katılım teyidi
Aktarılabirlik	sonuçların uygulanabilirliği	dış geçerlilik	ayrıntılı betimleme
Tutarlılık	tutarlılık	iç güvenilirlik	tutarlılık incelemesi
Teyit edilebilirlik	nesnellik yansızlık	dış güvenilirlik	teyit incelemesi

---

Erlandon, Harris, Skipper ve Allen (1993) akt; Yıldırım ve Şimşek, 2021

Araştırma kapsamında, iç geçerliği güvence altına almak amacıyla, araştırmanın hedefi ve alt problemleri doğrultusunda ayrıntılı veriler toplanmıştır. Bu veriler, araştırmacı ve tez danışmanı tarafından iş birliğiyle detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Ayrıca, dış geçerlikle ilgili olarak, araştırmanın ham verileri özenle açıklanmış ve yorumdan arındırılmış, verinin doğasına en uygun şekilde okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır.

Güvenirlikle ilgili bazı ölçütler, nitel araştırmanın özgün özellikleri ile tam anlamıyla uyumlu olmasa da (Yıldırım ve Şimşek, 2021), araştırmanın tutarlılığını ve doğrulanabilirliğini sağlamak için araştırmanın amacına ve alt problemlerine uygun bir şekilde mümkün olduğunca çok sayıda veri kaynağına ulaşılmıştır. Ana temalar, alt temalar ve kodlar oluşturulurken, uluslararası alandaki kurumlar ve akademik yayınlar gibi önde gelen kaynaklar titizlikle göz önünde bulundurulmuştur.

Bu nitel çalışmada, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği açısından bir dizi yöntem ve strateji uygulanmıştır, bu da çalışmanın inandırıcılığını artırmaya, aktarılabirliğini sağlamaya, tutarlılığını korumaya ve teyit edilebilirliğini artırmaya yöneliktir. İnandırıcılık ve aktarılabirlik ilkesi doğrultusunda araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği, uzun süreli etkileşim, derinlemesine veri toplama stratejileri, kapsamlı veri setleri, bulguların ayrıntılı betimlemesi ve analizi aracılığıyla sağlanmıştır. Söz konusu süreçler ayrıntılı olarak rapor edilmiş ve tutarlılık sağlamak adına analitik süreçler düzenli olarak gözden geçirilmiştir. Güvenirlik ve geçerlilik

açısından, araştırmanın çeşitli aşamalarında uzman incelemeleri yapılmıştır. Uzmanlar, araştırmanın metodolojik ve teorik temellerini değerlendirmiş ve bu değerlendirmeler aracılığıyla araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmaya yönelik önerilerde bulunmuştur.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Bu bölümde, alt problem sırasına göre araştırma bulguları ve bu bulgularla ilgili yorumlar belirlenen temalar altında sunulmaktadır.

Kitapta analiz edilen karakterler: Emile ve Sophie

Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile, ya da Eğitim Üzerine" adlı eserinde, odaklanılan başlıca iki ana karakter bulunmaktadır. Birincisi, kitabın merkezinde yer alan Emile karakteridir. Emile, doğal bir çevrede büyütülen ve eğitilen bir çocuk olarak tasvir edilir. Rousseau, Emile'in çocukluktan yetişkinliğe kadar olan yaşamını ve eğitimini ayrıntılı bir şekilde ele alır. Emile, aynı zamanda Rousseau'nun eğitim felsefesini somutlaştıran ve temsil eden bir karakterdir. İkinci ana karakter ise Sophie'dir. Sophie, Emile'in çocukluk yıllarında tanıştığı ve arkadaşlık kurduğu bir karakterdir. İlk başta sadece arkadaşlık ilişkisi olarak başlayan bu ilişki, zaman içinde romantik bir boyut kazanır ve Sophie, Emile'in ideal eşi olarak resmedilir: *"İnsanın yalnız olması iyi bir şey değildir. Emile de insan. Ona vaat etmiş olduğumuz eşi vermeliyiz. Bu eş Sophie'dir"* (Rousseau,2020 s.511). Sophie karakteri, Emile'in toplumsal ilişkilerini ve ahlaki değerlerini daha da derinleştiren bir figür olarak önemlidir. Bu iki ana karakter, kitabın temelini oluşturur ve Emile'in eğitimi, kişisel gelişimi ve toplumsal ilişkileri üzerinden Rousseau'nun eğitim felsefesini açıklamak için kullanılır. Kitap, bu iki karakterin yaşamları etrafında şekillenir ve bireysel ve toplumsal eğitim konularını ele alır.

Karakterlerin demografik özellikleri

Yaş Grupları:

Emile, kitabın başlarında çocukluk döneminden gençliğe kadar olan yaşlarda görülür. Gelişimi, doğayla iç içe büyümenin etkilerini gösterir. Sophie ise benzer bir yaş evrimi gösterir, ancak toplumsal beklentiler doğrultusunda daha erken bir evrede yetişkin rollerine yönlendirilir. Ancak kitap, genel olarak her iki karakter için kesin bir yaş aralığı belirtmez. Rousseau'nun vurgusu, doğal eğitim sürecinin çocuğun kendi hızında ve doğasına uygun olarak ilerlemesidir.

Cinsiyet ve Toplumsal Roller:

Emile'in eğitimi, erkek cinsiyetinin özgürlükçü bir şekilde ele alınması yönündedir. O, doğayla iç içe bir şekilde özgür ve bağımsız bir birey olarak yetiştirilir. Sophie ise toplumsal beklentilere uygun bir şekilde kadınsı erdemlere ve rol modellerine yönlendirilir.

Sosyoekonomik Durum:

Emile'in sosyoekonomik durumu daha doğal ve basit bir yaşam tarzını yansıtır. Sophie ise daha geleneksel bir aile ortamında büyür. Bu durum, karakterlerin dünya görüşleri ve değerleri üzerinde etkili olabilir.

Eğitim Seviyeleri:

Emile'in eğitimi doğaya dayalı ve deneyim odaklıdır. Eğitimi, onun kendi başına öğrenmesine ve deneyimlemesine odaklanır. Sophie'nin eğitimi ise daha çok toplumsal normlara ve geleneklere uygun bir şekilde şekillenir.

Kültürel Arka Plan:

Emile'in kültürel arka planı, doğayla uyumlu bir yaşam tarzını yansıtır. Sophie'nin kültürel arka planı ise daha geleneksel ve toplumsal normlara dayalıdır. Bu farklı arka planlar, karakterlerin dünya görüşlerini etkileyebilir.

Aile Yapıları:

Emile'in aile yapısı, daha serbest ve doğal bir ilişki biçimini yansıtabilir. Sophie'nin aile yapısı ise toplumsal beklentilere daha uygun bir yapıda olabilir. Bu, karakterlerin aileleriyle ilişkileri ve bu ilişkilerin karakter gelişimine etkilerini yansıtabilir.

Kitabın yazıldığı 18.yy'nin özellikleri ve dönemin çocukluk algısı

Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile, ya da Eğitim Üzerine" adlı eseri, 18. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış ve döneminin sosyal, toplumsal ve ekonomik özellikleri ile düşünsel akımlarıyla etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşimler, eserin temel taşıyıcı unsurlarını oluşturmuştur. Öncelikle, "Emile" Aydınlanma Çağı'nın etkisi altında yazılmıştır. Bu dönemde

bilim, rasyonalizm ve insan hakları gibi kavramlar büyük önem taşımış, Aydınlanma düşünürleri insanın doğal haklarına ve özgürlüğüne vurgu yapmışlardır. Rousseau da bu düşünce akımının bir parçası olarak eserini kaleme almıştır ve kendisinden sonra gelen dönemlerin önemli figürlerini de etkilemiştir *“Kitaplar devirmiş, genç Bonaparte'n yaptığı gibi iyi kötü şiir ve roman yazmış, Rousseau'ya hayran her genç aydın, artık gökyüzünü kendi sınırı olarak düşünebilir, adının baş harflerini defne yapraklarıyla çevrelenmiş olarak görebilirdi (Hobsbawn, 2003, s.87).*

Dönemin toplumsal yapısı da eserin içeriğini etkilemiştir. 18. yüzyıl Fransası, belirgin toplumsal sınıf ayrımlarının hüküm sürdüğü bir dönemdi. Rousseau, "Emile" ve "Topumsal Sözleşme" eserinde toplumsal eşitsizliklere karşı çıkmış ve doğal durumda insanların eşit olduğu fikrini savunmuştur. Herkesin eşit ve özgür yaşadığı bir toplum düzeni kurmak onun hedefidir. Rousseau, insanlar arasında kaba kuvvete dayalı hiçbir yetki veya haktan öte insan hak ve özgürlüklerinin temelini oluşturan tek şeyin toplum sözleşme ile belirlendiğini ifade eder (Geçit, 2021). Bu, dönemin toplumsal gerilimleriyle paralellik gösterir.

Ayrıca, Rousseau eserinde eğitim reformlarına odaklanmıştır. Dönemin eğitim sistemi eleştirilmiş, insan eğitiminin karakter ve toplumsal rol üzerindeki etkisine vurgu yapılmıştır. Rousseau, eğitimin insanların özgürlüğünü ve ahlaki değerlerini şekillendiren kritik bir araç olduğunu savunmuştur. *“Kolej denilen o gülünç yerleri kamusal bir kurum olarak düşünmüyorum. Yüksek sosyete eğitimi de hesaba katmıyorum, çünkü iki karşıt amaca yönelik bu eğitim iki amaca da ulaşamıyor; her şeyi başkalarına götürüyor gibi görünen, ancak kendilerinden başkasına hiçbir şey götürmeyen çifte standart insanlar yetiştirmeye yarıyor. Bu tür gösteriler herkesin malumu olduğundan kimseyi kandırmıyor. Bunların tümü boşuna çaba”* (Rousseau, 2020, s.10).

Doğa ve insan ilişkisi konusu da eserin merkezinde yer almıştır. Rousseau, doğanın insanlar için önemli bir kaynak olduğunu ve doğal yaşamın özgürlüğü temsil ettiğini düşünmüştür. *“Doğayı gözlemleyin ve size çizdiği yolu izleyin. O, çocuklara durmadan alıştırmayı yaptırır; her türlü denemelerle onların mizaçlarını sertleştirir; onlara erkenden üzüntü*

ve acının ne olduğunu öğretir; çıkmaya başlayan dişler ateşlerini yükseltir... Çocuk sınavlardan geçtikçe güç kazanır ve yaşamını kullanabilir duruma gelir gelmez, yaşam ilkesi daha kesin bir hal alır (Rousseau, 2020, s.20). Bu düşünce, dönemin şehirlerindeki endüstrileşme ve sanayileşme eğilimlerine bir tepki olarak ortaya çıkar.

Son olarak, "Emile" eseri, Fransız İhtilali'nin öncesinde yazılmıştır ve bu dönemde Fransa'da toplumsal ve siyasal gerilimler artmaktaydı. Rousseau'nun fikirleri, ihtilalin öncüleri tarafından ilham kaynağı olarak görülmüş, özellikle eşitlik ve insan haklarına vurgu yapması nedeniyle önem taşımıştır. Bu bağlamda, "Emile," döneminin sosyal, toplumsal ve düşünsel dinamikleri ile yakından ilişkilendirilebilecek bir eser olarak değerlendirilir. Hobsbawn Fransız İhtilalinin önemli isimlerinden Robespierre'i anlatırken Rousseau'nun ona eserleriyle nasıl ilham olduğunu şöyle aktarıyordu: *"Jakoben Cumhuriyet'in, tarih için olduğu gibi kendisi için de bir savaş kazanma aygıtı değil, bir ideal olmasından kaynaklanıyordu. Tüm iyi yurttaşlarının ulusun nazarında eşit olduğu ve halkın, hainlerin hakkından geldiği, adalet ve erdem korkunç ve görkemli hükümlerle bu ideal. Bu gücü ona Jean-Jacques Rousseau ve billurlaşmış bir haklılık inancı vermekteydi."* (Hobsbawn, 2003, s.81)

17. yüzyıldan itibaren, özellikle sanayileşme süreci ve toplumsal değişimler, çocukluk anlayışını etkilemiştir. Kentlere göçün başlaması, aile yapısının değişmesi ve işgücüne katılma isteği, çocukluğun farklı bir şekilde algılanmasına neden olmuştur. Bu dönemde, kırdan gelen çocuklar işçi olarak çalışarak sömürülmüşlerdir. Diğer bir yandan, zenginleşen kentli burjuva sınıfının çocukları ise önem kazanmıştır. 17. yüzyıldan itibaren, özellikle kentli orta-üst sınıf aileler, çocuklarının eğitimine özel bir önem vermeye başlamışlardır. Bu dönemde Rousseau ve Locke gibi ünlü yazarlar, çocukluk konusunda çalışmalar yaparak ebeveynlere nasıl yetiştirileceği konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Rousseau'nun "Emilé ya da Çocuk Eğitimi Üzerine" adlı eseri, pedagoji alanında önemli bir eser olarak kabul edilmiştir. Locke ise "Eğitim Üzerine Bazı Düşünceler" eserinde çocukların doğal yeteneklerini önemsemiş ve onların erdemlerle yetiştirilmesini vurgulamıştır. Bu dönem aynı zamanda modern çocukluk anlayışının temellerinin atıldığı bir dönemdir. Yukarıdaki gelişmeler, çocukluğun daha belirgin

bir şekilde anlaşılmasına yol açmış ve çocukların diğer bireylerden farklı olduğu fikirlerini tartışmaya açmıştır (Eraslan, 2019). Rousseau Emile kitabında da çocuklara dair bakış açısının farklılığına dikkat çekiyordu: “Çocukların bedensel ve zihinsel kusurlarının neredeyse tümü aynı nedenden ileri gelir: Onları vaktinden önce büyük insan yapmak istiyoruz” (Rousseau, 2020, s.147).

Emile kitabının yazıldığı dönemde çocuk ve çocukluğa dair algılara bakıldığında 18. yüzyılın önemli değişimlere sahne olduğu görülmektedir. 18. yüzyılın ortalarında, aydınlanma düşünürleri olarak bilinen Voltaire, Diderot ve Helvetius gibi düşünürler, çocukluğu, şeytanın elini çekmediği, kötülüğe ve günaha sürekli bir eğilim değil, bir saflık dönemi olarak sunmaya ve tanıtmaya çalışmışlardır; Ortaçağ'ın çocukluk anlayışı, Hıristiyanlığın "insanın günahkâr olarak doğduğu" inancı üzerine kurulmuştu ; Çek Pedagog J. A. Comenius (1592-1671) tarafından, eğitim; ruhbilim verilerine dayalı olarak ilk defa tasarlandı ve bu, ortaçağ eğitim anlayışına ve dolayısıyla çocukluk anlayışına ciddi bir etkisi oldu ve bu zihniyet değişimi, J. Locke'un (1632-1704) "tabula rasa" ilkesiyle daha da sarsıldı aynı zamanda J.J. Rousseau'nun (1712-1778) "Emile" eseriyle tamamen değişecekti, Locke, insanın doğduğu anda boş bir levha gibi olduğunu iddia ederek, insanın doğuştan günahkar olduğu inancını sorgulamıştı, Emile ile birlikte ise, çocuğun yetişkinden farklı, kendi benzersiz bağımsız bir varlık olduğu gerçeği, Batı eğitim kurumlarının yapısını ve çocuğa bakış açısını yavaşça değiştirmeye başladı (Güçlü, 2016). 18. yüzyılda burjuvazi sınıfı, çocuk algısında büyük değişikliklere yol açmıştır, bu sınıf, çocuklarını ayrıcalıklı ve özel hissettirecekleri özel kıyafetlerle donatmaya başlamıştır. Ayrıca, çocukların eğlence anlayışları değişmiş, yetişkinlerden ayrı bir eğlence dünyası oluşturulmuş ve yeni oyuncaklar sunulmuştur. Burjuvazi, çocuklarına ayrı isimler vermeyi benimsemiş ve onlar için yeni görgü ve davranış kuralları oluşturmuştur. Ayrıca, çocukların yanlış davranışlarının belirlendiği ve cezaların uygulandığı, "ayıp" ve "kabahat" gibi modern kavramların ortaya çıktığı bir anlayış sistemi ortaya çıkmıştır bunun yanı sıra 18. yüzyıldan itibaren (1750) Avrupa'da, özellikle İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi ile,

çalışacak işgücü açığının çocuklarla giderilmesine çalışılması çocuk işçi sorununun ortaya çıkmasında etkili oldu (Karadoğan, 2019).

Emile kitabında karakterlerin gelişim özellikleri

Emile'in karakter gelişimi, çocukluk döneminin aşamalarına göre ele alınır ve bu aşamaların her biri için farklı bir eğitim yaklaşımı önerilir. Kitapta Emile karakterinin gelişim özellikleri dört aşamada ele alınmıştır; 1) İlk çocukluk çağı-iç güdü dönemi (0–5): Davranış duygu ve dürtü tarafından belirlenir. 2) Duyumlar/doğa dönemi (5-12): Çocuğun dünyayı gözleme başladığı dönemdir. 3) Ergenlik/Duyu Dönemi (12-15): Düşüncenin akılcılaştığı ve düzene girdiği dönemdir. Yetişkinlik Dönemi (15 +): Sosyalleşmenin başladığı, ahlak ve sorumluluk çağıdır. İlk çocukluk dönemi, genellikle doğumdan 2 ila 7 yaş arasını kapsayan bir dönem ifade eder. Bu dönem, çocuğun temel fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştirdiği, dil becerilerini kazandığı, duygusal bağların kurulduğu ve dünya hakkında temel bilgileri öğrendiği bir dönemdir. Rousseau ise bu dönemi şöyle ifade etmektedir: *Öğrenme becerisiyle doğuyoruz, ama hiçbir şey bilmiyoruz, hiçbir şeyi tanımıyoruz. Tamamlanmamış, yarı yarıya oluşmuş organların içinde zincirli olan ruh kendi varlığının bilincinde bile değildir. Yeni doğan çocuğun hareketleri, çığlıkları, bilgiden ve iradeden yoksun, tümüyle mekanik sonuçlardır* (Rousseau, 2020, s.42). Okul öncesi dönemini sağlıklı bir şekilde geçiren çocukların daha sonraki gelişimleri sağlam bir temel üzerine kurulur. Çocuğun gelişimi, beslenme, sevgi ve güven gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra oyun oynama ve hareket etme ihtiyaçlarını da içerir. Hareket becerisi gelişme ve büyüme üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Özyürek vd., 2015). İkinci evre ise *“yaşamın ikinci dönemi ve çocukluğun (enfance) tam anlamıyla sona erdiği dönemdir”* (Rousseau, 2020, s.65). Rousseau bu dönemde çocuğun yaşam deneyimine açık olması gerektiğini savunur, sözgelimi, çocukların yüzleştiği acılar ve zorluklar karşısında dinginlikle kalınmasını salık vermektedir: *“Emile yaralanmasın diye dikkat etmek şöyle dursun, hiçbir zaman yaralanmaması, acıyı tanımadan büyümesi beni çok üzdi. Acı çekmek onun öğrenmesi gereken ve bilmesi son derece gerekli ilk şeydir”* (Rousseau, 2020, s.66). Rousseau, çocuğun bu döneminde daha bağımsız hale geldiğini ve kendi yeteneklerini

keşfetmeye başladığını ve çocuğun doğal gelişimine müdahale edilmeden desteklenmesi gerektiğini vurgular. Üçüncü dönemi ise Rousseau şöyle ifade eder: *“en büyük görelî güce sahip olduğu dönemdir; yaşamının en değerli zamanıdır; yalnızca bir kez gelir; çok kısadır ve –daha sonra görüleceği gibi o kadar kısadır ki onu iyi kullanmanın insan için önemi çok büyüktür”* (Rousseau, 2020, s. 209). Dolasıyla bu dönemde insan zekasının sınırlı olduğu ve her şeyi bilmemenin doğal bir sonuç olduğu vurgulanır. Çünkü insanlar, diğer insanların bildiklerinin sadece bir kısmını bilebilirler. Bu nedenle, öğrenilmesi gereken bilgileri seçerken dikkatli olunmalıdır. Çünkü yanlış bilgilerin sayısı, gerçeklerin sayısı gibi sınırsızdır. Bu bağlamda, bilgelik, sadece insanları gerçekten mutlu eden ve hayatlarına değer katan bilgilere odaklanmayı gerektirir. Bu nedenle, önemli olan şey, sadece var olan bilgiyi değil, aynı zamanda hayatlarını zenginleştiren ve bilge bir insan olma yolunda adımlar atmalarına yardımcı olan yararlı bilgiyi bilmektir. Bu dönemde son derece faydacı bir şekilde çocuğu gelişimine en uygun yollara başvurulmasını vurgular: *“Şimdiye kadar yasa olarak, zorunluluğun yarasını tanıdık: Şimdi yararlı olanı göz önünde bulunduruyoruz; yakında uygun ve iyi olana geleceğiz”* (Rousseau, 2020, s.210). Son dönemi ise Rousseau *“ikinci doğum ve sıradan eğitimlerin son bulduğu bu dönem tam olarak bizim eğitimimizin başlaması gereken dönem”* (Rousseau, 2020, s. 283) olarak adlandırır ayrıca bu dönemin kısa ama etkisi bakımından uzun süreceğini ifade eder *“Denizin uğultusu nasıl fırtınadan çok önce duyulursa, bu fırtınalı değişiklik de doğmakta olan tutkuların uğultusuyla kendini belli eder. Bu gizli coşku tehlikenin yaklaştığını haber verir. Huy değişikliği, sık sık öfkelenmeler, sürekli zihinsel çalkantı, çocuğu neredeyse disiplin altına alınamaz yapar. Uysallığa davet eden sese kulak asmaz olur: Kükreyen bir aslan kesilmiştir; kendisine yol göstereni tanımaz, artık yönetilmek istemez”* (Rousseau, 2020, s. 282).

Jean-Jacques Rousseau'nun Emile kitabında karakter gelişimi, özellikle de çocukluk dönemi için önemli bir konudur. Emile'in eğitimi, bir yandan doğal bir süreç olarak görülürken, diğer yandan da iyi nitelikli bir eğitimcinin müdahalesine ihtiyaç duyulduğu kabul edilir. İlk eğitici olan anneye şöyle seslenir: *“anayoldan ayrılıp da yeni yetişen o ağaççığı insan düşüncelerinin*

çarpmasından korumasını bilmiş sevecen ve ileriye gören anne! O genç bitkiyi ölmeden önce yetiştir, sula: Meyveleri bir gün sana büyük mutluluk verecektir. Çocuğunun ruhunun çevresinde erkenden bir duvar oluştur; bir başkası çevresini belirtebilir, ama oraya o engeli yalnızca sen koyabilirsin (Rousseau, 2020, s.5).

Emile'in gelişimi fiziksel, bilişsel, dil, sosyal ve ahlaki yönden Rousseau tarafından kitap boyunca tasvir edilmiştir ve bu gelişim özellikleri günümüz gelişim kuramları ve kavramları ile ilişkisine rastlanmıştır. Öncelikle karakterin fiziksel gelişimine bakıldığında Rousseau çocukluktan itibaren onların sağlam ve kuvvetli bir yapıda olmasını istemiş ve bunun onların hayatları ve gelişimleri üzerinde önemli olduğunu vurgulamıştır: *“Tecrübe, nazik yetiştirilmiş çocukların diğerlerinden daha çok öldüğünü gösteriyor. Güçleri aşılmadığı sürece, bu güçleri kullanmak, kollamaktan daha az tehlikelidir. Öyleyse onları, bir gün maruz kalacakları darbelere karşı yetiştirin. Mevsime, iklime, hava değişikliklerine, açlığa, susuzluğa, yorgunluğa karşı vücutlarını dayanıklı kılın; onları Styks Irmağı'nın sularına daldırın. Vücut alışkanlık kazanmadan önce, istediğinizi tehlikesizce aşılayabilirsiniz; ama dayanıklı duruma geldiğinde de her türlü değişiklik onun için tehlikeli olur. Çocuk bir büyük insanın katlanamayacağı değişikliklere katlanır: Çocuğun gevşek ve eğilip bükülebilir olan lifleri rahatlıkla kıvrılabilir; daha katılaşmış olan büyük insanın lifleri ise ancak zorla yeni bir kıvraklığa kavuşturulabilir. Öyleyse bir çocuk, hayatı ve sağlığı tehlikeye sokulmadan, güçlü kuvvetli yapılabilir”* (Rousseau, 2020, s. 21). Psiko-motor becerilerinin gelişimi çocuğun ilk gelişim dönemlerinden çocuk gelişimi üzerinde önemli olacaktır. Spor ve hareket etme motor becerilerinin gelişimini etkilediği gibi, çocukların sağlıklı ve zinde olmalarını da teşvik etmektedir. Vücut sağlığı insanın psikolojisini etkilerken, psikolojik durum da vücut sağlığını etkiler (Orhan ve Ayan, 2018). Zihin ve beden birbirine bağlıdır ve bedensel olarak güçlü ve sağlıklı olmak zihinsel olarak da güçlü olmanın önünü açacaktır. Rousseau çocukların hareket etmelerinin doğal düzende olduğunu ve bunun gelişimleri açısından faydalı olduğunu belirtir ve bunu bir gereksinim olarak görür: *“Doğa vücudu güçlendirmek ve geliştirmek için birtakım olanaklara sahiptir ki bunları hiçbir zaman engellemek gerekir. Bir çocuğu gitmek istediğinde yerinde kalmaya, yerinde kalmak*

istediğinde de gitmeye zorlamamak gerekir. Çocuklar, iradeleri bizim yanlımız yüzünden bozulmamışsa, boşuna bir şey istemezler. Canları istediğinde zıplamalı, koşmalı, bağırmalıdır. Tüm hareketleri, güçlenmeye çalışan bünyelerinin gereksinimleridir” (Rousseau, 2020, s. 79).

Bir diğer gelişim alanı ise bireylerin düşünme yeteneklerini, bilgi işleme becerilerini, öğrenmeyi ve problem çözmeyi içeren zihinsel süreçlerin ve yeteneklerin yaşam boyu evrimini anlatan ve doğumdan başlayarak ölüncüye kadar devam eden bilişsel gelişim alanıdır. Rousseau'nun Emile'in bilişsel gelişimini tasviri günümüz gelişim kuramlarıyla benzerlikler göstermektedir. Örneğin, Rousseau, Emile'in çocukluğunun ilk evresinde henüz zihinsel olgunluğa erişmediğini ve çevresiyle olan zihinsel ilişkilerin kısıtlı kurduğunu belirtir, çocuk için çoğu şey henüz görünümünden ibarettir. Sözgelimi, ilk evrede akıl yürütme yetisinden eksik olduklarını sadece kendi ilgilerini çeken konularda akıl yürüttüklerini ifade eder: *“Olgunlaşmadan önce çocuk düşünceleri değil, görüntüleri alır. Bunlar arasında şu fark vardır: Görüntüler algılanabilir nesnelere mutlak resimlerdir yalnızca, düşüncelerse nesnelere hakkındaki ilişkilerle belirlenmiş bilgilerdir...Çocukların usavurma yetisi olmadığından gerçek belleği de yoktur. Çocuklar sesleri, şekilleri, ender olarak da düşünceleri, daha ender olarak da bunların bağlantılarını unutmazlar”* (Rousseau, 2020, s. 116). Dolayısıyla çocukların bu dönemde herhangi bir şekilde düşünce yetisine sahip olmadıklarını değil onlara kendi gelişim süreçlerine uygun davranmak ve eğitmek gerektiğini ifade eder: *“Onların tanıdıkları ve şimdiki zamanda, belli şekilde ilgilerini çeken her şey hakkında çok iyi düşünce yürüttüklerini görüyorum. Ama sahip olmadıkları bilgiler onlara mal edilerek ve anlayamayacakları şeyler hakkında düşünce yürütmeleri sağlanarak, onların bildikleri şeyler konusunda yanılıya düşüyor”* (Rousseau, 2020, s.117). Jean Piaget'in bilişsel gelişim kuramına bakıldığında yukarıda söz konusu olan Rousseau'nun çocuk gelişimi hakkında yazdıkları ile benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Piaget dört önemli bilişsel dönemden söz eder bunlardan ilki, çocuğun kendisine ulaşan uyarıcılara devinsel etkinlikler yoluyla cevap verdiği duyusal-motor dönemi, ikincisi bir şeyi yapmaktan çok onu yapmayı hayal ettiği işlem öncesi dönem, üçüncüsü somut

işlemlere dayalı mantıksal akıl yürütme yapabildiği somut işlem dönemi ve son olarak düşüncesinde esnek olan, soyut düşünme ve denenceleri zihinsel olarak sınavabildiği soyut işlem dönemidir (Yazgan, vd.,2020). Emile ilk evrede doğal çevresini deneyimler” *Çocukların parlak ve cilalı beyni kendisine sunulan nesnelere bir ayna gibi yansıtır; ama orada hiçbir şey kalmaz, hiçbir şey içine işlemez. Çocuk sözcükleri belleğinde tutar, düşünceler yansır*” (Rousseau, 2020, s.116). İkinci aşamasında Emile'in eğitimini semboller ve somut deneyimlerle zenginleştirerek onun düşünme yeteneklerini geliştirmeye çalışır “*çevresindeki her şey bir kitap gibidir; üzerinde durmasa da belleği sürekli zenginleşir, ilerde düşünme yetisi de bu bellekten yararlanacaktır. Onun bu ilk yetisini geliştirmenin gerçek sanatı, bu nesnelere seçiminde, tanıyabildiği nesnelere durmadan ona sunarken, bilmemesi gerekenleri de ondan saklamakta gösterilecek özende yatar*” (Rousseau, 2020, s. 123). Üçüncü evrede Rousseau, Emile'in somut deneyimlerle matematiksel kavramları öğrenmesini destekler. Örneğin, Emile'in pratik işler yaparak matematiksel kavramları öğrenmesi, bu döneme benzerlik gösterebilir: “Onların uzaklıkları ölçmeye, tanımaya, değerlendirmeye ilgi duymalarını sağlamanın bin bir yolu vardır” (Rousseau, 2020, s. 169). Son evrede ise çocuklar soyut düşünme yeteneklerini geliştirirler. Rousseau, Emile'in bu dönemde soyut düşünme yeteneklerini geliştirmesi için felsefe ve ahlaki değerlerle ilgili dersler verir. Fiziksel ve bilişsel olarak hazır olan çocuğun artık soyut düşünme döneminin başladığını ifade eder: “*Nazik ve esnek organları, üstlerinde etkili olmaları gereken vücutlara uyum sağlayabilirken, henüz arı olan duyguları yanılsamalardan uzakken, bunları kendilerine özgü işlevleri görmeye alıştırmamanın tam zamanıdır; şeylerin bizimle olan algılanabilir ilişkilerini tanımayı öğrenmenin tam zamanıdır*” ve duyuşsal gelişimi zihinsel gelişimin temeli kabul eder: “*İnsanın anlama yetisi içine giren her şey buraya duyuşlarla geldiği için, insanın ilk düşünme yetisi duyuşsal bir düşünme yetisidir; zihinsel düşünme yetisine temel oluşturan da bu yetidir. İlk felsefe öğretmenlerimiz ayaklarımız, ellerimiz, gözlerimizdir*” (Rousseau, 2020, s. 145).

Emile'in gelişimin bir diğer önemli safhası dil gelişimidir. Dil gelişimi, bir dilin algılanması, o dilde ifade edilmesi ve doğru bir şekilde kullanılması sürecidir. Dil gelişimi süreci, kelime bilgisi, dilbilgisi, anlambilim, cümlebilim, sesbilim gibi dilin her alanında yeterlilik

sağlamayı içerir. Dil gelişimi konusunda birçok farklı görüş ve kuram mevcuttur. Bu görüşlerin tümü arasında, evrensel ve genel olarak kabul edilen bir dil gelişimi kuramı henüz oluşturulamamış olsa da bu kapsamda, dil gelişimi teorileri arasında "davranışçı yaklaşım kuramı," "biyolojik temellere dayalı kuram," "sosyal öğrenme kuramı" ve "bilişsel gelişim kuramı" gibi kuramlar bulunmaktadır (Demirel, 2016). Rousseau Emile'in dil gelişiminde vurguyu en çok aile, toplum ve sosyal çevreye yaptığından dolayı sosyal/davranışçı kuramlar ile daha çok bağlantı kurulabilir. Dilin kazanılmasında, taklit etme ve model alma, önemli bir rol oynar ve bu eylemlerin gerçekleşmesi sosyal çevrenin varlığına bağlıdır. Sosyal öğrenme kuramına göre, çocuklar, çevrelerindeki yetişkinlerden modeller alır, onların konuşmalarını dinler ve seslerini taklit ederler. Bu nedenle, dilin kazanılmasında biyolojik yatkınlığın yanı sıra çevresel etkenlerin de büyük bir etkisi bulunmaktadır; dil, sosyal bir ortam içinde gelişir ve bu Rousseau'nun Emile eserinde de rastlamak mümkündür (Topçubaşı ve Tay, 2021). Rousseau taklit etme yetisinin çocukta organları geliştikçe ortaya çıktığını belirtir:

“Çocuklar doğar doğmaz konuşmaları duyarlar; yalnızca kendilerine söylenenleri anlamadan önce değil, duydukları sesleri aynen çıkarmadan önce de onlarla konuşulur. Henüz uyuşuk olan organları, kendilerine çıkarılan sesleri ancak yavaş yavaş taklit etmeye elverişli bir hal alırlar” (Rousseau, 2020, s.57). Ayrıca dil ediniminde sosyal çevrenin farklılık yaratacağını Rousseau köylü ve kentli çocukların dili farklı biçimlerde öğrenip kullanacaklarını ifade ederek ortaya koyuyor. Örneği köyde yaşayan çocukların, kendilerini ifade etme gerekliliği nedeniyle kentli çocuklara göre daha net bir konuşma biçimine sahip olduklarını belirtir: *“Ben köylüler arasında uzun süre yaşadım ve erkek, kadın, kız çocuğu, erkek çocuğu olsun, hiçbirinin asla r harfini boğazdan ğr gibi çıkarıp söylediğini duymadım. Bu nereden ileri geliyor? Köylülerin organları biz kentlilerin organlarından başka biçimde mi oluşmuş? Hayır, ama başka biçimde çalıştırılmışlar. Pencerenin karşısında bir tepecik var; buranın çocukları bu tepeciğin üstünde toplanıp oyun oynuyorlar. Benden oldukça uzakta olsalar da söylediklerini çok iyi duyuyor ve bunlardan bu kitap için sık sık yararlı anılar topluyorum. Her gün kulağım beni yaşları konusunda yanıltıyor; on yaşındaki çocuk sesleri duyuyorum, bakıyorum, üç ya da dört yaşındaki çocuk boyu ve yüz çizgileri görüyorum”* (Rousseau, 2020, s. 59). Ayrıca köydeki

çocukların doğrudan deneyimlerle öğrenme zorunluluğundan kaynaklanırken, kentte yaşayan çocuklar ise birçok bilgiyi ezberleyerek öğrendiklerinden dolayı konuşma tarzlarının daha açık ve net olmaması muhtemel olduğunu belirtir: *“Ancak, onların köylülerin söyleyişi kadar net bir söyleyiş kazanmalarını engelleyen şey, birçok şeyi ezberleyerek öğrenmek ve öğrendiklerini yüksek sesle anlatmak zorunluluğudur”* (Rousseau, 2020, s. 60). Bunun yanı sıra, köylülerin kentlilere göre kelime haznesinin daha az olduğunu belirtir: *“Köylülerin kentlilere göre genellikle daha doğru düşüncelerinin nedenlerinden biri söz dağarcıklarının daha az zengin olmasıdır. Düşünceleri azdır, ama onları çok iyi karşılaştırırlar* (Rousseau, 2020, s. 63). Son olarak, Rousseau ailelerin de bu süreçte önemli bir etkisinin olduğunu belirtir: *“Onların önünde her zaman doğru, kurallara uygun biçimde konuşun. Herkesten çok sizden hoşlanmalarını sağlayın ve dillerinin siz hiçbir zaman düzeltmeksizin sizin dilinize göre yavaş yavaş arılaşacağından emin olun”* (Rousseau, 2020, s. 58). Tüm bu örnekler ışığında gerek ailenin gerekse sosyal çevrenin Rousseau'nun dil edimini ile ilgili görüşlerinde önemli yer tuttuğu söylenebilir.

Rousseau'nun Emile'in sosyal davranışlarını, etkileşimlerini ve ilişkilerini sosyal becerilerini, insanlar arası ilişkilerini, toplum içindeki rollerini nasıl öğrendiğini ve geliştirdiğini ve ahlaki yönünü açıkladığı bölümler Emile'in sosyal ve ahlaki gelişimine odaklanır. Rousseau Emile'in son aşamada, 15 yaşından yetişkinliğe kadar olan dönemde, ahlaki ve sosyal dünyaya girmeli, felsefe, din ve siyaseti öğrenmeli, kendi vicdanını ve ilkelerini geliştirmeli ve aynı zamanda erdemli bir kadına aşık olmalı, onun arkadaşı ve eğitimci olmalı ardından onunla evlenmeli ve böylece eğitimini tamamlaması gerektiğini savunuyor. *Emile'in kendisine ilişkin her konuda erdem sahibidir. Toplumsal erdemlere sahip olması için yalnızca bu erdemlerin gerektirdiği ilişkileri tanıması eksik kalmıştır, onda eksik olan bilgileri almaya zihni hazırdır* (Rousseau, 2020, s. 279). *Erkek, bir eşe gereksinim duyduğunda artık yalnız bir varlık olmaktan çıkar; yüreği de yalnız değildir. Türüyle tüm ilişkileri, ruhunun tüm duygulanımları bu eşle başlar* (Rousseau, 2020, s. 286). Rousseau'nun ahlaki gelişim hakkındaki fikirlerini karşılaştırabileceğimiz teorilerden biri, Lawrence Kohlberg (1927-1987) tarafından ortaya atılan ahlaki gelişim teorisidir. Kohlberg, Jean Piaget (1896-1980) tarafından etkilenen ve

çocukların bilişsel gelişimini inceleyen İsviçreli bir psikolog olan bir Amerikalı psikologdu. Kohlberg, ahlaki akıl yürütmenin altı aşamadan oluştuğunu ortaya koyar ve bu aşamalar üç seviyeye ayrıldığını belirtir: gelenek öncesi, geleneksel ve gelenek sonrası dönem. Gelenek öncesi seviyesi iki aşamadan oluşur: itaat ve ceza eğilimi ve araçsal ilişkiler eğilimi. Geleneksel dönem iki aşamadan oluşur: kişiler arası uyum ve kanun ve düzen eğilimi. Gelenek sonrası dönem ise iki aşamadan oluşur: toplumsal sözleşme eğilimi ve evrensel ahlak ilkeleri eğilimi (Yazgan vd., 2020). Rousseau'nun Emile'deki bazı fikirleri, ahlaki gelişimin gelenek sonrası dönemi ile uyumlu görülebilir, bu dönem, toplumsal normlar ve yasaları aşan evrensel insan hakları ve değerlerin tanınmasına dayanmaktadır. Rousseau, Emile'nin ahlakını kitaplardan veya otoritelerden değil, kendi deneyiminden ve vicdanından öğrenmesi gerektiğini savunur: *Kendine egemen olmayı, isteklerinin efendisi olarak kalmayı öğrenmek için önemlidir. Ama ahlaksal görevler değişir, bunların istisnaları, kuralları vardır. İnsanın zayıflığı yüzünden bir seçenek kaçınılmaz olunca, iki kötünden en az kötü olanı yeğleyelim. Her ne olursa olsun, bir kötü alışkanlık edinmektense, bir hata işlemek daha iyidir* (Rousseau, 2020, s. 477). Bazı görüşleri aynı zamanda kanun ve düzenin yani genel iyiliğin ve buna bağlı kanun ve düzenin önem taşıdığı geleneksel dönem ile örtüşmektedir: *Bireyler yalnızca egemen varlığa bağımlı olduklarından, egemenlik otoritesi de genel iradeden başka bir şey olmadığına göre, egemen varlığa boyun eğen her insanın nasıl yalnızca kendisine boyun eğdiğini ve toplum sözleşmesinde doğa durumunda olduğuna kıyasla nasıl daha özgür olduğunu göreceğiz* (Rousseau, 2020, s. 687). Rousseau ve Kohlberg'in yazıları, ahlaki büyümenin tanımlanması konusunda dikkate değer benzerlikler sunmasına rağmen, duygu ve biliş ilişkisi, gelişimde duygunun rolü, gelişim aşamaları arasındaki farklılaşma süreci, geleneksel ahlaki yapıların varlığı ve yetişkin ahlaki yönelimlerin doğası gibi önemli konularda önemli anlaşmazlıkları da açıkça göstermektedir (Simpson, 1983).

Sonuç olarak, Rousseau'nun "Emile" kitabında karakter gelişimi, doğal bir süreç olarak görülürken, eğitimcinin de doğru müdahalesi ve rehberliği gerektiği vurgulanmaktadır. Emile'in gelişimi, birçok gelişim kuramı ile benzerlikler gösterir ve bu benzerlikler, çocuğun duygusal, ahlaki ve psikososyal faktörlerin etkisi altında olduğunu ve bu faktörlerin karakter gelişiminde

önemli bir rol oynadığına dikkat çekilir. Ayrıca, karakter gelişiminin sadece bireysel bir süreç olmadığı, aynı zamanda çevresel etmenlerin de önemli bir etkisi olduğu belirtilir. Rousseau, çocuğun hem içsel potansiyelini keşfetmesine hem de toplumsal normlara uyum sağlamasına yardımcı olacak bir dengeyi bulma gerekliliğini vurgular. Bu denge, çocuğun doğal yeteneklerini geliştirmesi ve aynı zamanda toplumun bir parçası olarak sorumluluklarını yerine getirmesi için önemlidir.

Jean-Jacques Rousseau'nun Emile kitabında, iki ana karakter olan Emile ve Sophie'nin karakter gelişimleri, gelişim özellikleri açısından farkına bakıldığında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Emile, Rousseau'nun doğal eğitim felsefesinin bir ürünü olarak, özgür, bağımsız ve meraklı bir birey olarak yetiştirilir. Sophie ise toplumun beklentilerine uygun bir şekilde, itaatkar, nazik ve evcil bir kadın olarak eğitilir. Kitabın sonunda, Emile dünyayı gezmiş, bilgi ve deneyim kazanmış, kendi kararlarını vermiş ve aşkını seçmiştir. Sophie ise evinde kalmış, sadece ev işleri ve kadınlık sanatları öğrenmiş, babasının istediği kişiyle evlenmiş ve Emile'in eşi olmuştur. Emile'in eğitiminde doğa ve deneyim ön plandadır. Rousseau şöyle yazar: "*Ben onun doğadan başka öğretmeni ve nesnelere başka modeli olmasını istemiyorum*" (s. 174). Sophie'nin eğitiminde ise toplum ve gelenek belirleyicidir. Rousseau şöyle yazar: "*Erkeklerin hoşuna gitmek, onlara yararlı olmak, onlara kendilerini sevdirmek, onlardan saygı görmek, onları gençken yetiştirmek, büyüdüklerinde özen göstermek, öğüt vermek, avutmak, yaşamı onlar için hoş ve tatlı bir duruma getirmek, işte kadının görevleri ve onlara çocukluklarından başlayarak her zaman öğretilmesi gerekli olan şeyler bunlar olmuştur. Bu ilkeye bağlı kalınmadıkça amaçtan uzaklaşmış olur ve onlara verilecek tüm derslerin ne onların mutluluğuna ne de bizim mutluluğumuza bir yararı dokunur*" (Rousseau, 2020, s. 523). "*Sophie'nin en iyi bildiği ve ona en çok özenle öğretilmiş olan şey, kadınlığı ilgilendiren işlerdir*" (Rousseau, 2020, s. 575). Alıntılar, 18. yüzyılda toplumsal cinsiyet rolleri ve kadının eğitimi konuları hakkında bir içgörü veriyor. Rousseau, bu alıntılarda kadının toplumsal rolünü ve eğitimini ele alıyor. İlk alıntıda, kadının erkeklere nasıl hizmet etmesi gerektiğine ve onların mutluluğunu nasıl sağlaması gerektiğine odaklanılıyor. Bu görüş, o dönemin toplumsal cinsiyet normlarını yansıtıyor ve kadının erkeklere hizmet etmekle sorumlu olduğunu öne sürüyor.

İkinci alıntı ise Sophie'nin eğitiminin kadınlıkla sınırlı olduğunu belirtiyor. Bu, kadınların toplumsal rollerinin ve yeteneklerinin sınırlı olduğu bir görüşü yansıtıyor. Bu alıntılar, Rousseau'nun dönemindeki toplumsal cinsiyet normlarına ve kadının toplum içindeki rolüne dair tutumunu göstermektedir. Ancak, bu görüşler günümüzün cinsiyet eşitliği ve kadın hakları anlayışına aykırıdır. Rousseau'nun "Emile" kitabındaki bu alıntılar, döneminin toplumsal cinsiyet normlarına ve kadının rolüne dair görüşlerini yansıtmaktadır. Bu görüşler günümüzün kadınların toplum içinde daha geniş bir rol üstlenmesini ve eğitimlerini sınırlamayan bir şekilde değerlendirilmesini savunan anlayışıyla çelişmektedir.

Çocuk eğitiminde ortaya konulan eğitim felsefesi ve ilkeleri

Natüralizm, doğaya yönelişi ve her şeyin, hatta Tanrının bile doğallığını, dolayısıyla da her tür araştırmanın bu doğaya uygun yöntemlerle yapılması yönündeki eğilim ile belirginleşen ve toplumsal teorileri de bu yönde etkileyen ve Rousseau'nun 18.yy'da öncülüğünü yaptığı bir düşüncedir (Bakır, 2007). Dolayısıyla eğitim öğrenci merkezli, öğrencilerin bizzat yaparak yaşayarak öğrendiği ilgi ve yeteneklerine göre öğrenmenin düzenlendiği, öğretmenin doğal ortamda bilgi için fırsatlar yarattığı, öğrencinin çevreyle etkileşim halinde olduğu ve bilgiyi keşfetmeye imkânın olduğu bir süreci tasvir eder. Emile kitabında konuyla ilgili ilkeleri ortaya koyan ifade örnekleri aşağıda belirtilmiştir.

“Buradan gerçek eğitimin kurallardan çok uygulamalara dayanması gerektiği sonucu ortaya çıkıyor.” (s.12)

“Deney derslerden önce gelir.” (Rousseau, 2020, s. 44)

“Öğrencinize hiçbir şekilde sözlü ders vermeyin; o, derslerin yalnızca deneyimini almalıdır.” (Rousseau, 2020, s. 90)

Emile kitabı, çocuk eğitimi konusunda pek çok yenilikçi fikir ve öneri sunar. Rousseau, çocukların doğal dünya ile temas halinde olmalarına, özgürlüklerine saygı gösterilmesine, bireysel özelliklerine göre özelleştirilmiş bir eğitim almalarına ve doğal olarak ahlaki değerleri öğrenmelerine önem verir. Bu fikirler, günümüzde de eğitim felsefesi ve uygulamalarında etkili

olmaya devam etmektedir. Bu ilkeler, Emile kitabında ortaya konulan çocuk eğitimi felsefesinin temelini oluşturur. Rousseau'nun doğal ve özgür bir şekilde gelişmelerine izin verme fikri, çocuk eğitiminde önemli bir rol oynar ve Emile kitabı, bu fikirleri ayrıntılı bir şekilde ele alır. Kitap, çocukların doğal dünyayı keşfetmelerine, özgürlüklerini kullanmalarına, kendi kararlarını vermelerine ve kendi hatalarından öğrenmelerine izin verilmesi gerektiğini vurgular. Rousseau'nun felsefesi, çocukların özgürlüklerinin ve özerkliklerinin korunması gerektiğini savunur ve çocukların deneyimsel öğrenme yoluyla öğrenmelerine izin verir. Ayrıca, çocukların bireysel özelliklerine göre özelleştirilmiş bir eğitim alması gerektiğini ve doğal olarak iyi bir ahlaki temele sahip olduklarını savunur. Emile kitabında ortaya konulan bazı eğitim ilkeleri, alıntılarla birlikte aşağıda belirtilmiştir.

Doğal Eğitim: Emile kitabında Rousseau, çocukların doğal bir şekilde gelişmelerine izin verilmesi gerektiğini savunur. Bu doğal eğitim, çocukların kendilerine özgü özelliklerini keşfetmelerine, özgürlüklerini kullanmalarına ve doğal dünyayı keşfetmelerine izin verir. Rousseau insan doğasının doğal olarak iyilik ve safiyetle dolu olduğunu, ancak toplum içindeki etkilerin bu doğayı bozduğunu savunmaktadır. Ona göre, insanlar doğal halleriyle yetiştirilmeli ve eğitilmelidir, çünkü toplumsal kurumlar, önyargılar, otorite ve zorunluluklar insan doğasını bozar ve insanları biçimsizleştirir. Dolayısıyla, eğitim insan doğasını korumak ve geliştirmek için doğal bir süreç olmalıdır. Rousseau'nun bu düşünceleri, onun "Emile" adlı eserinde yer alan eğitim felsefesinin temelini oluşturur. Ona göre, insan doğası, toplumun etkileri altında bozulur ve bu durum insanların biçimsizleşmesine yol açar. Bu düşünce Rousseau'nun eğitim görüşlerinin temelini çok baskın bir şekilde oluşturur, öyle ki henüz ilk yazdığı satırlarda bunu ifade eder: *"Her şey, Yaratıcı'nın elinden çıktığında iyidir; insanoğlunun elinde bozulur... İnsanın, eğitim yerinde eğitilen bir at gibi, kendisi için eğitilmesi gerekir; onu, bahçesindeki bir ağaç gibi, kendi tarzında yetiştirmelidir"* (Rousseau, 2020, s. 1).

Özgürlük ve Özerklik: Rousseau, çocukların özgür ve özerk bir şekilde gelişmelerine izin verilmesi gerektiğini savunur. Bu, çocukların kendi kendilerine karar vermelerine, hatalar yapmalarına, sonuçlarıyla yüzleşmelerine ve öğrenmelerine izin verir. Rousseau eğitimin

kurallarının insanın özgür oluşuyla ortaya çıkacağını belirtir: *“İradesini gerçekleştiren tek insan, bunun için başkasının yardımına gereksinimi olmayan insandır: Buradan, tüm iyiliklerin en başta geleninin otorite değil, özgürlük olduğu sonucu çıkar. Gerçekten özgür olan insan yalnızca yapabileceğini ister ve hoşuna gideni yapar. İşte bu benim temel özdeyişim. Yeter ki bunu çocuklara uygulayalım, o zaman tüm eğitim kuralları bundan doğacaktır”* (Rousseau, 2020, s. 76). Esas olan, bireyin kendi içsel doğasıyla uyum içinde yaşamasıdır ve bu uyum özgürlüğü gerektirir, bu durumda, bir kişinin kendi özgürlüğünü kazanmasının yanı sıra başkalarını köleleştirmekten kaçınması da insan doğasıyla uyumun bir gereğidir; sorun, genellikle toplumsal bağlamda, toplumsal kurumlar içinde ortaya çıkar, insanı özgür kılan bir toplumsal düzenin nasıl kurulacağı konusunda, toplumsal kurumların etkisini göz önünde bulundurmamak önemlidir; yani, insanın toplumsal kimliğini kabul eden ve insanı köleleştirmeyen bir toplumsal yapıya uyum sağlayan bir insan doğasıyla uyum gereklidir ve "Emile," bu tür ideal bir doğallık ve toplumsallık ilişkisini mükemmel bir şekilde yansıtmaktadır (Tütüncü, 2013)

Deneyimsel Öğrenme: Rousseau, çocukların deneyimler yoluyla yaparak yaşayarak öğrenmenin önemine vurgu yapar. Bu, çocukların somut deneyimlerle öğrenmelerine izin verir ve teorik bilginin yanı sıra pratik becerilerin de gelişmesini sağladığını ifade eder: *“Gördüğünü, hissettiğini söylemekle yetinirse, yargısı tümüyle pasif olduğundan yanılması olanaksızdır; ama görünüşe göre karar vermişse, aktiftir, kıyaslıyor, tümevarım yoluyla, görmediği ilişkiler kuruyor demektir ki o zaman yanılır ya da yanılabilir. Yanlışı düzeltmek ya da engellemek için deneyime gereksinimi vardır* (Rousseau, 2020, s. 272). Emile'in eğitim anlayışının temel dayanaklarından biri deneyimsel öğrenme prensibidir. Rousseau'ya göre, çocuk en etkili şekilde öğrenebilmek için kendi deneyimlerine dayalı bir eğitim almalıdır. Ayrıca, öğretmenin aktarılan bilgiler yerine çocuğun deneyimler aracılığıyla öğrenmesi ve deneyimleyemediği konuları tümevarım yöntemiyle keşfetmesi, öğrenme sürecinde öğrencinin etkin katılımını sağlamanın önemli bir koşuludur. Rousseau, bu yaklaşımla öğrenmenin aktif bir süreç olduğunu vurgulayarak, deneyimsel öğrenmenin önemine dikkat çekmektedir (Badamchi, 2016).

Doğal Ahlaki Eğitim: Rousseau, çocukların doğal bir şekilde ahlaki değerleri öğrenebileceklerini savunur. Bu, çocukların doğal olarak iyi ve kötü arasındaki farkı anlamalarına, etik değerleri öğrenmelerine ve doğru kararlar vermelerine izin verir, bunun da akıl ile sağlanacağı belirtilir: *“İyi ile kötüyü tanımamızı bize yalnızca akıl öğretir. İyiliği sevip kötülükten nefret etme bilinci de dolayısıyla, akıldan bağımsız olmasına karşın, akılsız gelişemez”* (Rousseau, 2020, s. 52). Rousseau, insan doğasının temelde iyi ve ahlaki bozukluk içermediğini savunmaktadır. Ona göre, insanın içinde doğuştan kötülük barındıran bir yürek yoktur. İnsanın doğal eğilimi, kendine duyduğu sevgi ve özsaygıdır. Bu özsaygı, kendiliğinden iyidir ve insanın diğerleriyle zorunlu bir ilişkisi olmadığından, doğal olarak tarafsızdır ne iyi ne de kötüdür. Özsaygının nasıl uygulandığı ve başkalarıyla ilişkilerinin nasıl şekillendiği, sağduyunun rehberliği ile belirlenir. Sağduyu gelişmeden önce, çocukların sadece doğanın istediği şeyi yapmaları, başkalarını gözetlemeksizin davranmaları gerektiğini savunur. Bu şekilde, çocuklar doğal iyilikten sapmamış olacaklarını belirtir: *“İnsanın yüreğinde doğuştan ahlak bozukluğu hiç yoktur...kısacası başkalarına bakarak hiçbir şey yapmaması, yalnızca doğanın kendisinden istediğini yapması önemlidir; o zaman iyilikten başka bir şey yapmayacaktır”* (Rousseau, 2020, s. 91). Rousseau'nun bu görüşleri, onun insan doğasına ilişkin iyimser bir bakış açısına sahip olduğunu gösterir. İnsanların temelde iyi olduğunu ve toplumsal etkilerin, özellikle eğitim sürecinin, bu doğal iyiliği bozabileceğini, çocukların erken yaşlarda doğal eğilimlerine uygun olarak yetiştirilmeleri gerektiğini vurgular.

Bireysel Yaklaşım: Rousseau'nun eğitim felsefesi, bireysel özerklik ile toplumsal bağımlılık arasındaki denge sorununu çözmeye odaklanmıştır. Bu dengeyi, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak, her iki tarafın özgürlüğünü koruyarak sağlamayı amaçlar. Emile adlı eserinde, çocuğun sevgi ve bağımsızlık, doğa ve toplum arasında yeniden uyum sağlaması gerektiğine dikkat çekerek, bireyin kendisini ve diğerlerini eşsiz bir insan olarak eğitmesini vurgular (Bakır, 2007). Rousseau için insanların *“zekâ ve yetenek farkı yüzünden kimisi bu işlerden birinde daha başarılıyken, bir başkası bir diğer işte daha başarılıdır”* (Rousseau, 2020, s. 254). Rousseau her bireyin farklı yeteneklere sahip olduğu ve bu

yeteneklerin toplumsal iş birliği için kullanılması gerektiği fikrini temel alır. Bu toplum, her bireyin en iyi olduğu işi yapmasına olanak tanıyarak, birbirlerinin yeteneklerinden yararlanmayı amaçlar. Her birey, kendi uzmanlık alanında çalışarak hem kendi becerilerini geliştirir hem de diğerleri için faydalı olur. Bu yaklaşım, toplumsal iş birliği ve verimlilik açısından önemli bir ilkeyi temsil eder. Dolayısıyla, çocuklar bireysel özelliklerine göre özelleştirilmiş bir eğitim alması gerektiğine, her çocuğun farklı ihtiyaçları olduğu ve eğitimin bireysel özelliklere göre uyarlanması gerektiği anlamına gelir.

Sonuç olarak, Rousseau'nun eğitim felsefesi ve ortaya koyduğu ilkeler, çocuk eğitimine ve toplumun doğal insan doğasıyla uyumlu bir şekilde şekillenmesine odaklanır. Natüralist bir bakış açısını benimseyen Rousseau, çocukların doğal eğitimle yetiştirilmesi gerektiğine inanır. Ona göre, insan doğası temelde iyilik ve safiyetle doludur, ancak toplumsal etkiler bu doğal iyiliği bozabilir. Bu nedenle, çocuklar doğal bir şekilde gelişmelerine izin verilmeli ve özgür bir şekilde keşfetmelerine fırsat tanınmalıdır. Rousseau'nun eğitim felsefesi özgürlük ve özerklik kavramlarını vurgular. Çocukların kendi kararlarını almasına ve hatalarından öğrenmesine izin verilmelidir. Eğitim kuralları, insanın özgürlüğüyle uyumlu bir şekilde gelişmelidir. İnsanlar kendi içsel doğalarıyla uyum içinde yaşamalı ve bu uyum özgürlüğü gerektirir. Toplumsal kurumlar, insan doğasını bozmadan ve insanları köleleştirmeden insanların özgürlüğünü korumalıdır. Deneyimsel öğrenme ilkesi, Rousseau'nun eğitim felsefesinin temel dayanaklarından biridir. Çocuklar, somut deneyimlerle öğrenmelidir, bu da teorik bilginin yanı sıra pratik becerilerin gelişmesini sağlar. Öğretmenler, çocukların deneyimler aracılığıyla öğrenmelerine ve keşfetmelerine rehberlik etmelidir. Rousseau ayrıca doğal ahlaki eğitim fikrini savunur. İnsanlar doğal olarak iyi ve kötü arasındaki farkı anlayabilirler ve etik değerleri öğrenebilirler. Bu, ahlaki değerlerin akıl yoluyla gelişeceğini belirtir. Sonuç olarak, Rousseau'nun eğitim felsefesi, doğal insan doğasıyla uyumlu bir eğitim sürecini teşvik eder. Bu felsefe, çocukların özgür, özerk, deneyimleyerek öğrenen ve ahlaki değerlere duyarlı bireyler olarak yetiştirilmesini amaçlar. Bu ilkeler, modern eğitimde hala önemli bir rol

oynamaktadır ve çocukların bireysel ihtiyaçlarına ve doğal eğilimlerine saygı duyan bir eğitim yaklaşımını yüceltir.

Kazandırılması istenilen değerler ve bunların kazandırılmasına yönelik öneriler

Jean-Jacques Rousseau'nun Emile kitabında, çocukların kazandırılması gerektiğini ifade ettiği değerler arasında doğallık, özerklik, dürüstlük, adalet, cömertlik, bilgelik ve yardımseverlik gibi değerler bulunmaktadır.

Rousseau'ya göre, bu değerlerin kazandırılması için çocuklara doğal dünya ile temas etmelerine ve keşfetmelerine izin verilmesi gerekmektedir: “*Özgür bırakılan bitki, kendisine zorla benimsetilen eğilimi korur; ama özsu yine de ilk yönünü değiştirmemiştir ve bitki büyümeye devam ederse, uzaması yeniden dikine olur. İnsanların eğilimleri de böyledir. İnsan aynı durumda kaldıkça, alışkanlıktan ileri gelen ve bizim için en az doğal olan eğilimleri koruyabilir; ama durum değişir değişmez alışkanlık durur ve doğal olan geri gelir. Eğitim kuşkusuz yalnızca bir alışkanlıktır.* (Rousseau, 2020, s. 7). Çocuklar, doğal dünya ile temas halinde olduklarında doğal eğilimleri ile uyumlu hareket ederler ve kendilerine özgü bir kişilik geliştirebilirler. Bu nedenle, çocukların doğal dünya ile temas halinde olmaları ve keşfetmeleri için uygun ortamlar sağlanması gerekmektedir. Çocukların doğal dünya ile temas etmelerine ve keşfetmelerine izin verilmesi gerektiği, bu şekilde kendi özgün kişiliklerini geliştirebilecekleri açıkça belirtilmekte ve özgür bir şekilde doğayı deneyimleyen çocukların, doğal eğilimleri ile uyumlu bir şekilde büyüyecekleri ifade edilmektedir.

Rousseau ayrıca, çocukların özgürlüklerine saygı gösterilmesi gerektiğini savunur. Çocuklar özgürce karar verebilmeli, kendi hatalarının sonuçları ile yüzleşebilmeli ve kendi hızlarında ilerleyebilmelidirler. *Özsaygının rehberi olan sağduyu ortaya çıkana dek, çocuğun, görülüp işitilmek için herhangi bir şey yapmaması, kısacası başkalarına bakarak hiçbir şey yapmaması, yalnızca doğanın kendisinden istediğini yapması önemlidir; o zaman iyilikten başka bir şey yapmayacaktır* (Rousseau, 2020, s. 91). Ayrıca Rousseau, çocuklara saygı gösterilmesi ve hızlıca değerlendirmelerde bulunulmaması gerektiğini vurguluyor. İstisnaların belirlenmesi ve doğrulanması için zaman tanınmasının gerekliliğine dikkat çekiliyor. Yazar,

doğanın uzun süre bilgece davranmasına izin vermenin önemine işaret ederken, ardından müdahale edilmesi gerektiğini belirtiyor: “Çocuklara saygı gösterin ve onlar hakkında iyi ya da kötü diye yargıda bulunmakta acele etmeyin. İstisnalar için özel yöntemler benimsemeden önce, bunların belirlenmesi, kanıtlanması, doğrulanması için zaman bırakın. Bırakın, doğa uzun süre bildiği gibi davransın, sonra, yaptıklarını bozmaktan korka korka, onun yerine davranmak için harekete geçin” (Rousseau, 2020, s. 115). Böylece çocukların özgüvenleri ve özsaygıları gelişir ve sorumluluk almaya teşvik edilirler.

Ahlaki değerlerin kazandırılmasına yönelik olarak, Rousseau, çocukların doğal olarak iyi bir ahlaki temele sahip olduklarını ve ahlaki değerlerin doğal bir şekilde öğrenilebileceğini düşünür: “Çocuğun hiçbir zaman yetersiz ya da gereksiz çaba harcamamasına dikkatini çekin. Onu böylece tüm hareketlerinin sonucunu önceden kestirmeye ve deneyimle yanlışlarını düzeltmeye alıştıırırsanız, ne kadar çok davranırsa o ölçüde akli başında biri olacağı açık değil midir?” (Rousseau, 2020, s. 157). Bunun yanı sıra, çocukların ahlaki değerleri öğrenmelerine yardımcı olmak için, eğitimde özellikle dürüstlük, adalet, cömertlik, bilgelik ve yardımseverlik gibi değerlerin vurgulanması gerektiğini savunur çünkü Rousseau “iyiliksever ve dürüst olmaktan başka ün tanımıyorum” der (Rousseau, 2020, s. 679). Rousseau, çocukların bu değerleri doğal olarak içselleştirebileceğini ve ahlaki bir temele sahip olduklarını savunur. Eğitimde bu değerlerin öne çıkarılması, çocukların toplumsal sorumluluklarını anlamalarına ve ahlaki değerleri yaşamlarının bir parçası haline getirmelerine yardımcı olur.

Rousseau, çocukların özellikle bireysel özelliklerine göre özelleştirilmiş bir eğitim almaları gerektiğini de savunur. Her çocuğun farklı özellikleri ve ihtiyaçları olduğunu bunu için de çocukların iyi bir şekilde gözlemlenmesi gerektiğini ifade eder: “Bir işten hoşlanmakla bu işe yatkın olmak arasında çok fark vardır. Yeteneklerinden çok arzularını gösteren ve yeteneklerini incelemek bilinmediği için arzularına göre değerlendirilen bir çocuğun gerçek zekâsından ve gerçek zevkinden emin olmak, sanıldığından daha incelikli gözlemleri gerektirir” (Rousseau, 2020, s. 263). Bu nedenle, eğitim de her çocuğa özel olarak uyarlanmalı, öğretmenler çocuklarla bireysel olarak ilgilenmeli ve onların özelliklerine uygun bir eğitim planı

hazırlamaları gerekmektedir. Sonuç olarak, çocukların bireysel özelliklerine göre özelleştirilmiş bir eğitim almaları gerekmektedir. Her çocuğun farklı ihtiyaçları ve yetenekleri olduğunu kabul eden bir eğitim yaklaşımı benimsemek, çocukların en iyi şekilde gelişmelerini sağlar. Öğretmenlerin çocukları dikkatle gözlemlemesi ve onların özelliklerine uygun bir eğitim planı hazırlaması, çocukların potansiyellerini maksimum düzeyde kullanmalarına yardımcı olur.

Sonuç olarak, Rousseau'nun Emile kitabında, çocukların doğal dünya ile temas halinde olmaları, özgürlüklerine saygı gösterilmesi, bireysel özelliklerine göre özelleştirilmiş bir eğitim almaları ve doğal olarak ahlaki değerleri öğrenmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Bu değerlerin kazandırılması için çocuklara doğal dünya ile temas etmelerine izin verilmeli, özgürlüklerine saygı gösterilmeli, ahlaki değerlerin vurgulanması gibi yöntemler önerilmelidir. Bu yöntemler, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini ve topluma olumlu katkılar yapmalarını desteklemeyi amaçlar. Bu değerler ve ilkeler, çocukların özgürce keşfetmelerine, ahlaki değerleri benimsemelerine ve bireysel özelliklerine göre desteklenmelerine olanak tanır.

Eserde yer alan maddi ve manevi kültür öğeleri ve bunların kazandırılmasına yönelik öğretiler

Jean-Jacques Rousseau'nun Emile kitabında, söylemde yer alan maddi kültür öğeleri arasında okuma, yazma, giyim, beslenme, zanaatlar, tarım ve ticaret gibi beceriler yer almaktadır. Manevi kültür öğeleri ise, ahlak, din ve siyaset gibi konuları içermektedir.

Rousseau, çocukların bu kültür öğelerini kazanmaları için öncelikle doğal dünya ile temas halinde olmalarını ve deneyimleyerek öğrenmelerini savunur. Örneğin, çocuklar zanaatlar ve tarım gibi becerileri doğal dünya ile temas halinde oldukları süreçte keşfederler, bu becerileri uygulayarak ve gözlemleyerek öğrendiklerini ifade eder: "*Çoğu zaman çevredeki kırlarda dolaşır, doğa tarihini izler, gözlemler yapar, toprakları, ürünlerini, tarımını inceler. Gördüğü işleri bildiği işlerle kıyaslar. Farklıkların nedenlerini araştırır. Uygulananlardan daha iyi olduğunu düşündüğü yöntemler varsa, bunları çiftçilere anlatır*" (Rousseau, 2020, s. 643). Maddi kültür öğelerinin kazandırılmasında, çocuğun doğal merakı ve deneyimleri esas alınmalıdır. Çocuk, kendi başına keşfederek ve uygulayarak öğrenmelidir. Öğretmen, çocuğa

sadece rehberlik etmeli ve onu yönlendirmelidir. Çocuk, yaptığı işten zevk almalı ve yararını görmelidir. Maddi kültür öğeleri, çocuğun fiziksel gelişimine ve becerilerine uygun olarak seçilmeli ve çocukların matematik, fizik, coğrafya, astronomi gibi bilimleri pratik uygulamalarla öğrenmesi gerektiği savunulur. *“Çocuğa bilimleri öğretmek değil, ona bu bilimleri sevmeye zevkini aşılama, bu zevk daha iyi geliştiğinde, onları öğrenmeleri için yöntemler göstermek önem taşır. Bu, çok kesin olarak, her iyi eğitimin en temel ilkesidir* (Rousseau, 2020, s. 218). Burada Rousseau, çocuklara bilimleri öğretmenin sadece bilgi aktarımından ibaret olmadığı, aynı zamanda çocuklarda bilimlere karşı bir ilgi ve sevgi oluşturmanın önemine vurgu yapıyor. Bilimlerin sevildiği ve merak edildiği bir ortamda çocukların daha iyi öğrenebileceği ve bu ilgiyi sürdürmelerine yardımcı olacak yöntemlerin sunulmasının temel bir eğitim ilkesi olduğu ifade ediliyor. Yani, sadece bilgi vermek değil, çocuklarda bilimlere duyulan bir sevgi ve merak oluşturmak, bu ilgiyi geliştirmek ve daha sonra bilimleri öğrenmeleri için onlara nasıl yardımcı olabileceğimizi göstermek önemlidir. Bu ilkenin her iyi eğitimin temelinde yer aldığı vurgulanıyor.

Son olarak Rousseau, büyümekte olan çocukların giyim seçiminin fiziksel sağlıkları, davranışları ve değerleri üzerindeki etkisi ele almaktadır. Özellikle, dar ve sıkı giyim tarzının çocuklar için zararlı olduğu vurgulamaktadır, çünkü bu tür giyim dolaşımı engelleyebilir ve sağlıksız sonuçlara yol açabileceğini söyler. Ayrıca, iç açıcı renklerin çocukların zevkine daha uygun olduğu ve lüks giyimlerin seçilmesinin çocukları gösterişe teşvik ettiği belirtilir. Son olarak, giyim seçiminin eğitim üzerindeki etkisi ve çocukların dış görünüşlerine odaklanma eğilimlerinin olacağı ifade edilir: *“Büyümekte olan bir vücudun tüm organlarının giysi içinde rahat olması gerekir...ama pahalı, süslü olduğu için bir kumaşı yeğlediklerinde, yürekleri şimdiden lükse, düşüncenin tüm fantezilerine kapılmış olur...gençliğin yalnızca süse değer verdiği ve yalnızca dış görünüşe bakarak liyakat hakkında yargı yürüttüğüne şaşmalı mı?”* (Rousseau, 2020, s. 147).

Jean-Jacques Rousseau'un "Emile" adlı eserinde, manevi kültür öğelerinin eğitime odaklanılmıştır. Ahlak, din ve siyaset, bu manevi öğelerin temelini oluşturur. Rousseau, Emile'e

ahlaki değerleri aşılamak yerine, ahlaki duyguyu kazandırmayı amaçlar. Bu bağlamda, Emile'in iyi ile kötüyü kendi vicdaniyla ayırt etmesi teşvik edilir ve sonuçlarıyla yüzleşmesi sağlanır. Ödül veya ceza yerine sonuçların öğretici olduğuna inanılır. *“Çocuğun uygunsuz isteklerinin karşısına yalnızca fiziksel engeller ya da bu gibi eylemlerin kendisinden doğan cezalarla çıkın ki fırsat düştüğünde bunları anımsasın”* (Rousseau, 2020, s. 79) Din konusunda, Rousseau, Emile'e dinin temel ilkelerini anlatır ancak Emile'i herhangi bir dine bağlamaz. Din, doğal bir ihtiyaç olarak kabul edilir ve her bireyin kendi dini inancını seçmesine vurgu yapılır. Emile'in Tanrı'ya inanması ve saygı duyması teşvik edilirken, dogmatizm veya fanatizmden kaçınılması gerektiği öğretilir: *“Emile'imize tüm ülkede kendi kendine öğrenemeyeceği hiçbir şeyi de öğretmek istemeyen biz, onu hangi dinde yetiştireceğiz? Bu doğa insanını hangi mezhebe sokacağız? Yanıt çok basit gibi geliyor bana: Ne bu ne de şu mezhebe sokacağız, onu aklını en iyi şekilde kullanarak bulacağı mezhebi seçecek duruma getireceğiz”* (Rousseau, 2020, s. 359). Siyaset konusunda ise Rousseau, Emile'e siyasetten uzak durmayı önerir. Siyasetin insanları olumsuz etkilediğini düşünür ve eşitsizliğe ve bencilliğe yol açtığını iddia eder. Emile'e, kendi haklarını koruma ve başkalarının haklarına saygı gösterme konularında eğitim verilir Rousseau Emile'i şöyle tanımlayacaktır: *“O, yönetimin bile ne demek olduğunu ancak şöyle böyle biliyor. Onun için önemli olan tek şey en iyisini bulmaktır. Amacı kitap yazmak da değildir, ama yazarsa da bu işi devletlere yaltaklanmak için değil, insan haklarını korumak için yapacaktır”* (Rousseau, 2020, s. 691).

Maddi ve manevi kültür öğelerinin kazandırılmasında doğaya uygun bir eğitim, deneysel öğrenme ve bireysel özgürlük öğretileri vurgulanır. Emile'in doğal yeteneklerini ve ilgilerini geliştirmek için doğal ortamlarda eğitilmesi teşvik edilir. Okulların taklit ve ezbere dayalı olduğunu düşünen Rousseau, Emile'i doğal deneyimlerle öğretir. Ayrıca, deneysel öğrenmeye önem verilir. Emile'in kitaplardan ziyade gerçek yaşam deneyimleriyle öğrenmesi teşvik edilir. Sorular sorarak, deneyler yaparak, oyunlar oynatarak ve gözlem yapmaya teşvik ederek Emile'in öğrenme süreci desteklenir. Son olarak, bireysel özgürlüğün korunması vurgulanır. Emile'in kendi kararlarını vermesi teşvik edilirken, ona emir verme veya zorlama yöntemleri yerine seçenekler sunulur ve rehberlik edilir. Bu öğretiler, Rousseau'nun "Emile"

modelinde manevi ve maddi kültür öğelerinin kazandırılmasına yönelik temel prensipleri oluşturur.

Sonuç olarak, maddi kültür öğelerini öğretirken, çocukların merakını uyandıracak, deneyim kazandıracak ve yaratıcılıklarını geliştirecek doğa bilimleri, matematik, sanat, el işleri gibi konularda pratik yöntemler kullanılması önerilmektedir. Manevi kültür öğelerini öğretirken ise, çocukların vicdanını eğitmek, onlara doğruyu ve yanlış ayırt etmeyi öğretmek, onlara sevgi, saygı, adalet gibi değerleri kazandırmak amaçlanmaktadır.

Emile: eğitim üzerine kitabında öğrenme öğretme süreçleri açısından;

Bireyler, aileler, öğretmenler ve toplum için yer alan öğretiler ve örnekler

Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile: Eğitim Üzerine" kitabında öğrenme öğretme süreçleri açısından bireyler, aileler, öğretmenler ve toplum için birçok öğreti ve örnekler yer almaktadır.

Bireyler için;

Rousseau, bireylerin kendi eğitimlerinden sorumlu olduğunu ve kendi öğrenme süreçlerini yönlendirmeleri gerektiğini savunur. Bireyler, özgür iradeleriyle kendi hedeflerini belirlemeli, kendi ilgi alanlarına göre öğrenmeli ve kendilerini geliştirmeleri gerektiğini ifade eder: *"...öğrencinizin zekâsı kesinlikle kuramsal bilimlere yönelikse, o zaman ona eğilimlerine uygun bir meslek öğretilmesini kınamam; örneğin, matematik araçları, gözlükler, teleskoplar vb. yapmayı öğrensin"* (Rousseau, 2020, s. 267). Rousseau, bireylerin doğal eğilimlerine uygun bir şekilde öğrenmelerinin önemli olduğunu düşünür ve bu nedenle, çocuklar doğal dünya ile temas halinde olmalı ve kendi hatalarından öğrenmelerine izin verilmelidir.

Aileler için;

Emile, okul yerine doğada ya da kırsal bir bölgede, kendi başına veya rehberliği altındaki bir eğitimle öğrenir. Rousseau, ailelerin çocuklarının eğitiminde hem annenin hem de babanın sorumlu olduğunu ifade eder: *"Peki, insanın başlangıçtaki halini korumasını mı istiyorsunuz? Öyleyse, bu hali o dünyaya geldiği andan başlayarak koruyun; doğar doğmaz ona sarılın, onu"*

adam oluncaya kadar da bir daha bırakmayın: Böyle davranmazsanız, başarılı olamazsınız. Gerçek sütanne, anne olduğu gibi, gerçek eğitici de babadır. İkisi görevleri ve sistemleri konusunda anlaşsın; çocuk birinin elinden ötekini eline geçsin, akli başında ama kıt zekâlı bir baba onu dünyanın en usta öğretmeninden daha iyi yetiştirecektir; çünkü çaba yeteneğin yerini, yeteneğin çabanın yerini tutmasından daha iyi tutacaktır” (Rousseau, 2020, s. 23). Ayrıca annelere düşen sorumlunun en başta geldiğini babanın da çocukları doğurtup beslemekle görevlerinin sona ermediği ifade edilmektedir: *“Kuşkusuz babanın ödevi en sonda gelir. Karısı birleşmelerinin meyvesi olan çocuğu beslemeyi gereksiz gören bir kocanın da bu çocuğu yetiştirmeyi gereksiz görmesine şaşmayalım... Bir baba çocuklar doğurtup onları beslemekle görevinin ancak üçte birini yerine getirmiş olur. Soyuna insanlar, topluma toplumsal insanlar, devlete vatandaşlar borçludur. Bu üçlü borcu ödeyebilecek gücü olan ama ödemeyen her erkek suçludur...”*(Rousseau, 2020, s. 23). Burada keza tekrardan babanın aile içindeki sorumluluklarına ve ailenin birliğine vurgu yapılmaktadır. Baba, sadece çocukları doğurup beslemenin ötesinde, onların eğitimini de üstlenmelidir. Ailenin sağlıklı bir birliği için anne ve baba arasındaki yakınlığın ve iş birliğinin gerekliliği vurgulanırken, bu sorumlulukların ihmal edilmesi durumunda aile içi ilişkilerin ve çocukların olumsuz etkilenebileceği ifade edilir. Baba, sadece biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, çocuklarına eğitim vermek ve topluma iyi birer birey olarak yetiştirmekle yükümlüdür. Bu sorumlulukları yerine getirmeyen babaların, baba olmaya hakları olmadığı belirtilir

Öğretmenler için;

Rousseau öncelikle öğretmenlik mesleğinden bahsederken değerini şöyle belirtiyor: *O kadar soylu meslekler vardır ki bunları para için yapamazsınız, yaparsanız buna layık görülmezsiniz. Savaşçılık mesleği böyledir; öğretmenlik mesleği böyledir”* (Rousseau, 2020, s. 38). Rousseau, öğretmenlerin çocukların özgürlüklerine saygı göstermeleri ve onların doğal dünya ile temas halinde olmalarına izin vermeleri gerektiğini savunur. Kitap aynı zamanda öğretmenlerin eğitim sürecini nasıl yönlendirmeleri gerektiği konusunda önemli ipuçları sunmaktadır: *“Gayretli öğretmenler, yalın, ölçülü, ağırbaşlı olun...Çocuğun dışarıdan*

örneklerle bilgi sahibi olmasını engelleyemeyeceğiniz için, tüm dikkatinizi bu örneklerin onun zihninde ona uygun bir şekilde iyice yerleşmesine verin” (Rousseau, 2020, s. 97). Burada öğretmenlere, öğrencilere bilgi aktarırken dikkatli ve ölçülü olmaları gerektiği söylenmektedir. Kötü bilgi vermekten korktukları durumlarda, hiçbir şey vermek yerine mümkünse daha iyi bilgiyi vermeleri önerilmektedir. Ayrıca, çocuklara iyiliği ve kötülüğü anlatırken, baştan çıkarıcı ve olumsuz örneklerden kaçınılması gerektiği vurgulanır. Çünkü çocuklar, dış dünyadan örneklerle bilgi edinmekten kaçınılamayacağı için, öğretmenlerin bu örneklerin çocukların zihninde olumlu bir şekilde yer edinmesine yardımcı olmaları gerekmektedir. Rousseau kitapta bir kavramı öğretirken izleyecekleri yolu çizmekte. Sözelimi mülkiyet düşüncesinin birini nasıl bir hak sahibi yaptığı, çocukların anlayabileceği basit ve açık bir şekilde açıklanmaktadır. Bu tür ahlaki düşüncelerin öğretilmesinin yavaş ilerlemesi gerektiği ve her adımda güçlenmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Genç öğretmenlere, derslerinin sözden çok eylemi içermesi gerektiği tavsiye edilmektedir, çünkü çocukların söylenenleri kolayca unutabileceği ancak yapılanları unutmayacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, bu tür bilgilerin öğrencinin doğasına ve ihtiyacına göre erken veya geç verilmesi gerektiği belirtilirken, güçlü konularda hiçbir şeyin atlanmamasının önemine dikkat çekilmektedir: “ve derslerinizin her konuda sözden çok eylem içermesi gerektiğini aklınızdan çıkarmayın: Çünkü çocuklar söylemiş olduklarını ve kendilerine söylenmiş olanları kolayca unuturlar, ama yapmış olduklarını ve kendilerine yaptırılmış olanları unutmazlar” (Rousseau, 2020, s. 104). Ayrıca, öğretmenlerin çocuklara iyi birer rol model olması gerektiği ifade edilir: “Öğretmenler! Yapmacık tavırları bırakın, erdemli ve iyi olun; verdiğiniz örnekler öğrencilerinizin yüreklerine girinceye kadar belleklerine kazınsın. Ben Emile’imden iyilikseverlik göstermesini istemekte acele etmektense, bu iyilikseverliği kendim onun önünde göstermeyi ve hatta bunu yaşına yakışmayan bir onur gibi düşünüp beni taklit etmesini engellemeyi yeğlerim” (Rousseau, 2020, s. 110). Bir de öğretmenlerin öğrencilere karşı doğru ve açık yanıtlar verme gerekliliği ve yalan söylemekten kaçınma önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca, çocuklara bazı konularda bilgisizlik yerine gerçekleri erken öğretmenin daha iyi olduğu belirtilmektedir. Kitapta öğretmenlerin çocuklara karşı dürüst ve güvenilir olmalarının, çocukların büyüüklerinde de dürüst bireyler olmalarına katkı

sağlayacağına dikkat çekilmektedir. Yalan söylemenin eğitim sürecini olumsuz etkileyebileceği ve çocuklara yanlış bir örnek teşkil edebileceği vurgulanır. Bu nedenle, öğretmenlerin çocuklara her zaman doğru bilgi vermesi gerektiği ifade edilir: *“Yanıtlarınız her zaman ciddi, kısa ve açık olmalı; hiçbir zaman tereddütlü gibi görünmemelidir... Öğretmenin öğrencisine açıkça söylediği tek bir yalan eğitimin tüm verimini sonsuza dek yok eder”* (Rousseau, 2020, s. 290).

Toplum için;

Rousseau'nun öncelik temel vurgusu, insanların ve çocukların toplumsal düzen içinde kendi rollerini ve sorumluluklarını bulmalarının gerekliliğine odaklanmaktadır. İnsanların, toplumsal düzenin ve insan doğasının uyumlu bir şekilde işlemesi gerektiğini öne sürer. Bu bağlamda, kişisel özgürlüğün ve yeteneklerin toplumsal düzen içinde etkili bir biçimde kullanılması önemlidir. Herkese yerini ayırmak ve herkesi o yerde saptamak, insancıl tutkuları insanın yapısına göre düzenlemek gerektiği vurgulanır. Toplumsal düzenin insanların tutkularını ve davranışlarını düzenlemesi gerektiğini ve bu düzenin insanların huzurunu korumak için kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu nedenle, Rousseau, insanların kendi yerlerini ve sorumluluklarını bulma sorumluluğunu vurgular ve toplumsal düzenin insan doğasıyla uyumlu bir şekilde oluşturulması gerektiğini savunur: *“...toplumsal durumumuza uygun olanı unutmayalım. İnsanlığın şeylerin düzeni içinde bir yeri, çocuğun da insan yaşamının düzeni içinde kendi yeri vardır; insanı insanın içinde, çocuğu çocuğun içinde ele almak gerekir; herkese yerini ayırmak ve herkesi o yerde saptamak, insansal tutkuları insanın yapısına göre düzenlemek insanın huzuru için yapabileceğimiz tek şeydir. Gerisi hiç de bizim elimizde olmayan yabancı nedenlere bağlıdır”* (Rousseau, 2020, s. 70). Toplumun çocukların eğitiminde önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Toplum, çocukların doğal dünya ile temas halinde olmalarına ve doğal eğilimlerine uygun bir şekilde öğrenmelerine izin vermelidir. Sonuç olarak, toplum, çocukların özgürlükleri ve hakları konusunda duyarlı olmalı ve onların eğitimine destek olmalıdır. Toplumun, çocukların eğitime katkıda bulunacak öğretmenleri ve eğitim kurumlarını desteklemesi gerekmektedir.

Toplum, birey, öğretmenler ve aileler açısından kitap incelendiğinde, bireylerin kendi öğrenme süreçlerini yönlendirmeleri, doğal dünyayla temas etmeleri ve kendi yeteneklerini geliştirmeleri gerektiği kitap boyunca vurgulanır. Aileler, çocuklarının eğitiminde hem annenin hem de babanın sorumlu olduğu, aile birliğinin önemli olduğu ve aile içi ilişkilerin çocukların gelişimini etkilediği ifade edilir. Öğretmenler, çocuklara bilgi aktarırken dikkatli ve ölçülü olmalı, örneklerle bilginin zihninde yer edinmesine yardımcı olmalıdır. Ayrıca, öğretmenler dürüst ve güvenilir olmalı, yanlış bilgi vermekten kaçınmalıdır. Toplumun ise çocukların eğitimine destek olması, öğretmenleri ve eğitim kurumlarını desteklemesi gerekmektedir. Rousseau, toplumsal düzenin insanların doğal eğilimleriyle uyumlu olması gerektiğini vurgular ve herkesin kendi rolünü ve sorumluluğunu bulması gerektiğini ifade eder. Sonuç olarak, bu kitap, eğitim süreçlerinin bireylerin, ailelerin, öğretmenlerin ve toplumun iş birliği içinde şekillenmesi gerektiğini ve bu süreçlerin insan doğasıyla uyumlu olması gerektiğini vurgular.

Türkiye’de ilkokulda verilen temel dersler bağlamında öğretim programlarının öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik açıklamalarda Jean-Jacques Rousseau’nun “Emile Ya Da Eğitim Üzerine” kitabında yer alan öğretiler

Günümüzde, eğitim dünyasında Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" kitabı, eğitim felsefesi ve pedagojik uygulamalar konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye’de de ilkokul öğrencilerine verilen dersler arasında Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri, Görsel Sanatlar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik ve Beden Eğitimi yer almaktadır. Bu derslerin öğretim programları, Rousseau'nun kitabındaki bazı fikirlerle benzerlik gösterse de farklılıklar da bulunmaktadır.

Türkiye'deki öğretim programları, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun hedeflerine dayalı olarak oluşturulmuştur. Bu programlar, okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerini kapsayarak aşağıdaki amaçlara odaklanır: İlk olarak, okulöncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini destekler. İkincisi, ilkokulu tamamlayan öğrencilerin ahlaki bütünlük, öz farkındalık, öz güven ve öz disiplin kazanmalarını ve temel becerileri elde etmelerini hedefler. Üçüncü olarak, ortaokulu tamamlayan öğrencilerin milli ve

manevi değerlere sahip, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler olmalarını amaçlar. Son olarak, liseyi tamamlayan öğrencilerin milli ve manevi değerlere bağlı, üretken, aktif vatandaşlar olarak toplumun kalkınmasına katkıda bulunan ve ilgi alanlarına uygun bir şekilde hazır bireyler olmalarını destekler. Bu amaçlar, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde ve disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinliklerin kazanılmasını sağlamak için rehberlik eder (MEB, 2018).

Türkiye'deki öğretim programlarının bir diğer önemli perspektifi değerler eğitimidir. Değerler, eğitim programlarının temelini oluşturan ilkelerdir. Bu değerler, geleneklerimize ve kültürümüze kök salmış, yaşadığımız bugünü ve geleceği besleyen kaynaklardır. İnsanlığın temel özelliklerini şekillendiren bu değerler, günlük yaşamımızda ve karşılaştığımız zorluklarla başa çıkmamıza yol gösterir. Bir toplumun geleceği, bu değerlere sahip bireylere dayanır, çünkü değerleri benimseyen ve uygulayan insanlar, toplumun temelini oluşturur. Bu nedenle eğitim sistemi, bireylere ahlaki kararlar alma yeteneği kazandırmayı ve bu değerleri davranışlarıyla sergilemeyi amaçlar. Eğitim, sadece bilgi ve becerileri kazandıran bir sistem değil, temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmenin görevini üstlenir. Değerler, eğitim programlarının her aşamasında ve biriminde vurgulanır ve programlar bu değerleri içselleştirmeyi hedefler. Bu kök değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi temel insani değerleri içerir. Bu değerler, öğrenme ve öğretme süreçlerinde, alt değerlerle ve diğer kök değerlerle bir arada ele alınır ve hayata geçirilir (MEB,2018).

Türkiye'deki öğretim programlarının bir diğer önemli perspektifi yetkinliklerdir. Türkiye'nin eğitim sistemi, öğrencilere bütünlük bilgi, beceri ve davranışları içeren yetkinlikleri kazandırmayı hedeflemektedir. Bu amaçla Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) tarafından belirlenen sekiz anahtar yetkinlik öne çıkar. Bunlar arasında anadilde ve yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik ve kültürel farkındalık ve ifade yer almaktadır. Bu yetkinlikler, öğrencilerin ulusal ve uluslararası düzeyde başarılı olmaları, kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duydukları becerileri

kazanmaları için hayati öneme sahiptir. Eğitim programları, bu yetkinliklerin geliştirilmesine odaklanarak, öğrencilere toplumlarına değer katan bireyler olarak yetişme fırsatı sunmaktadır.

1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda Türk millî eğitim sisteminin genel amaçları belirtilmiştir ve bu amaçlar doğrultusunda öğretim programları hazırlanmaktadır. Rousseau, "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" kitabında, çocukların doğal dünyayla temas halinde olmalarına ve doğal eğilimlerine uygun bir şekilde öğrenmelerine izin verilmesi gerektiğini savunur. Bu fikir, Türkiye ilkokullarında da karşılık bulmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) belirlediği öğretim programları, öğrencilerin bireysel öğrenmelerini, ilgi alanlarına göre öğrenmelerini ve doğal eğilimlerine uygun bir eğitim almalarını amaçlamaktadır.

Rousseau, öğretmenlerin çocukların özgürlüklerine saygı göstermesi ve onların doğal dünya ile temas halinde olmalarına izin vermesi gerektiğini savunur. Türkiye ilkokullarında da öğretmenlerin öğrencilerin özgürlüklerine saygı göstermeleri, onların doğal dünya ile bağlantı kurmalarına yardımcı olmaları ve öğrencilerin bireysel özelliklerine göre öğrenmelerine olanak sağlamaları beklenir. Türkiye eğitim sistemi, öğretmenlerin öğrencilerin bireysel özelliklerine ve farklı öğrenme stillerine uygun bir eğitim almalarını sağlayacak şekilde öğretim yöntemlerini uygulamalarını teşvik etmektedir. Hem Rousseau hem de Türkiye'deki eğitim ve öğretim programları verilecek eğitimlerin bireyin uygunluğuna göre şekillenmesi gerektiğini vurgular: *"Her türlü tasarıda göz önünde tutulması gereken iki şey vardır: İlk olarak, tasarımın mutlak iyiliği; ikinci olarak da uygulamanın kolaylığı. İlk açıdan, tasarımın kabul edilebilir ve kendi içinde uygulanabilir olması için, iyi olarak neye sahipse, bunun eşyanın doğası içinde bulunması, burada da örneğin önerilmiş eğitimin insana uygun ve insan yüreğine iyi uyarlanmış olması yeterlidir"* (Rousseau, 2020, s. 4).

Rousseau, toplumun çocukların eğitiminde önemli bir rol oynadığını savunur. Türkiye ilkokullarında da öğrencilerin toplumsal sorumlulukları ve değerleri öğretilir. MEB'in belirlediği öğretim programları, öğrencilerin çalışma disiplini, saygı, adalet, doğruluk, hoşgörü, paylaşım,

yardımlaşma, sorumluluk, dürüstlük ve vatanseverlik gibi değerleri öğrenmelerini amaçlamıştır.

Ancak, Türkiye ilkokullarındaki öğretim programları Rousseau'nun kitabındaki bazı farklılıkları da içerir. Örneğin, Türkiye ilkokullarında din kültürü ve ahlak bilgisi dersi verilirken, Rousseau din eğitimi konusunda farklı bir görüşe sahipti. Rousseau, din eğitiminin doğal dünya ile temas halinde olan çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceğini düşünürken, Türkiye'de din eğitimi, öğrencilerin dini değerleri anlamalarını, saygı duymalarını ve yaşamlarında uygulamalarını amaçlamaktadır (MEB, 2018).

Sonuç olarak, Türkiye ilkokullarındaki öğretim programları, Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" kitabındaki bazı fikirlerle benzerlik gösterse de farklılıklar da bulunmaktadır. Öğrencilerin bireysel öğrenmeleri, öğretmenlerin öğrencilerin özgürlüklerine saygı göstermeleri ve toplumsal değerleri öğrenmeleri gibi konular, Rousseau'nun kitabındaki fikirlerle uyumlu görünmektedir. Ancak, eğitim programları daha disiplinli ve yapılandırılmış bir yaklaşım benimsemekte ve din kültürü ve ahlak bilgisi gibi konular, Rousseau'nun kitabındaki fikirlerden farklılık göstermektedir.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmamanın bulgu ve yorumlarına dayalı olarak elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlardan yola çıkarak gerçekleştirilen tartışmaya ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Jean-Jacques Rousseau'nun Emile eseri bu araştırma bağlamında incelendiğinde, ilk olarak kitabının analizi ve dönemin çocukluk algısı konusu bağlamında araştırılmıştır. Analiz Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile, ya da Eğitim Üzerine" adlı eseri, iki ana karakter olan Emile ve Sophie üzerinde odaklanmaktadır. Emile, doğal bir çevrede yetişen bir çocuk olarak tanıtılır ve Rousseau'nun eğitim felsefesini somutlaştıran bir karakterdir. Sophie ise Emile'in arkadaşı olarak başlayan ilişkisi, zaman içinde romantik bir boyut kazanır ve Sophie, Emile'in ideal eşi olarak tasvir edilir. Bu iki karakter, kitabın temelini oluşturur ve Rousseau'nun eğitim felsefesini açıklamak için kullanılır. Ayrıca, bu karakterler aracılığıyla çocuk eğitimi, kişisel gelişim ve toplumsal ilişkiler gibi önemli konular işlenir.

Eserin yazıldığı dönem olan 18. yüzyılın ikinci yarısında, Aydınlanma Çağı'nın etkisi altında olduğu görülür. Rousseau, bu dönemin düşünsel akımlarına paralel olarak eserini kaleme almıştır. Aydınlanma düşünürleri, insanın doğal haklarına ve özgürlüğüne vurgu yapmış, bu da Rousseau'nun eserinin temel taşıyıcı unsurlarından biri olmuştur. Dönemin toplumsal yapısı, eserin içeriğini etkilemiş ve Rousseau, toplumsal eşitsizliklere karşı çıkmıştır. Herkesin eşit ve özgür yaşadığı bir toplum düzeni kurma amacını taşımıştır. Bu, dönemin toplumsal gerilimleriyle de uyumludur. Eser aynı zamanda eğitim reformlarına odaklanır. Rousseau, eğitimin insanların özgürlüğünü ve ahlaki değerlerini şekillendiren kritik bir araç olduğunu savunur. Bu dönemdeki eğitim anlayışına eleştirilerde bulunur ve çocukların doğal yeteneklerini geliştirmeye vurgu yapar. Doğa ve insan ilişkisi, eserin merkezinde önemli bir yer tutar. Rousseau, doğanın insanlar için önemli bir kaynak olduğunu ve doğal yaşamın özgürlüğü temsil ettiğini düşünür. Bu düşünce, dönemin sanayileşme ve endüstrileşme eğilimlerine bir tepki olarak ortaya çıkar.

Son olarak, "Emile" eseri, Fransız İhtilali'nin öncesinde yazılmıştır ve bu dönemde toplumsal ve siyasal gerilimler artmıştır. Rousseau'nun fikirleri, ihtilalin öncüleri tarafından ilham kaynağı olarak görülmüş, özellikle eşitlik ve insan haklarına vurgu yapması nedeniyle önem taşımıştır.

Sonuç olarak, "Emile, ya da Eğitim Üzerine," Jean-Jacques Rousseau'nun 18. yüzyılın ikinci yarısında yazdığı önemli bir eserdir. Eserde, iki ana karakter olan Emile ve Sophie aracılığıyla çocuk eğitimi, kişisel gelişim ve toplumsal ilişkiler gibi önemli konular işlenir. Rousseau'nun eseri, Aydınlanma Çağı'nın etkisi altında yazılmıştır ve bu dönemin düşünsel akımlarına paralel olarak insan haklarına ve özgürlüğüne vurgu yapar. Dönemin toplumsal yapısı, eserin içeriğini etkiler. Rousseau, toplumsal eşitsizliklere karşı çıkar ve herkesin eşit ve özgür yaşadığı bir toplum düzeni kurma amacını taşır. Eğitim reformlarına odaklanırken, eğitimin insanların özgürlüğünü ve ahlaki değerlerini şekillendiren kritik bir araç olduğunu savunur. Doğa ve insan ilişkisi, eserin merkezinde önemli bir rol oynar. Rousseau, doğanın insanlar için önemli bir kaynak olduğunu ve doğal yaşamın özgürlüğü temsil ettiğini düşünür. Son olarak, "Emile" eseri, Fransız İhtilali'nin öncesinde yazılmış ve bu dönemde toplumsal ve siyasal gerilimler artmıştır. Rousseau'nun fikirleri, ihtilalin öncüleri tarafından ilham kaynağı olarak görülmüş ve eşitlik ve insan hakları gibi kavramlar üzerinde etkili olmuştur. Bu nedenle, "bu eser hem dönemin çocukluk algısının hem de toplumsal ve düşünsel dinamiklerin bir yansıması olarak değerlendirilir. Rousseau'nun çocuk eğitimi ve insan haklarına vurgu yapan fikirleri, döneminin önemli değişimlerini yansıtır ve bu alandaki ilerlemelere katkıda bulunmuştur.

Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile" adlı eserinde karakter gelişimi, özellikle çocukluk döneminin aşamalarına göre ele alınır ve bu aşamalar için farklı eğitim yaklaşımları önerilir. Eser, Emile karakterinin gelişimini dört aşamada incelendiği görülür: İlk çocukluk dönemi, duyumlar/doğa dönemi, ergenlik/duyu dönemi ve yetişkinlik dönemi olarak sınıflandırılır. Her aşama için özgün bir yaklaşım ve eğitim tarzı önerilir. İlk çocukluk dönemi, doğumdan 2 ila 7 yaş arasını kapsar ve çocuğun temel fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştirdiği, dil becerilerini kazandığı, duygusal bağların kurulduğu ve dünya hakkında temel bilgileri öğrendiği bir dönemi ifade eder. Rousseau, bu dönemin çocuğun gelişimi için kritik olduğunu ve sağlıklı bir temel

oluşturmanın önemli olduğunu vurgular. Bu dönemde çocukların beslenme, sevgi ve güven gibi temel ihtiyaçları karşılanmalıdır. Duyumlar/doğa dönemi ise 5-12 yaş arasını kapsar ve çocuğun dünyayı gözlemlemeye başladığı bir dönemi ifade eder. Bu dönemde çocuklar daha bağımsız hale gelirler ve kendi yeteneklerini keşfetmeye başlarlar. Rousseau, bu dönemde çocuğun doğal gelişimine müdahale edilmeden desteklenmesi gerektiğini vurgular.

Ergenlik/duyu dönemi, 12-15 yaş arasını kapsar ve düşüncenin akılcılaştığı, düzenin olduğu bir dönemi ifade eder. Bu dönemde çocuklar daha bağımsız ve sorumlu hale gelirler. Rousseau, bu dönemde insan zekasının sınırlı olduğunu ve öğrenilmesi gereken bilgilerin dikkatlice seçilmesi gerektiğini vurgular. Son olarak, yetişkinlik dönemi 15 yaşından sonra başlar ve sosyalleşmenin arttığı, ahlak ve sorumlulukların önemli hale geldiği bir dönemi ifade eder. Bu dönemde, çocukların bilge bir insan olma yolunda adımlar atmalarına yardımcı olan yararlı bilgiye odaklanmaları gerektiğini vurgular.

Sonuç olarak, Jean-Jacques Rousseau'nun eserinde karakter gelişimi, çocukluk döneminin aşamalarına göre ayrıntılı bir şekilde ele alınır. Eser, Emile karakterinin doğal bir gelişim süreci içinde nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusunda öneriler sunar. İlk çocukluk dönemi, çocuğun temel yeteneklerini geliştirdiği ve temel bilgileri öğrendiği önemli bir dönemi ifade eder. Bu dönemde çocuğun temel ihtiyaçlarına özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Duyumlar/doğa dönemi, çocuğun bağımsızlığını kazandığı bir dönemi ifade eder ve doğal gelişime müdahale edilmeden desteklenmelidir. Ergenlik/duyu dönemi, düşüncenin akılcılaştığı bir dönemi ifade eder ve öğrenilen bilgilerin dikkatlice seçilmesi gerektiği vurgulanır. Son olarak, yetişkinlik dönemi, ahlaki değerlerin ve sorumlulukların önem kazandığı bir dönemi ifade eder.

Rousseau, bu aşamaların her birinde çocuğun doğal gelişimine saygı gösterilmesi gerektiğini ve çocuğun eğitiminde zorunluluk yerine yararlılığın önemli olduğunu savunur. Dolayısıyla kitap, çocuk eğitimi ve karakter gelişimi konularında önemli bir katkı sağlar ve çocukların doğal potansiyellerini en iyi şekilde geliştirmelerini amaçlar.

İlk tema ile ilgili olarak son analiz de karakterlerin çeşitli gelişim özellikleri ile ilgilidir. Emile'in gelişimi fiziksel, bilişsel, dil, sosyal ve ahlaki açıdan Rousseau tarafından detaylı bir şekilde tasvir edilir. Bu analizde, Emile'in fiziksel gelişimi, bilişsel gelişimi, dil gelişimi ve

sosyal/ahlaki gelişimi üzerinde durulmuştur. Fiziksel gelişim açısından Rousseau, çocukların sağlam ve kuvvetli bir fiziksel yapıya sahip olmalarını vurgular. Onlara doğanın zorluklarına dayanıklı olmayı öğretmenin önemini vurgular. Bu, çocukların spor ve hareket etme yoluyla motor becerilerini geliştirmelerini ve sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemelerini destekler. Fiziksel sağlık ile zihinsel sağlık arasındaki bağlantıyı vurgular ve çocukların fiziksel olarak güçlü olmalarının zihinsel olarak da güçlü olmalarına yardımcı olacağını belirtir. Bilişsel gelişim açısından, Rousseau Emile'in yaşına uygun olarak düşünme yetisini geliştirmeyi savunur. Çocukların zihinsel olgunluğa erişmeden önce sadece görüntüleri algıladığını ve düşünce yetisinin eksik olduğunu belirtir. Çocukların kendi ilgilerine odaklandığını ve sadece kendi ilgilerini çeken konularda düşünce yürüttüklerini ifade eder. Bu nedenle, çocukların gelişimlerine uygun şekilde eğitilmeleri gerektiğini vurgular. Dil gelişimi açısından, Rousseau çocukların dilin kazanılmasında taklit etme ve çevresel etkilerin önemini vurgular. Dilin kazanılmasının doğal bir süreç olduğunu ve çocukların çevresel etkilerle dil yeteneklerini geliştirebileceğini belirtir. Ayrıca, çocukların kendilerini ifade etmelerine ve iletişim kurmalarına izin verilmesinin önemini vurgular. Sosyal ve ahlaki gelişim açısından, Rousseau çocukların toplumsal ilişkilerini ve ahlaki değerlerini deneyimleyerek öğrenmelerini savunur. Onlara toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini ve erdemli bir yaşam tarzını nasıl benimseyeceklerini öğretmek önemlidir. Ayrıca, çocukların vicdanlarını geliştirmelerine ve kendi ilkelerini oluşturmalarına yardımcı olacak deneyimlere sahip olmalarını teşvik eder. Sonuç olarak, Rousseau'nun "Emile" eseri, çocuk eğitimi ve karakter gelişimi konularında önemli fikirler içermektedir. Fiziksel, bilişsel, dil, sosyal ve ahlaki gelişim alanlarında çocukların doğal potansiyellerini en iyi şekilde geliştirmelerini amaçlar. Rousseau, çocukların eğitiminde doğal çevre, deneyimler ve çevresel etkilerin önemli olduğunu vurgular.

Bir diğer analiz ikinci tema olan eğitim felsefesi ve ilkeleri konusunda yapılmıştır. Jean-Jacques Rousseau'nun çocuk eğitimi üzerine olan yaklaşımı, natüralizm temelli bir felsefeyle şekillenir. Bu felsefe, bireyin doğal dünyaya olan ilişkisini ve bu doğallığın eğitimde nasıl bir rol oynadığını ele alır. Rousseau, çocukların kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, öğrenci

merkezli bir eğitim alması gerektiğini savunur. Bu, öğrencilerin doğal yeteneklerini ve potansiyelini keşfetmelerini ve bu potansiyelin farkında olarak gelişmelerini destekler.

"Emile" adlı eserinde Rousseau, çocuk eğitimine dair pek çok yenilikçi fikir ve öneri sunar. Bu eser, çocukların doğal dünya ile direkt temaslarının önemine, bireysel özgürlüklerine duyulan saygıya ve her bireyin kendi özelliklerine göre alması gereken özelleştirilmiş eğitime vurgu yapar. Bu öneriler, günümüz eğitim felsefesinde ve uygulamalarında hâlâ büyük bir etkiye sahiptir. Rousseau'nun eğitim yaklaşımında öne çıkan ana temalar arasında doğal eğitim, özgürlük ve özerklik, deneysel öğrenme, doğal ahlaki eğitim ve bireysel yaklaşım bulunmaktadır. Çocukların doğal bir şekilde, toplumsal etkilerden arındırılarak gelişmelerine izin verilmesi gerektiğine inanır. Aynı zamanda, öğrencilere kendi kararlarını alma ve hatalarından öğrenme fırsatı tanınmalıdır. Bu, bireylerin özgürlüğünü ön plana çıkararak, eğitim sürecinin daha katılımcı ve etkileşimli olmasını teşvik eder. Deneysel öğrenme, Rousseau'nun eğitim felsefesinin temel bir bileşenidir. Teorik bilginin yanı sıra, çocukların somut deneyimlere dayalı olarak öğrenmesi gerektiğini vurgular. Bu yaklaşım, öğrenmenin aktif bir süreç olduğunu ve çocukların bu süreçte etkin bir role sahip olmaları gerektiğini savunur. Ahlaki eğitimde ise, Rousseau, insanın doğası gereği temelde iyi olduğuna inanır. Ahlaki değerlerin, akıl yoluyla ve bireyin kendi içsel deneyimleriyle gelişeceğini savunur. Bu, çocukların ahlaki değerlere doğal bir şekilde duyarlı olmalarını ve bu değerleri özümsemelerini destekler. Rousseau'nun bireysel yaklaşımı, her bireyin benzersiz olduğunu ve eğitimin bu bireyselliği gözetenek şekillenmesi gerektiğini savunur. Bireylerin kendi yetenekleri, ilgi alanları ve potansiyelleri doğrultusunda desteklenmeleri, toplumun genel verimliliği ve bireyin kişisel gelişimi için kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, Jean-Jacques Rousseau'nun eğitim felsefesi, bireyin doğal potansiyeline, özgürlüğüne ve bireyselliğine vurgu yapar. Bu yaklaşım, modern eğitimde bireyin kendi potansiyelini keşfetmesine ve toplumsal yaşama olumlu katkılarda bulunmasına olanak tanır. Bu ilkeler, çocukların bireysel ihtiyaçlarına saygı gösteren ve doğal eğilimlerini yücelten bir eğitim yaklaşımını savunur.

Üçüncü analiz kazandırılması istenen değerler üzerine yapılmıştır. Rousseau bireyin doğuştan getirdiği içsel değerlere ve potansiyele odaklanır. Rousseau, çocuklarda

kazandırılması gereken temel değerler olarak doğallık, özerklik, dürüstlük, adalet, cömertlik, bilgelik ve yardımseverliği öne çıkarır. Bu değerlerin edinilmesi için, Rousseau'nun önerdiği metodoloji, çocukların doğal dünyayla bütünleşerek, deneyimler yoluyla bu değerleri içselleştirmelerini teşvik etmektedir. Rousseau'ya göre, bireyin doğası ile uyumlu bir eğitim süreci, doğal eğilimleri koruma ve bunları geliştirme kapasitesine sahiptir. Eğitimin temel amacı, çocuğun kendi içinde barındırdığı potansiyeli keşfetmesini sağlamak ve bu potansiyeli toplumsal normlarla baskı altına almadan doğal bir şekilde ortaya çıkarmaktır. Özgürlük, Rousseau'nun eğitim anlayışının merkezindedir. Çocuklar, kendi kararlarını alabilmeli, hatalarının sonuçlarıyla yüzleşebilmeli ve kendi deneyimlerini oluşturabilmelidirler. Ahlaki değerlerin kazandırılmasında, Rousseau, bu değerlerin doğuştan gelmekte olduğuna ve eğitimin bu değerleri ortaya çıkaran bir araç olması gerektiğine inanır. Eğitimcilerin görevi, bu değerleri dışsal bir baskıyla değil, çocuğun kendi içsel süreçleriyle kazandırmasına yardımcı olmaktır. Bireysellik, Rousseau'nun eğitim felsefesinin diğer bir temel bileşenidir. Her bireyin kendine özgü bir karakteri, yeteneği ve ihtiyacı vardır. Bu nedenle, eğitimin her çocuğa özgü şekilde uyarlanması, onun bireysel potansiyelini en iyi şekilde ortaya çıkarmasına olanak tanır. Öğretmenlerin, çocukların bireysel özelliklerini dikkate alarak onlara yaklaşması, çocukların kendilerini keşfetmelerini ve gerçek potansiyellerini ortaya koymalarını teşvik eder. Özetle, Rousseau'nun "Emile" isimli eserinde vurguladığı eğitim yaklaşımı, çocuğun doğal potansiyeline, özgürlüğüne ve bireyselliğine büyük bir saygı gösterir. Bu yaklaşım, çocukların doğal dünya ile teması, özgürlüklerine saygı gösterilmesi ve bireysel özelliklerine uygun bir eğitim almasıyla, toplumda olumlu bir birey olarak yer almasını amaçlar.

Maddi ve manevi kültür öğelerinin kazandırılmasına yönelik öğretilere bakıldığında Rousseau'nun eğitim düşüncesinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Maddi kültür öğeleri, çocukların fiziksel yeteneklerini ve bilgi seviyelerini geliştirmelerine yardımcı olan beceri ve bilgilere odaklanırken, manevi kültür öğeleri, çocukların ahlaki değerlerini, din anlayışını ve toplumsal bilincini şekillendiren içsel değerlere odaklanır. Maddi kültür öğeleri açısından, Rousseau, çocukların doğal dünya ile etkileşim halinde olmalarını ve deneyim yoluyla öğrenmelerini teşvik eder. Bu bağlamda, çocukların okuma, yazma, giyim, beslenme,

zanaatlar, tarım ve ticaret gibi becerileri doğal çevreleri içinde keşfetmeleri önerilir. Çocukların bu becerileri kendi başlarına uygulayarak ve gözlem yaparak öğrenmeleri, onların hem fiziksel hem de entelektüel gelişimlerine katkı sağlar. Rousseau, çocukların sadece bilgiyi değil, aynı zamanda bu bilgiyi nasıl kullanacaklarına dair pratik deneyimler kazanmalarının önemini vurgular. Özellikle bilimlerin öğrenilmesi, doğal dünyayla etkileşim içinde olma, deneyler yapma ve gözlem yapma yoluyla gerçekleşmelidir. Maddi kültür öğelerinin kazandırılmasında, çocukların özgür iradelerine saygı gösterilmesi ve kendi ilgi alanlarına yönlendirilmeleri Rousseau'nun temel öğretilerindendir. Manevi kültür öğeleri bağlamında, Rousseau, çocukların ahlaki değerlerini ve dini anlayışlarını içselleştirmelerini teşvik eder. Ahlaki değerlerin kazandırılmasında, Emile'in içsel vicdanının geliştirilmesi ve iyi ile kötüyü ayırt etme yeteneğinin teşvik edilmesi önemlidir. Rousseau, ödül veya ceza yerine sonuçların öğretici olduğunu savunur. Din konusunda, çocukların kendi inançlarını seçme özgürlüğüne vurgu yapar ve dini inançların dogmatizm veya fanatizmden uzak olması gerektiğini öğretir. Siyasete gelince, Rousseau, çocukların toplumsal sorumlulukları ve hakları hakkında bilinçli olmalarını teşvik eder. Emile'e, kendi haklarını savunma ve başkalarının haklarına saygı gösterme konusunda eğitim verilir. Sonuç olarak, Rousseau'nun "Emile" eserinde maddi ve manevi kültür öğelerinin kazandırılmasına yönelik öğretiler, çocukların doğal dünya ile etkileşimde bulunmalarını, deneyimler yoluyla öğrenmelerini, özgürlüklerine saygı gösterilmelerini ve içsel değerleri geliştirmelerini vurgular. Bu öğretiler, çocukların hem fiziksel hem de ahlaki olarak sağlıklı bir şekilde büyümelerine katkı sağlamayı amaçlar.

Jean-Jacques Rousseau'un "Emile: Eğitim Üzerine" kitabında öğrenme öğretme süreçleri, bireyler, aileler, öğretmenler ve toplum için önemli öğretiler ve örnekler içermektedir. Rousseau'nun eğitim anlayışı, bu dört ana bileşen arasındaki etkileşime dayanır.

Bireyler için, Rousseau bireylerin kendi eğitimlerinden sorumlu olduklarını vurgular ve kendi öğrenme süreçlerini yönlendirmeleri gerektiğini savunur. Bireyler, kendi ilgi alanlarına göre öğrenmeli, doğal dünya ile temas halinde olmalı ve kendi hatalarından öğrenmelerine izin verilmelidir. Aileler için, kitap ailelerin çocuklarının eğitiminde hem annenin hem de babanın sorumlu olduğunu belirtir. Aile birliği ve iş birliği çocukların sağlıklı bir eğitim almasında kritik

öneme sahiptir. Aynı zamanda, çocukların doğal dünya ile temas etmelerine ve kendi yeteneklerini geliştirmelerine izin verilmesi gerektiği vurgulanır. Öğretmenler için, Rousseau öğretmenliği çok değerli bir meslek olarak kabul eder ve öğretmenlerin öğrencilerin özgürlüklerine saygı göstermelerini ve doğal dünya ile temaslarını desteklemelerini ister. Öğretmenler aynı zamanda öğrencilere bilgi aktarırken dikkatli ve ölçülü olmalı, öğrencilerin zihninde bilginin yer edinmesine yardımcı olmalıdır. Toplum için, kitap toplumun çocukların eğitimine destek olması gerektiğini vurgular. Toplumun çocukların özgürlükleri ve hakları konusunda duyarlı olması ve eğitim kurumlarını desteklemesi önemlidir. Rousseau, toplumsal düzenin insanların doğal eğilimleriyle uyumlu olması gerektiğini savunur ve herkesin kendi rolünü ve sorumluluğunu bulmasının önemine dikkat çeker. Sonuç olarak, Rousseau'nun "Emile" kitabı, eğitim süreçlerinin bireylerin, ailelerin, öğretmenlerin ve toplumun iş birliği içinde şekillenmesi gerektiğini ve bu süreçlerin insan doğasıyla uyumlu olması gerektiğini vurgular. Bu kitap, bireylerin kendi öğrenme süreçlerini yönlendirmeleri, ailelerin çocuklarının eğitiminde iş birliği yapmaları, öğretmenlerin öğrencilere doğru öğretme yöntemleri kullanmaları ve toplumun eğitim sistemini desteklemesi gerektiğini öne sürer.

Son analiz Türkiye'deki ilkökul öğretim programları ile Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" kitabındaki öğretiler arasındaki benzerlikler ve farklılıkları incelenmeye yöneliktir. Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile Ya Da Eğitim Üzerine" kitabı, pedagojik düşüncenin temel taşlarından biri olarak kabul edilir. Rousseau, bireyin doğasına uygun, özgür bir eğitim anlayışını savunmuştur. Türkiye'de ilkökulda verilen temel derslerin öğretim programlarına bakıldığında, bu programların modern eğitim anlayışına uygun olarak hazırlandığı görülür. Ancak bu programlar, Rousseau'nun öğretisine tam olarak uymasa da onun eğitimdeki birey merkezli yaklaşımıyla benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Türkiye'deki eğitim programları, bireyin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini destekleyen bir yapıya sahiptir. Ancak bu programlar, bireyin toplumla olan ilişkisini ve toplumsal değerleri de göz önünde bulundurarak hazırlanmıştır. Rousseau ise bireyin doğuştan iyi olduğunu, toplumun ve eğitimin bireyi bozduğunu savunmuştur. Bu nedenle, Rousseau'nun eğitim anlayışı, bireyin doğasına uygun bir eğitimden ziyade, bireyin doğasını koruyan bir eğitimi savunmaktadır.

Rousseau'nun eğitim anlayışında, öğrencinin merakını ve ilgisini rehber olarak öğrenme süreci yönlendirilmelidir. Bu anlamda, Türkiye'deki eğitim programları da öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsemektedir. Ancak Türkiye'deki programlar, öğrenciye belli bir müfredat çerçevesinde bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlarken, Rousseau, öğrencinin kendi ilgisini ve merakını takip ederek öğrenmesini savunmaktadır. Türkiye'deki eğitim programlarında, değerler eğitimi de önemli bir yer tutmaktadır. Bu programlar, öğrencilere toplumsal değerleri, ahlaki normları ve kültürel değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Rousseau ise değerler eğitiminin, bireyin kendi içsel değerleriyle uyumlu olması gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle, Türkiye'deki eğitim programları ve Rousseau'nun eğitim anlayışı arasında, değerler eğitimi konusunda da farklılıklar bulunmaktadır. Özetle, Türkiye'deki ilköğretim programları, modern eğitim anlayışına uygun olarak hazırlanmıştır ve birey merkezli bir yaklaşım benimsemektedir. Ancak bu programlar, Rousseau'nun eğitim anlayışıyla tam olarak örtüşmemektedir. Her iki yaklaşım da bireyin gelişimini ve öğrenmesini desteklemeyi amaçlarsa da, bu amaçlara ulaşma yolları ve yöntemleri farklıdır.

Son olarak, Jean-Jacques Rousseau'nun Emile adlı eseri, Batı uygarlığındaki çocukluk ve yetişkinlik arasındaki ilişkinin yorumlanma sürecinin izini sürmek için önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Kitap, modern çocukluk taslağı olarak kabul edilir çünkü Rousseau, çocukluğun yetişkinlikten farklı bir dönem olduğunu ve doğal gelişim sürecinin bir parçası olduğunu savunur. Emile, çocukların doğal eğilimlerini ve ilgi alanlarını göz önünde bulundurarak eğitim almaları gerektiğine vurgu yapar, böylece çocukların yetişkinliğe hazırlanmaları için gerekli olan becerileri ve değerleri kazanmalarına izin verilir.

Kitap, Batı kültüründe çocukluk ve yetişkinlik arasındaki ilişkinin yorumlanma sürecinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Rousseau'nun eseri, çocukların doğal gelişim sürecine saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulayan önemli bir felsefi argüman sunar. Bu argüman, Batı kültüründe çocukların yetişkinlerle aynı şekilde davranması gerektiği fikrine meydan okur ve çocukların kendilerine özgü ihtiyaçları ve özellikleri olduğunu vurgular. Emile ayrıca modern Batı kültüründeki çocukluk ve yetişkinlik arasındaki ilişkinin yorumlanma

sürecinde bir dizi tartışmaya yol açmıştır. Kitap, çocukların doğal eğilimlerine uygun eğitim almaları gerektiğini savunarak, çocukların özgürlüğüne ve bağımsızlığına vurgu yapar. Bu fikir, Batı kültüründe aile yapısı, eğitim sistemi ve sosyal düzenle ilgili tartışmaları tetiklemiştir. Dolayısıyla, Jean-Jacques Rousseau'nun Emile adlı eseri, Batı kültüründe çocukluk ve yetişkinlik arasındaki ilişkinin yorumlanma sürecinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir.

Batı kültüründe çocukluk ve yetişkinlik arasındaki ilişkinin yorumlanma sürecinde bir dönüm noktası olan Jean-Jacques Rousseau'nun Emile adlı eseri, günümüzde de çocukluk ve yetişkinlik figürlerinin farklılaşmasına neden olmuştur. Örnekler şöyle:

Çocukların özgürlüğüne saygı: Emile'de olduğu gibi, günümüzde de birçok ebeveyn ve eğitimci, çocukların kendi ilgi alanlarına göre eğitim almalarına izin verilmesi ve kendilerini ifade etmelerine olanak tanınması gerektiğine inanıyor. Yetişkinlerin çocuklarla daha yakın ilişkisi konusunda Emile'den önce, Batı kültüründe çocuklar ve yetişkinler arasında sert bir ayırım vardı. Ancak günümüzde, birçok yetişkin, çocuklarla daha yakın bir ilişki kurmayı tercih ediyor. Bunun nedeni, çocukların yetişkinlerden daha fazla özgürlüğe sahip olmaları ve daha fazla bilgiye erişebilmeleridir. Ebeveynlerin ve eğitimcilerin rolü konusunda Emile'de Rousseau, eğitimcilerin çocukların doğal eğilimlerine saygı göstermeleri gerektiğini savunuyor. Günümüzde de birçok ebeveyn ve eğitimci, çocukların özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra, modern ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocukların duygusal ve sosyal gelişimine daha fazla önem verdiği gözlemlenmektedir. Teknolojinin etkisi bir diğer konudur. Günümüzde, teknolojinin çocukların ve gençlerin hayatında önemli bir rolü vardır. Bu nedenle, modern çocukluk ve yetişkinlik figürleri, teknolojinin nasıl kullanılacağı konusunda farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bazıları teknolojinin çocukların gelişimine olumsuz etki edebileceğini düşünürken, diğerleri teknolojinin çocukların öğrenmesine ve gelişmesine yardımcı olabileceğini savunmaktadır.

Öneriler

Araştırma sonucunda yapılan öneriler uygulamaya ve araştırmaya yönelik öneriler olarak ikiye ayrılmıştır.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Yapılan çalışmada bireysel öğrenme, deneyimsel öğrenme gibi kavramların önemi ortaya konmuştur. Dolayısıyla, eğitimde Rousseau'nun öne sürdüğü yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi gibi önemli ilkeler eğitim programlarının geliştirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır. Bu öneri, eğitim programlarının daha etkili hale getirilmesi için Rousseau'nun öğrenme teorilerinin modern eğitim sistemlerine nasıl entegre edilebileceğini araştırmayı amaçlar. Çünkü bu ilke, öğrencilerin daha iyi anlamalarını ve öğrenmelerini teşvik edebilir.
2. Emile 'den elde edilen öğretiler yapılandırmacılık eğitim anlayışının ilkleri ışığında öğretme öğrenme süreçlerinde kullanılabilir. Bu, öğrenci merkezli bir öğrenme deneyiminin potansiyel faydalarını anlamamıza yardımcı olabilir.
3. Rousseau'nun eğitim felsefesinde doğanın büyük bir öneme sahip olduğu ortaya konulmuştur. Bu araştırma, Rousseau'nun eğitim felsefesinde doğanın önemini ve bunun modern çevre eğitimi çabalarıyla nasıl bir ilişkisi olduğunu incelemiştir. Rousseau'nun doğa hakkındaki fikirlerinin, sürdürülebilirliği ve çevre yönetimini destekleyen modern eğitim uygulamalarında denenebilir.

Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Bu çalışmada Rousseau'nun diğer birçok derse atıfta bulunduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, Emile diğer dersler bağlamında da araştırma konusu edilebilir. Yapılacak olan araştırma Emile'in diğer derslerle nasıl bütünleşebileceğini ve öğrencilere daha tutarlı bir eğitim deneyimi sunabileceğini anlamayı hedefleyecektir. Bu, eğitimde bütünleşmiş ve çok disiplinli bir yaklaşımın nasıl kullanılabileceğini anlamak için önemlidir.

2. Bu çalışmada Rousseau'nun kendisinden sonra gelen birçok eğitimciyi fikirleriyle etkilediği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, çağdaş eğitim düşünceleri ile 18.yy. eğitim düşünceleri karşılaştırılması bir araştırma konusu yapılabilir. Bu öneri, eğitimdeki evrimi anlamak ve geçmişteki düşüncelerin günümüz eğitim yaklaşımlarına nasıl katkı sağlayabileceğini incelemeyi amaçlar. Bu tür karşılaştırmalar, eğitimde daha etkili stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Aynı şekilde, 17., 18., ve 19.yy. filozoflarının eğitime dair görüşleri araştırılıp bunlar eğitime dair düşünce gelişiminin sağlanması amacıyla karşılaştırılmalı bir şekilde ifade edilebilir. Bu öneri, farklı dönemlerdeki filozofların eğitim düşüncelerini karşılaştırarak, eğitim felsefesinin tarih içindeki değişimini anlamayı amaçlar. Bu, geçmişteki düşüncelerin eğitimdeki gelişmelere nasıl katkı sağlayabileceğini anlamamıza yardımcı olabilir.
3. Bu çalışmada Rousseau'nun döneminin ve kendisinden sonra gelen öncü eğitim reformlarını nasıl etkilediği ifade edilmiştir. Rousseau'nun fikirlerinin eğitim reformları ve politikaları üzerindeki etkisini incelenebilir ve bu araştırma, Rousseau'nun eğitim hakkındaki fikirlerinin tarih boyunca eğitim reformu hareketlerini nasıl etkilediğini araştırabilir. Ayrıca, Rousseau'nun fikirlerinin çağdaş eğitim reformu çabalarına nasıl uygulanabileceğini de keşfedebilir. Bu öneri, Rousseau'nun eğitim düşüncelerinin tarih boyunca eğitim reformlarını nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlar. Bu, eğitim sistemlerinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi için değerli ipuçları sunabilir.
4. Bu çalışmada Rousseau'nun duygusal öğrenmeye birçok atıfta bulunduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, Rousseau'nun eğitim felsefesinde duyguların rolünü araştırılabilir. Bu araştırma, Rousseau'nun eğitim felsefesinde duyguların önemini ve bunun modern Sosyal ve Duygusal Öğrenme (SEL/SDÖ) girişimleriyle nasıl bir ilişkisi olduğunu keşfedebilir. Rousseau'nun duygu hakkındaki fikirlerinin, SEL'yi ve

ruh sağlığını destekleyen modern eğitim uygulamalarına nasıl uygulanabileceğini inceleyebilir

5. Rousseau'nun eğitim hakkındaki fikirlerini çağdaş eğitimsel zorluklarla olan benzerlikleri ve farklılıkları incelenebilir. Bu araştırma, Rousseau'nun eğitim hakkındaki fikirlerini standart testler, öğretmen tükenmişliği ve eğitim eşitsizliği gibi çağdaş eğitim zorluklarıyla karşılaştırabilir. Rousseau'nun fikirlerinin modern eğitim sorunlarına nasıl uygulanabileceğini ve eğitime yönelik yeni yaklaşımları nasıl bilgilendirebileceğini keşfedebilir.
6. Bu çalışmada Rousseau'nun ebeveyn çocuk ilişkisine dair birçok atıfta bulunduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin Rousseau'nun eğitim felsefesindeki rolü araştırılabilir. Bu araştırma, Rousseau'nun eğitim felsefesindeki ebeveyn-çocuk ilişkilerinin önemini ve bunun modern aile katılımı girişimleriyle nasıl bir ilişkisi olduğunu inceleyebilir ve bu yapılacak olan bu çalışma Rousseau'nun ebeveyn-çocuk ilişkileri hakkındaki fikirlerinin, aile katılımına ve topluluk ortaklıklarına öncelik veren modern eğitim uygulamalarına nasıl uygulanabileceğini keşfedebilir.
7. Bu çalışmada Rousseau'nun değerler, ahlak ve etik konularında birçok atıfta bulunduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, Rousseau'nun eğitim felsefesinde etiğin rolünü araştırılabilir. Bu araştırma, Rousseau'nun eğitim felsefesinde etiğin önemini ve etik farkındalığı ve sosyal sorumluluğu teşvik eden modern eğitim uygulamalarıyla nasıl bir ilişkisi olduğunu inceleyebilir. Rousseau'nun etik hakkındaki fikirlerinin, küresel vatandaşlığa ve sürdürülebilir kalkınmaya öncelik veren modern eğitim uygulamalarına nasıl uygulanabileceğini keşfedebilir.

Kaynaklar

- Alsuwailan, Z. (2019). Naturalism in the Script of an Eastern and a Western Philosopher. *Interchange*, 50(1), 97–108.
- Altun, S. ve Çolak E. (2011). Öğrenme kuramları. S. Fer (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları (s.17-65), Anı Yayıncılık.
- Aydın A. (2016). Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim. Ankara: Pegem Akademi.
- Badamchi, D. K. (2016) "Immanuel Kant'ın Jean Jacques Rousseau'dan çıkarsadıkları: eğitim üzerine". *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 161-180.
- Badamchi, D. K. (2017). Jean-Jacques Rousseau'nun eğitim anlayışının temelleri: birey Emile mi, vatandaş Emile mi? *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 7(1).
- Bakır, K. (2007). Jean-Jacques Rousseau'nun natural eğitim anlayışı. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 103-122.
- Bruner, J. S. (1966). *Toward a theory of instruction*. Harvard University Press.
- Burkaz, V. (2014). Platon ve Rouseau'da insan doğası bağlamında eğitim. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 101-112.
- Caine, R. and Caine, G. (1997) *Unleashing the Power of Perceptual Change: The Potential of Brain-Based Teaching*. Charlottesville,VA:Association for Supervision & Curriculum Development.
- Cebeci, G. (2019). Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile" Eserinde Hayat Bilgisi Dersine ve Eğitime Yönelik Düşünceleri [Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Üniversitesi].
- Cebeci-Topcubaşı, G. ve Tay, B. (2021). Jean-Jacques Rousseau'nun Emile Adlı Eserinde Çocuklarda Dil Gelişimi ve Öğretimi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, - (58), 68-104 .

- Demeuse M. ve Strauven C. (2016). Eğitimde program geliştirme politik kararlardan uygulamaya. (Çev. Budak Y.) Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, E. E. E. (2016). Dil gelişimi ve kuramları. İçinde, N. Sargın, S. Avşaroğlu ve A. Ünal(Ed.), Eğitimden Psikolojik Yansımalar, (ss.125-134). Konya: Çizgi Kitabevi
- Driscoll P. M. (2014). *Psychology of learning for instruction*. (3.Baskı). Harlow: Pearson Education Limited
- Duffy, T. M., ve Jonassen, D. H. (Eds.). (1992). *Constructivism and the technology of instruction: A conversation*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Eraslan, L. (2019). Çocukluk Sosyolojisine Giriş. Çocuk ve Medeniyet, 4 (7), 81-104. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cm/issue/57213/807895>
- Erdem, M. ve Akman Y. (2002). Gelişim ve öğrenme. Arkadaş Yayınları.
- Erden, M. (2007) Eğitim Bilimin e Giriş. Ankara: Arkadaş Yayın Evi.
- Ersanlı, K. (2021). Öğrenmede davranışsal yaklaşımlar B. Yeşilyaprak (Ed.) Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme Öğretim (24. Baskı, s.197-243). Pegem Akademi.
- Ertürk, S. (1982). Eğitimde program geliştirme (4. Baskı), Metaksan
- English, A., ve Stengel, B. (2010). Exploring Fear: Rousseau, Dewey, and Freire on Fear and Learning. *Educational Theory*, 60(5), 521–542. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2010.00375.x>
- Ewald, O. (2010). Fransız aydınlanması (G. Aytaç, Çev.) Doğu Batı Yayınları (1924)
- Fidan, N. (1986). Okulda Öğrenme ve Öğretme. Kadioğlu Matbaası.
- Geçit, B. (2022). Jean-jacques rousseau'nun siyaset felsefesi üzerine bir değerlendirme. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (29), 287-304. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/diclesosbed/issue/68712/944821>

- Genç H. N., (2015). Jean-Jacques Rousseau'nun Emile'inde kadın eğitimi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE) VIII - I: 25-34 [2015]
- Glenn A. Bowen, (2009), "Document Analysis as a Qualitative Research Method", Qualitative Research Journal, Vol. 9 Iss 2 pp. 27 - 40 <http://dx.doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Görgeç, İ. (2019). Program geliştirmede temel kavramlar., H. Şeker (Ed.) Eğitimde program geliştirme kavramlar yaklaşımlar (5.Baskı, s.1-18). Anı Yayıncılık.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. Sosyoloji Dergisi, (1ozel) ,1-22 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/40964/494723>
- Günaydın, S. B. (2014). Yapılandırmacı Eğitim Felsefesi Açısından Natüralist Eğitim Anlayışının Değerlendirilmesi – “Emile” Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Güvenç, B. (1991). İnsan ve Kültür. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hacıoğlu, H. (2022). Jean Jacques Rousseau'nun felsefesinde eğitimin evreleri [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi].
- Hunter McEwan (2011). A Portrait of the Teacher as Friend and Artist: The example of Jean-Jacques Rousseau, Educational Philosophy and Theory, 43:5, 508-520, DOI: 10.1111/j.1469-5812.2010.00640.x
- Jonassen, D. H. (1991). Objectivism versus constructivism: Do we need a new philosophical paradigm? Educational Researcher, 20(3), 4-14.
- Karadoğan, U. C. (2019). Çocuk ve çocukluk kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi. Çocuk ve Medeniyet,4(7),195-226.
- <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cm/issue/57213/807902>
- Kılıç, M. (2021). Öğrenmenin doğası B. Yeşilyaprak (Ed.) Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme Öğretim (24. Baskı, s.165-196). Pegem Akademi.

- Koç-Akran, S. (2020). Türkiye'deki z kuşakların eğitiminde ailenin rolü: Jean Jacques Rousseau'nun "Emile ya da eğitim üzerine" Örneği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6 (2), 79-100.
- Korkmaz, İ. (2021). Sosyal öğrenme kuramları B. Yeşilyaprak (Ed.) Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme Öğretim (24. Baskı, s.245-269). Pegem Akademi.
- Korsgaard, O. (2006). Giving the Spirit a National Form: From Rousseau's advice to Poland to Habermas' advice to the European Union. *Educational Philosophy and Theory*, 38(2), 231-246, DOI: 10.1111/j.1469-5812.2006.00190.x
- Laverty, M. J. (2011). Can You Hear Me Now? Jean-Jacques Rousseau on Listening Education. *Educational Theory*, 61(2), 155–169. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2011.00397.x>
- Lefrancois, G.R. (2000). *Theories of human learning: what the old man said*. Wadsworth.
- Mayer, R. E. (2002). Rote versus meaningful learning. *Theory into practice*, 41(4), 226-232.
- MEB. (2018). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı* Ankara: MEB.
- Mintz, A. I. (2012). The Happy and Suffering Student? Rousseau's Emile and the Path Not Taken in Progressive Educational Thought. *Educational Theory*, 62(3), 249–265. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2012.00445.x>
- Morgan, C.T. (1981). *Psikolojiye giriş ders kitabı* (Arıcı H., vd., Çev.) Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Olivia P.F. ve Gordon W. R. (2018). *Program Geliştirme*. (Çev. M. Çakmak, Ö. C. Çelik vd.) Ankara: Pegem Akademi
- Oral B. ve Yazar T., (2020) *Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Oral B.(2020).(Ed). *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları* Ankara: Pegem Akademi.

Orhan, R. ve Ayan, S. (2018). Psiko-motor ve gelişim kuramları açısından spor pedagojisi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (2), 523-540.

<https://dergipark.org.tr/en/pub/kusbd/issue/38953/432289>

Ornstein, A. C., ve Hunkins, F. P. (2018). Curriculum Foundations, Principles, and Issues (7th ed.) Pearson.

Osterwalder, F., (2012). The modern religious language of education: Rousseau's Emile. Studies in Philosophy and Education 31, 435–447.

Özkalp, E. (2005). *Sosyolojiye giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları

Özyürek, A., Özkan, İ., Begde, Z. ve Yavuz, N. F. (2015). Physical education and sports in preschool period . International Journal of Sport Culture and Science, Cilt 3 (Özel Sayı 1) , 479-488. DOI: 10.14486/IJSCS314

Peers, C. (2004). 'Destroying' the Pedagogical Imaginary: Some implications of sexual difference for educational philosophy. Educational Philosophy and Theory, 36(4), 399-415, [DOI: 10.1111/j.1469-5812.2004.00077.x](https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2004.00077.x)

Piaget, J. (1973). The child and reality. Penguin Books.

Pritchard, A. (2009). Ways of learning theories and learning styles in the classroom Routledge.

Rousseau, J.J. (2020) Emile Ya Da Eğitim Üzerine (14.Baskı). (Y. Avunç, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (1762)

Savruk, D., ve Kenan, S. (2021). On moral development in education through experience: Natural and free human being in Rousseau. Journal of Qualitative Research in Education, 26, 126-154.

Senemoğlu, N. (2021). Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya. Anı Yayıncılık.

- Shuffelton, A. B. (2012). Rousseau's Imaginary Friend: Childhood, Play, and Suspicion of the Imagination in Emile. *Educational Theory*, 62(3), 305–321. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2012.00448.x>
- Simpson, E. (1983). Emile's moral development: A Rousseauan perspective on Kohlberg. *Human Development*, 26(4), 198–212. <https://doi.org/10.1159/000137802>
- Tuğal, E. (2019). Rousseau'da Toplum ve Eğitim Felsefesi: Emile'de İnsan Tasavvuru ve Kadına Bakış [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Tural, A., 2018. Rousseau'nun Emile Adlı Eserinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerler Açısından Analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies* 2, 69–75.
- Tüfenkçi, S., ve Çetin, M. (2017). "Rousseau'da İnsan Doğası ve Değerler Eğitimi". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16-32
<https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.378974>
- Tütüncü, K. (2013). Demokratik ve özerk bireyin yetişmesi: Jean Jacques Rousseau'nun Emile'inden neler öğrenebiliriz?. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 303-327.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/esad/issue/6062/81554>
- Variş, F. (1978) Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- White, R. (2008). Rousseau and the Education of Compassion. *Journal of Philosophy of Education*, 42(1), 35–48. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9752.2008.00613.x>
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., ve Kılıç Atıcı, M. (2020). *Gelişim Psikolojisi I: Bebeklik, Çocukluk ve Ergenlik*. Pegem Akademi
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık

Yılmaz, T. (2019). Jean Jacques Rousseau'nun "Emile" Adlı Eserinde Çocuk, Çocuk Eğitimi ve İdeal Vatandaş [Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi].

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu. (24.6.1973 tarih, 14574 sayılı T.C Resmi Gazete).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi: 07.07.2023

EK-A: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/Etik Komisyonu Onay Bildirimi

Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Tez Çalışması/Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu

F46

02/05/2023

Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına

Tez/Araştırma Başlığı	Söylem Analizi Yoluyla Jean-Jacques Rousseau'nun Emile: Eğitim Üzerine Kitabının Öğretme-Öğrenme Süreçleri Açısından Analizi
------------------------------	--

Yukarıda başlığı/konusu verilen tez/araştırma çalışmam,

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırmalar niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Çalışmada kullanacağım veriler:

- (X) Kamusal erişime açık (buraya yazınız): Resmi Program ve Emile Kitabı
( ) Özel izin ve onaya tabi (buraya yazınız): .....
( ) Üretilmiş veri (buraya yazınız): .....
( ) Diğer (buraya yazınız): .....

Yükseköğretim Kurumları Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Komisyondan/Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Ahmet KUZU

(Araştırmacı Adı Soyadı, İmzası)

Araştırmacı Bilgileri

Adı Soyadı	Ahmet KUZU
Öğrenci ise No	N20135424
Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Programı	Eğitim Programları ve Öğretim
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr. ☐ Diğer

Danışman Görüşü ve Onayı*

Öğrencinin Tez çalışmasında kamu erişimine açık dokümanlar üzerinden doküman analizi çalışması yapılacağından etik komisyon iznine ihtiyaç bulunmamaktadır.

Prof. Dr. Hünkar KORKMAZ

(İmza)
(Danışmanın ünvanı, Adı ve Soyadı)

*Tez ve tezden üretilen yayınlarda gerekli

EK-B: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

...../...../.....

(İmza)

Ahmet Kuzu

EK-C: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

13/12/2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Jean-Jacques Rousseau'nun Emile: Eğitim Üzerine Kitabının Öğretme-Öğrenme Süreçleri Açısından Analizi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
13/12/2023	98	173,743	12/10 /2023	3	2258113811

Uygulanan filtreler:

- Kaynaklar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Ahmet Kuzu

Öğrenci No.: N20135424

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri Ana Bilimleri Dalı

İmza

Programı: Eğitim Programları ve Öğretim

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyadı, İmza)

EK-Ç: Thesis/Dissertation Originality Report

13/12/2023

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department Division of Curriculum and Instruction

Thesis Title: Analysis Of Jean-Jacques Rousseau's Book Emile: On Education In Terms Of Teaching-Learning Processes

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
13/10/2023	98	173,743	12/10 /2023	%3	2258113811

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Ahmet Kuzu

Student No.: N20135424

Department: Educational Science

Program: Curriculum and Instruction

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Title, Name Lastname, Signature)

EK-D: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

..... / ..... / .....

(imza)

Öğrencinin Adı SOYADI

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezinerişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
  - (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
  - (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
- Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
- *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir

